47
Yakın Tarih

Her Yer Seri Direniş

Ereğli İşçi Hikâyeleri

Can Kartoğlu

Her Yer Seri Direniş • Can Kartoğlu

AYRINTI
Yakın Tarih

1462

CAN KARTOĞLU

1959'da Zonguldak'ta doğdu. 1980'de AİTİA Yönetim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Politika Bölümü'nden mezun oldu. 1989'da *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi Yarışması'nda röportaj dalında mansiyon, 1991'de *Milliyet* gazetesinin düzenlediği Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülleri Yarışması'nda röportaj dalında birincilik ödülü kazandı. 1984-2012 yılları arasında reklam ajanslarında reklam yazarlığı, yaratıcı grup başkanlığı, ajans başkanlığı yaptı.

2004'te İletişim Yayınları'ndan *Annem Sizi Derse Bekliyor*, 2014'te Postacı Yayınevi'nden *Sahanda Yumurta (12 Eylül'ün Kahramansız Hapishane Hikâyeleri)*, 2018'de ZOKEV (Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı) Yayınları'ndan *Safder* adlı kitabı çıktı.

2017'de P24 Hafıza Kitaplığı'nın yayınladığı *Barış Portreleri-10 Ekim 2015'te Kaybettiğimiz Hayatlara Bir Bakış* adlı kitapta İbrahim Atılgan'ı anlattığı "Abi Bizi Öldürdüler" başlıklı yazısıyla yer aldı. Yazar Can Gürses'in annesi.

Ayrıntı: *1462*
Yakın Tarih Dizisi: *47*

Her Yer Seri Direniş
Ereğli İşçi Hikâyeleri
Can Kartoğlu

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© *Can Kartoğlu*, 2018

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Ereğli Mitingi, Yön *dergisi*, *15 Ağustos 1962*

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *Aralık 2020*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-493-9
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212)512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Her Yer Seri Direniş

Ereğli İşçi Hikâyeleri

Can Kartoğlu

YAKIN TARİH DİZİSİ

Sinançа
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
İbrahim Çelik

Görülememiştir
Bir TKP/ML Sanığının Günlükleri
Ali Türker Ertunca

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman

Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor
Zavot'dan Vartinik'e
Söyleşi: İbrahim Ekinci

Yolculuk Sürer...
Nuri Salman

Bizum Cihan
Cihan Alptekin Kitabı
Nuran Alptekin Kepenek

Merhaba Kör Kadı
Mahir Çayan'ın Avukatının Anıları
Faik Muzaffer Amaç

Çizmeleri Çıkarayım mı?
Soma... 13 Mayıs 2014
Onur Yıldırım & Uğur Şahin Umman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü 2
1976 – 1985
Oktay Duman

Sabo
Sabahattin Kurt Kitabı
Murat Bjeduğ

Işid ve Türkiye
"Katili Tanıyoruz"
Erk Acarer

Ha Bu Nasul Dev-Genç'tur Uşağum?
Mustafa Korkmaz
10'lardan Biri

Devrimci Subay Saffet Alp Kitabı *Murat Bjeduğ*

Porsuk Durgun Akardı Mustafa Çalıkuşu Anısına
Ersin Toker
Gülay Ünüvar (Özdeş) Kitabı

Adsız Kahramanlar
Ahmet Tuncer Sümer

Kivamini Tutturamaduk
Recep Memişoğlu

Giresun Yol Hikâyeleri
Ziya Gül

Bir Kürt Devrimcisi
Niyazi Usta
Ruşen Arslan

Necmettin
Bir Devrimcinin Hatırası
Can Şafak

Kürt Sorunu
Yerel Dinamikler ve Çatışma Çözümü
E. Fuat Keyman – Ayşe Köse Badur

Hiçbir Şey Aynı Olmayacak
Siyasi Mülteciler 12 Eylül Darbesi'ni Anlatıyor
Özlem Delikanlı – Eylem Delikanlı

Benim Adım Dilaver
Mehmet Fatih Öktülmüş Kitabı
Ufuk Bektaş Karakaya – Oktay Duman

Tarihe Not
Akılda Kalanlar (1976-1980)
İbrahim Ünal

Anılar Belleğimizin Bekçileridir
Tayfur Cinemre

Cevahir
Hüseyin Solgun

Hasan Oğuz'a

İçindekiler:

Mutlu Sonla Bitsin Diye Hikâyeler... 11
Sunuş... 15
Her Yer Seri Direniş... 19

1 Eller Yukarı! Bu Bir Soygundur! ... 21
2 Morrison Krallığı'nda Bir Fukara Tahir:
Tahir Öztürk... 27
3 Ha Kardeşlerim Ha Wenirimochi:
John Thalmayer ... 38
4 Her Yer Yalınayak İsmet, Her Yer Seri Direniş
İsmet Demir... 51
5 Beyaz Yakalı Mavi Adam:
Özer Er... 61
6 Aslan Yürekli Serçe:
Hikmet Kuşhan ... 69
7 Yüzü Kara - Beyaz Gemi ... 75
8 Yıldızların En Yanardöneri:
Fikri Yıldız ... 81
9 Fabrikaya Ayak Basan İşçi:
Ali Kara... 84
10 Satılık Grev... 87
11 Ne Dün Dündür Ne de Bugün Bugün:
Uğur Cankoçak... 95

Can Kartoğlu

12 Bir Parmak Bal: Konserler, Sünnet Düğünleri... 104
13 Benim Öfkem Çocuklar Gibi Şen:
Necmettin Giritlioğlu 111
14 Yaban Balı:
Can Şafak 121

"Yapıcılar türkü söylüyor
yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz zor.

Yapıcıların yüreği
bayram yeri gibi cıvıl cıvıl,
ama yapı yeri bayram yeri değil.
Yapı yeri toz toprak,
çamur, kar.
Yapı yerinde ayağın burkulur,
ellerin kanar.
Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli,
her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak,
ne herkes kahraman,
ne dostlar vefalı her zaman.

Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı
bu iş biraz zor.
Zor mor ama
yapı yükseliyor, yükseliyor."

(Nâzım Hikmet'in *Yapıyla Yapıcılar* adlı şiirinden. Moskova 1955.)

Okumuş Bir İşçi Soruyor

Yedi kapılı Teb şehrini kuran kim?
Kitaplar yalnız kralların adını yazar.
Yoksa kayaları taşıyan krallar mı?
Bir de Babil varmış boyuna yazılan,
kim yapmış Babil'i her seferinde?
Yapı işçileri hangi evinde oturmuşlar
altınlar içinde yüzen Lima'nın?
Ne oldular dersin duvarcılar Çin Seddi bitince?
Yüce Roma'da zafer anıtı ne kadar çok?
Kimlerdir acaba bu anıtları diken?
Sezar kimleri yendi de kazandı bu zaferleri?
Yok muydu saraylardan başka oturacak yer
dillere destan olmuş koca Bizans'ta?
Atlantik'te, o masallar diyarında bile,
boğulurken insanlar uluyan denizde bir gece yarısı,
bağırıp imdat isterlerdi kölelerinden.
Hindistan'ı nasıl aldıydı tüysüz İskender?
Tek başına mı aldıydı orayı?
Nasıl yendiydi Galyalıları Sezar?
Bir ahçı olsun yok muydu yanında onun?
İspanyalı Filip ağladı derler
batınca tekmil filosu.
Ondan başkası acaba ağlamadı mı?
Yediyıl Savaşını İkinci Frederik kazanmış ha?
Yok muydu ondan başka kazanan?

Kitapların her sayfasında bir zafer yazılı.
Ama pişiren kimler zafer aşını?
Her adımda fırt demiş fırlamış bir büyük adam.
Ama ödeyen kimler harcanan paraları?

İşte bir sürü olay sana.
Ve bir sürü olay.

Bertolt Brecht
(Çeviren: A. Kadir)

Mutlu Sonla Bitsin Diye Hikâyeler...

Kötülüğün cirit attığı, adaletsizliğin, hukuksuzluğun kol gezdiği, vicdansızlığın geçer akçe sayıldığı, cahilliğin hüküm sürdüğü, bilimin esamesinin okunmadığı, dünyanın şiddet bağımlısı olduğu, sanatın popülerinin hakiki olanın fersah fersah önüne geçtiği, kötü kitabın iyi kitabı kovduğu, bir yanda fırsatçılığın kapsama alanının genişledikçe genişlediği, bir yanda umutsuzluğun zebani gibi çöktüğü, paranın pul, hayatın acı olduğu, tüketimin boy attığı, üretmeyip tüketmeden duramayan insanların pıtrak gibi çoğaldığı, satılmadık toprağın, arazinin, ormanın kalmadığı, dere tepe düz gidecekken dere tepe inşaatların yükseldiği, insanlığın alçala alçala bi' hal olduğu, Gülten Akın'ın "İtip beni, balıma dadanan bu çağı sevmedim" dediği çağda direnerek yaşarken bir de Corona virüs girdi hayatımıza. 2019'un son ayında Çin'den çıkıp yola uğramadığı, konaklamadığı, el atmadığı, canını yakmadığı, korku salmadığı ülke bırakmadı, bırakmaya da niyeti yok. Ne bir yere ne birbirimize dokunacaktık. Ne el ele tutuşacak ne dudak dudağa öpüşecektik. Ne sarılacak ne salına salına dolaşacaktık sokaklarda... 11 Mart 2020'de "Evde kal" çağrılarıyla kapandık evlerimize. Kapattık kapımızı corona virüse. Ve durdu dünya. Sus pus oldu sokak. Korkuya çalan, endişeye atan kalplerimizin sesi içimizde güm güm yankılanırken önce hiç gecikmeden vıııın diye bir motosiklet sessizliği yardı geçti. "Evde kal"amayan kuryeymiş, "evde kal"anlara hizmet eden... Biz yeter ki evde kalalım, her şey ayağımızda! Sonra bir uğultu ki ne uğultu... Tııır... Zıızssttt... Paaaat... Küüüt... Tıır... İnşaat sesi... Dünya durmuştu ama inşaat durmamıştı... Gün boyu, "Evde kal" çağrıları da, çarklar da

dönecekti! Aslı Alpar o günlerde çizecekti fabrikadaki işçiyi... Radyodan Cem Karaca söylecekti: "İşçisin sen işçi kal!"

İşte o günlerden birinde Hasan Oğuz'un fotoğrafını gördüm sosyal medyada. Şantiyede giymiş sarı yeleğini, tırmanmış canbaz gibi, tutmuş ipi, gülüyor öyle, meydan okurcasına. Ben Hasan'ı Kadıköy'de 10 Kasım 2019'da Can Şafak'ın *Necmettin – Bir Devrimcinin Hatırası* kitabının söyleşisinde buluşan yapı işçileri arasında tanıdım. Hepsinden başkaydı. Bir öncüydü. Can Şafak'ın *Morrison'un Yapı İşçileri*'ni de İsmet Demir'in *Anılar Deneyleri*'ni de Jack London'ın *Demir Ökçe*'sini de okumuş, okutmuş, Fukara Tahir'i de Yalınayak İsmet'i de Necmettin Giritlioğlu'nu da bilen, en öne oturup elleriyle kollarıyla güvenle konuşan, gücüne inanan, babadan inşaatçı, çocukluğundan beri şantiyelerin içinde, daha 32 yaşında gözü kara bir işçiydi. Eskiden iş kazası dediklerimizin bugün nasıl iş cinayetlerine dönüştüklerini anlatmış, çıt çıkarmadan dinlemiştik hepimiz. Hem anlattığı deneyimleriyle hem Can Şafak'a sorduğu sorularıyla zekâsı, merakı, ufku, cesareti, bilgiye iştahı, sınıfını kavrayışı, dünyaya bakışı beni çok etkiledi. Bir yandan umudum acayip tazelendi, bir yandan da bir korku doldu içime; bu çocuğa bir şey olmasa diye geçirdim içimden... O konuşurken arkasındaki duvarda Rıfat Ilgaz, "Sen ben neyiz ki bu patırtıda? Hepimiz bir araya gelirsek bir güç oluruz ancak" diyordu.

Söyleşiden bir ay sonra 14 Aralık 2019'da Hasan'la buluştum; Hasan'la, yapı işçisi arkadaşları Sedat Aydın, Osman Üney, Şaban Ataş'la... Ve Gurbet Acar'la... Özgür Karabulut'la konuşmuş, *Necmettin – Bir Devrimcinin Hatırası* kitabını okuyan yapı işçileriyle buluşmak, dünün yapı işçileriyle bugünün yapı işçilerini karşılaştırmalarını istediğimi aktarmıştım. Ben de bu söyleşi sonunda bir yazı yazacaktım. Hasanlar bu defa, kitabı okumuş olarak karşıma çıktılar. Önce iki arkadaş, sonra gecikerek Hasanlar geldiler. Hasan şantiyeden ancak çıkabilmişti. Olsun. Geç gelsindi. Gelmişti ya. O gelince canlanmış, hararetlenmişti konuşma. Hasan anlatıyor, arada soluklanıp arkadaşlarını da deneyimlerini aktarmaları için cesaretlendiriyordu. *Necmettin – Bir Devrimcinin Hatırası* kitabından yola çıkarak, sendika.org için kaleme aldığım, yapı işçilerini anlattığım "60 Yılda Devriyapı: Fukura Tahir, Yalınayak İsmet, Necmettin ve İsimsiz Yapı İşçileri" başlıklı yazım böylece çıkmıştı. Akşamüstü buluşup, gecenin

bir vaktini etmiştik. Kadıköy'de boğanın yakınlarında bir kahvedeydik. Hep birlikte kalktık. Dışarı çıktık. Teşekkür ettim. Hepsine sarıldım. Sıkı sıkı sarıldım. Kardeşlerimmiş gibi. Öyle ayrıldık birbirimizden. İşlerinden olmamaları için hiçbirinin, haliyle en çok konuşan Hasan'ın da ismini yazmadım "60 Yılda Devriyapı" yazıma.

Hasan'ın gördüğüm fotoğrafının altında, iki bin işçinin çalıştığı Galaport'ta 3 Nisan'da 3 pozitif vaka görülmesine rağmen kapatılmayan şantiyede 7 Nisan'da kalp krizi geçirdiği... götürüldüğü hastanede kalp krizini atlattığı ama gösterdiği Covid 19 belirtileriyle tedavi gördüğü... yoğun bakımdan çıkamayarak 6 gün sonra "bulaşıcı hastalık" nedeniyle öldüğü yazıyordu. Hasanlara "ücretli izin" verilmemişti. Biz evde kalırken, onlar şantiyelerde, fabrikalardaydı... Kalbim yerinden çıktı. Babaannemin deyişiyle derecesiz üzüldüm. Özgür Karabulut'u aradım. Madem birbirimize sarılıp acımızı bölüşemiyoruz, sesimle sarılayım Özgür'e dedim. Özgür'ü de o gün söyleşide tanımıştım. "Bize ölün diyorlar hocam!" dedi. Ben daha ne diyeceğimi toparlayamadan Özgür devam etti, "Ama hayat bu, işte!" Ağlıyordum. "Hayır!" dedim, üstüne basarak bir daha "Hayır!" dedim, "Hayır Özgür, hayat bu değil! Hayatı biz değiştireceğiz. Bu bizim ellerimizde, sizin ellerinizde." Özgür derin bir soluk aldı; "Hayat bu değil! Biz değiştireceğiz!" dedi, "Hasan'dan bayrağı alıp, mücadeleye devam ederek, direne direne!"

Corona günlerinde inşaatların devam etmesinin nasıl bir yaşamsal bir gerekliliği olabilirdi? Şantiyede pozitif vaka çıkmasına rağmen neden iş paydos edilmemiş, işçilere "ücretli izin" verilmemiş, hepsine test yapılmamış, işçiler karantinaya alınmamıştı? 20 Mart'ta Corona virüse karşı önlemler alınmadığı için işi durduran, birtakım kazanımlarla yeniden işbaşı yapan işçiler adına konuşan Hasan'ın 25 Mart'ta gazetede çıkan sözleri yankılanacaktı: "Yemekhane ve şantiye girişlerine termal kamera koydular. Ekmekler artık poşetle tek kişilik geliyor. Suyu sürahiden içerdik, artık pet şişeyle içiyoruz. Banyoları temizliyorlar. Ama soyunma odalarında yine dip dibeyiz, yemekhane kalabalık, şantiye girişinde kuyrukta bekliyoruz. Dört beş arkadaşımızın virüse yakalandığını duyduk ama inkâr ediyorlar. Koğuşta ya da pansiyonda kalanları işten atıyorlar. 50 yaşın üstündekiler de atılıyor. Çok sayıda insan işten çıkarıldı. İnsanların ücretsiz

izne çıkacak durumu yok, ücretli izin verilmeliler. İnşaat işçileri olarak can güvenliğimiz için birliğimizi sağlamalıyız, birlikte mücadele etmeliyiz."

2017 yılı boyunca yazdığım bu kitabı en çok Hasan okusun isterdim. Üstte "Beton Delme-Beton Kesme Kırma ve Kimyasal Ankraj", ortada adı; Hasan Oğuz, altında telefon numarası yazılı, yanda kullandığı aygıtların fotoğrafları olan kırmızı zeminli kartvizitini kitap ayracı yapsın, sonra neler hissettiğini bana anlatsın, eleştirsin, sonra o da hikâyeler anlatsın ve sonunda yine ellerini açe açe desin lafını isterdim: "Aslında sabaha daha çok var, ama karanlık illaki geçecek!"

Her Yer Seri Direniş - Ereğli İşçi Hikâyeleri'ni Hasan Oğuz'a adıyorum. Bir yandan betonu delerken bir yandan yaşanabilir bir dünyayı inşa eden, bütün yemişler dallarında, beklenen günler, güzel günler ellerindeyken yaşamı pahasına çalıştırılan devrimci Hasan'a... Ölümüyle değil yaşamıyla anacağımız Hasan'ın yaşamı bıraktığı tohumun içinde. Bu kitap evde kalamayan bütün Hasanların, bütün Ayşelerin olsun. Mutlu bir hayat filizlensin, kavganın ufuklarından ve mutlu sonla bitebilsin hikâyeler...

Can Kartoğlu
Teşvikiye, 17 Mayıs 2020

Sunuş

Can Kartoğlu'nun *Her Yer Seri Direniş*, bizi biraz eskiye, Karadeniz Ereğlisi'nin neredeyse yarım asır öncesine götürüyor: '60'ların başlarından 1980, 12 Eylül'üne kadar olan zamanlarına...

Can'ın hikâyeleri "bir zamanlar Ereğli"yi anlatıyor. Bu "bir zamanları"nın birkaç hafta ya da birkaç ay öncesinde diyelim, Ereğli, küçük bir balıkçı kasabasıdır. '50'ler biterken Demokrat Parti'nin (DP) türlü şenliklerle, davullu zurnalı ziyafetlerle duyurup kutladığı ağır sanayi yatırımı kararı, 27 Mayıs darbesinin hemen sonrasında kasabaya kurulan ilk şantiyelerle birlikte hayata geçirilecektir. Türk ve Amerikan sermayesiyle kurulacak olan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nın inşaatına esas olarak devletin parası ve teminatı ile önce bir dizi Amerikan şirketi tarafından başlanır. 1962 Haziranında kötülüğün yeryüzündeki gölgelerinden birinin, Morrison'un şantiyeleri de tamamlanır.

İlk çekiç seslerinin duyulmasıyla birlikte, bir barajın yıkılması gibi, Türkiye'nin dört bir yanından, kırık dökük bir umutla binlerce, on binlerce yapı ustası, yapı işçisi, işsiz, köylü, işçi-köylü bir anda dolduruverir Ereğli'nin sokaklarını. Evler derme çatma tadilatlarla pansiyonlara dönüşür, evvelce ahır olarak kullanılan binalar fahiş paralarla kiraya verilmektedir, otellerde yer kalmamıştır. Kahvelerdeki sandalyeler sabaha kadar kiraya verilmektedir. Binlerce insan parkta, mezarlık içlerinde yatıp kalkmaktadır. Ekmek yetmemektedir. Çeşmeler kurumuştur. Her şey ama her şey karaborsadır. Gelenlerin pek azı, ancak rüşvetle işe girebilmekte, şantiyelerde uyduruk barakalarda barınmakta, en fazla otuz gün çalıştırılmakta ve deneme süresini tamamlayıp yasa teminatı altına girmeden işlerine son verilerek tekrar sokaklara terk edilmektedir. İş bulabilenler için çalışma

şartları olağanüstü kötü, tehlikeli, ücretler düşüktür. '60'ların bu ilk yıllarında Ereğli'deki Amerikan şantiyelerinde yaşananları ifade etmek için "sömürü" kelimesi kifayet etmez. İşçiye yapılanları anlatmaya da dinlemeye de yürek dayanmaz. Ve Ereğli, sendikayla tanışır. Durulmak bilmez, kendiliğinden işçi eylemleri, örgütlü protestolarla birleşir, hemhal olur. Toprağıyla, deniziyle, insanıyla bir balıkçı kasabası önce uçsuz bucaksız bir şantiyeye, sonra sahili boydan boya kaplayan fabrikalarıyla devasa bir ağır sanayi merkezine işte böyle dönüşür. '60'ların ortalarında artık bir işçi kentidir Ereğli. Yapı işçileri, çelik işçileri olurlar. Fukara Tahir'in Yapı İşçileri Sendikası yerini, Kemal Türkler'in Maden-İş Sendikası'na; yapı işçilerinin sert, kendiliğinden direnişleri ise yerini çelik işçilerinin örgütlü grevlerine bırakır.

Siz adını ister kentleşme koyun ister sanayileşme... ama bu büyük dönüşümü belki de çok daha iyi ifade eden kelimelerden biri, "soygun"dur. Can Kartoğlu'nun elinizdeki kitabında yer alan ilk hikâyesinin başlığı gibi: "Eller Yukarı! Bu Bir Soygundur! " Can'ın hikâyeleri, Amerikan sermayesinin Ereğli'ye getirdiği vahşet kapitalizmi yıllarına, '60'ların ortalarından sonra da Erdemir/hükümet patentli işveren/sarı sendika baskısına, insanı eksenine alarak bakıyor. Kitapta, bütün bu yıllar boyunca yolları Ereğli'den geçen –çok tanıdık– insanlarla karşılaşıyoruz. Bu yıllar boyunca, Amerikan Morrison'u "müstesna" bir şirket olarak ilan eden halkçı Ecevit kâh Çalışma Bakanı, kâh Başbakandır. Ereğli'den, "Morrison Süleyman" unvanını da kuşanarak siyaset sahnesinde yerini alan Süleyman Demirel, Başbakan olmadan önce Morrison'un Türkiye Temsilcisi olarak, işçinin, sendikanın karşısındadır. Can'ın hikâyelerindeki "kel olan" ve "ceketi ilikli" zat odur ve anlatılanlar da kurgu değil baştan ayağa hakikattir. Can, sendika hareketinin efsanelerinden birini, Türkiye Yapı İşçileri Federasyonu Genel Başkanı Tahir Öztürk'ü –daha bilinen adıyla Fukara Tahir'i– yalın ve duygulu anlatımıyla tanıtır okura. Ele avuca sığmaz İsmet Demir'in Ereğli yılları, Uğur Cankoçak'ın Ereğli anıları, dünya işçilerine "Ha kardeşlerim ha Wenirimochi" diye seslenen Amerikalı sendikacı John Thalmayer'in sıradışı mücadelesi, bilinmeyen yönleriyle Can'ın hikâyelerinde yeşerir, yeniden hayat bulur. Ve Hikmet Kuşhan, Özer Er, Fikri Yıldız, Halil Tunç, Yakup Erdem, Bingöl Erdumlu, İbrahim Kalyoncu,

Mahir Çayan, İrfan Uçar... Daha niceleri. Her bir hikâye "belgesel" hikâyedir.

Can'ın, kitapta yer alan birbirinden güzel hikâyelerinden biri, 1970 yılının 22 Ağustos günü Aliağa'da grev kapısında vurularak katledilen Necmettin Giritlioğlu'nun destansı, dokunaklı hayatıdır. Can'ın, Necmettin'in bir şiirinden alarak "Benim Öfkem Çocuklar Gibi Şen" adını verdiği bu hikâye, önce Necmettin'in katledilmesinin kırk yedinci yılında, 22 Ağustos 2017'de T24 sitesinde yayınlanmıştır. Büyük ilgi gören bu hikâye, emek tarihi ve siyasi tarih içinde bilinmeyen kimi anekdotlara, gün yüzüne çıkmamış birkaç fotoğrafa da yer verir. Kendi güzel yüreğinde göz göze gelir elleri kelepçeli Necmettin'le adliye kapısında, o yıllarda henüz örgülü saçlı, çırpı bacaklı bir kız olan Can. "Adı Can'mış" diye düşünür Necmettin. "Can kız adı da olurmuş demek. Muzaffer nasıl kız adı oluyorsa... Necmettin'in burnunun direği sızlar..."

Hikâye olur da kurgu olmaz mı?... Can, aklından, yüreğinden ak kâğıtlara dökülüp hayat bulan Ereğlili kadınlarla, erkeklerle, Türkiye'nin dört bir yanından akın akın gelen amelelerle söyleşir, Ereğli'nin gerçeğine en alttakilerin gözünden bakar. İnsanın içine işleyen duygulu ve yalın anlatımıyla amelenin, işçinin ve sendikanın dünyasına bir pencere açar.

'60'lar ve '70'lerin Ereğli'sindeki, Can Kartoğlu'nun hikâyelerine de konu olan yaşanmışlıklar, Türkiye'de işçinin ve sendikanın dünyasına bir pencere aralar adeta. Yapı işçileri Türkiye'de sendika hareketinin aykırı bir hattını temsil etmişlerdir her zaman. Rafineri, baraj, büyük sanayi kuruluşlarının dev şantiyelerindeki geçici, istikrarsız ve olağanüstü zor çalışma şartları, uzak illerin köylerinden kopup gelen, hayatlarını yarı aç sürdürebilen bu insanları daha ilk anda birleşmeye, birlikte mücadeleye iter. Tıpkı '60'ların başlarında, Ereğli şantiyelerinde olduğu gibi. Bir anda patlak veren kendiliğinden ve ölümüne direnişlere yatkındır yapı işçileri. Bugünlerde, İstanbul'un üçüncü havaalanı inşaatında yaşananlar gerek çalışma şartlarının acımasızlığı ve gerekse işçilerin tepkileri bakımından '60'ların, '70'lerin tekrarı, devamıdır. Tıpkı o eski zamanlarda olduğu gibi taşeronlar, formenler tarafından köylerinden toplanıp İstanbul'da işbaşı yaptırılan yeni kuşak işçilerin, geçmişteki sekiz köşeli kasketleri, yamalı poturları, yer yer erimiş lastik pabuçlarıyla bir

şantiyeden diğerine taşınan "amele"den –belki görünüşlerinin dışında– farkları yoktur aslında. Öte yandan çelik işçileri, daha '40'lı yıllara dayanan kadim bir sendikalaşma ve toplu pazarlık geleneğine sahiptirler. Özellikle Erdemir gibi büyük, oturmuş fabrikaların çekirdek işgücünü oluşturan çelik işçilerinin sendikalarında kararlar adım adım alınır, sistemli ve örgütlü biçimde hayata geçirilir.

İşte tam da bu noktada vurgulanması gereken, kitaptaki hikâyelerin önemli bir yanının da geniş bir sözlü tarih çalışmasına, dönemin tanıklarıyla yapılmış kayıtlara dayanıyor olmasıdır. Böylece her bir hikâye, aynı zamanda anılardaki –anlatılmamış– tarihi de yazıya dökmektedir. Kâh coşkuludur Can'ın satırları, kâh gülümsetir ama çoğunlukla içimizi acıtır. Hayatın kendisi gibi. Teşekkürler Can Kartoğlu.

Can Şafak
Heybeliada, 23 Kasım 2018

Her Yer Seri Direniş

Eller Yukarı! Bu Bir Soygundur!

Bu sefer olacak! Allahım sana şükürler olsun! Fabrika demek az kalır. Bu kurulan şey Ereğli kadar Allahıma. Bana mı yer olmayacak? Yüreğim şimdi ağzımdan fırlayacak. Gün ağarırken açtım penceremi. Mis gibi çilek kokusunu içime çektim. "Günaydın" dedim güzel kasabama. Gün aydın olacaksa, bu fabrika sayesinde olacak.

Tıraşımı oldum, beyaz gömleğimi giydim, kestane ağaçlarının, karaağaçların arasından vurdum yokuş aşağıya. Mezarlıktan geçerken bir de ne göreyim? Mezarlıktan bir acayip hayat fışkırıyor. Ölülerle koyun koyuna yatıyor insanlar. Neler oluyor diye kalbim gümbürderken baktım Fevzi Dayı namazdan eve dönüyor. "Nerden duymuşlarsa duymuşlar, dört bir yandan akın etmişler bizim memlekete. Sen de beş yüz, ben diyeyim bin beş yüz." Neyi duymuşlar, niye akın etmişler? "Neyi duyacaklar? Fabrikanın açılacağını. Hepsi işe müracaat etmek için gelmişler. Türkiye'nin her yanından. Adını bile bilmezsin geldikleri yerlerin." Olur mu öyle şey Fevzi Dayı? Bu fabrika, önce hemşerisini bi' alsın önce işe... "Sen nereye gidersin?" Millet Ereğli dışından müracaata gelmiş, benim başım kel mi? Ben müracaat ettim de sonucu öğrenmeye. "Hadi hayırlara vesile. Git öğren bakalım."

Söylene söylene çarşıya indim. Hükümet Meydanı pıtrak gibi insan dolu. Çimenler yatak, gökyüzü yorgan olmuş insanlara. Kurum'dan önce bi' kahveye uğrayayım dedim. Kapıyı açmamla gözlerimin fal taşı kadar açılması bir oldu. İnsan nefesinden bir bulut üstüme çöktü. Kahveci İrfan, "Ne o şeytan çarpmışa dönmüş gibisin" dedi. Her sandalyede bir adam. Kâh uyuyor, kâh uyandı uyanacak. Bir İrfan uyanık. "Ne oluyoruz yahu?" dedim, "Memleket istilaya mı uğradı? Yok mu bir sandalye?" Uyanık İr-

fan gevrek gevrek güldü. "Öyle bedava yok. Ver 50 kuruş, kirasını öde, çıkarırım depodan bir sandalye" dedi. Demek artık kahvede sandalyeler kiralıktı? İrfan kahkahasını daha da gevrekleştirerek, "Fabrikaya iş müracaatına gelmiş zavallılar, sevaptır; sandalyeleri geceliğine kiraya verdim ama sana saatliğine de veririm" dedi. Kaldım öyle. "Kaldın öyle" dedi kahkahayı patlatıp. Dünyanın çivisi çıkarken ben de kahveden çıktım dışarıya.

Şirin Ereğli gazetesi, bir Mim Uykusuz karikatürü. 1962.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'na doğru yol aldım. İttim hantal kapıyı, girdim içeriye. Dışarıda hava mis. İçerisi duman. Ciğerlerime doldurduğum o güzelim denizin kokusu yok olup gitti bile. Olsun. Herkesin elinde bir cigara. İğne atsan yere düşmez bir kalabalık. Sen işi buldun diyelim, bunlar seni bulabilecekler mi? Bulsunlar diye işte her sabah karşılarına dikiliyorum böyle. Bak ben buradayım. Aradığınız işçi burada! Üstelik dışarlık da değil. Bu toprağın insanı. Bak, ben doğma büyüme Ereğlili Arif Karadeniz. Görün yahu beni! Hakkımıza göz koyanlar, bi' zahmet bekleye yazsınlar biraz daha dışarılarda. Mezarlıklarda, parklarda, kahvehanelerde. Bir de biri ilgilense iyi olacak ama...

– Günaydın efendim. Şey.

– Yine mi sen?

– Ben.

– Bak kardeşim, müracaat formunu doldurdun. Sana ne dedik? Biz sana haber vereceğiz dedik. Her gün gelip sorarsan bizim kıymetli vaktimizi çalmış olursun ama. Senin gibi daha beş bin insan var.

Bu suratsız memuranım da her sabah sevincimi de heyecanımı da umudumu da kursağımda böyle bırakmasa olmaz. Yarın yine gelip karşısına dikilmezsem bana da Arif Karadeniz demesinler.

– Kardeşim, vaktini bekleyeceksin.

Tanrı mübarek. Biliyor: Vaktimiz gelmemiş... Benim inşaatlarda yevmiyeli çalışmaktan imanım gevremiş. İş bugün var yarın yok. Bize gelen gelmeyen bütün işler geçici. Geçmeyen benim yoksulluk. İnşaat iskelesinde geçen benim ömür. Geçmeyen benim iskeletin canlanma arzusu. Bu fabrikaya girdim mi, şu "yevmiye" lafını bi' daha duymayacağıma o kadar seviniyorum ki. Adam gibi her ay maaşımı aldım mı deme gitsin. Çilek Pastanesi'ne bile gidebilirim. Sinemanın yolundan da geçebilirim artık. Balıkçı Azam'la kayalıklarda değil Balık Restoran'da gidip kafaları çekebiliriz. Altıma bir araba bile çekebilirim. Neden olmasın? Nadide'ye Bayanlar Pazarı'ndan en büyüğünden söz sepeti alabilirim. Bu fabrika da yokluk saltanatını yıkmayacak da ne yıkacak?

Gel zaman git zaman... Meğer biz yok hükmündeymişiz. Bizi beğenmezmiş meğerse devletimiz kalkınsın diye metrekaresini bir liracıktan verdiğimiz topraklara kurulan fabrika. Bunu İş

ve İşçi Bulma Kurumu'na gide gele öğrendim. Dışardan gelip de mezarlıklarda, parklarda, yollarda, kahvehanelerde yatıp iş isteyen herkes işe girsin de aylar geçsin, mevsimler değişsin, doğma büyüme Ereğlili Arif Karadeniz açıkta kalsın. Her şeyi kursağımda bırakan o memuranım, günlerden bir gün kulağıma eğilip dedi ki; "Yahu atı alan Üsküdar'ı geçti. Sen hâlâ bizim iş n'oldu diye soruyorsun. Hakikaten istiyor musun sen bu işi?" Kara kaşının, kara gözünün hatırına değildi ya her gün gelip karşısına dikilmem. Tabii ki istiyordum. Daha neler? Memuranım sağ elinin parmaklarını birbirine sürttü. O da nesiydi? Anlamadan baktım toparlacık eline. Kadın başparmağını, işaretparmağı ve ortaparmağına yine sürttü. O anda kafama dank etti. Rüşvet istiyordu. Biri görecek diye ödüm koptu. Olur muydu öyle şey? Ben doğma büyüme Ereğlili, inşaat iskelelerinin canbazı Arif Karadeniz kasabamın fabrikasına rüşvet verip girecektim, öyle mi? Memuranıma bi' şey diyemeden bakakalmıştım ki kadın "Arkadakiii" diye bağırdı. Gördüklerim, işittiklerim o kadar ağırıma gitmişti ki, bu haksızlığa sessiz kalacak değildim. Tabii ki İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun müdürüne gidip her şeyi anlatacaktım.

Merdivenleri ikişer ikişer tırmanıp müdürün katına çıktığımda çıt çıkmıyordu. Süt dökmüş kuzuydu bütün çalışanlar. Bakındım; biri kafasını kaldırsın da benimle ilgilensin diye. Kalem şefi ağladı ağlayacak bir surat ifadesiyle "Bir şey mi istedin?" dedi. "Saim müdürümle çok önemli bir mevzu görüşeceğim" dedim. Kalbim küt küt atıyordu. Sadece kendim için değil, bütün Ereğli için hayırlı bir iş yapacaktım. Bir kötülüğü, bir ahlaksızlığı, bir vurgunu, bir haksızlığı açığa çıkarmama ramak kalmıştı. Kalem şefi, "Saim müdürün yok!" dedi. "Ne zaman gelecek?" dedim. "Sana hesap mı vereceğiz. De git işine" dedi. İşim olsa gidecektim. Ters ters baktım kalem şefine. Bütün süt dökmüş kediler kaldırdılar başlarını, bana baktılar. Sonra tekrar eğdiler başlarını. Bir gariplik vardı. Belki de gariplik bendeydi. Ben sadece fabrikada işe başlayacağım günün, ayın birinde alacağım maaşın hayalini kurarken neler oluyordu, bi' anlasam.

Ayaklarım beni İrfan'ın kahvesine götürdü. Hiç tadım yoktu. Meğerse kahvehanenin de hiç tadı yokmuş. Bir sessizlik. Sanki ölü çıkmış. İrfan'ın bet beniz atmış. Benim geldiğimin bile farkına varmadı. Oturdum. Aman Yarabbim! Makamında görmek

istediğim Saim müdür masada beni beklermiş. Saim müdürle göz göze gelmeyelim mi? Gözlerime inanıyorum. Gazeteyi elime alıyorum. İlk sayfadan utanmadan bakıyor Saim müdür bana. Elleri kelepçeli. Gazetede koca koca yazıyor: "Rüşvetle işçi almanın yekûnü 60.000 lira." Dudaklarım uçukluyor. Saim müdürün elebaşlığında dört yüz işçi fabrikaya rüşvetle girmiş. Tevkif edilen Saim müdür, bu işi yalnız yapmadığını, suç ortaklarının olduğunu itiraf etmiş. Ben kimi kime şikâyet etmeye kalkmıştım? Kimi kime şikâyet edecektim? Uyanık İrfan'a baktım. Harıl harıl para sayıyordu. Midem bulandı. Batsın saltanatınız, yaşasın yokluk saltanatım dedim.

26
EYLÜL
PERŞEMBE
1963
SAYI : 1631
Fiatı 15 Kuruş

Şirin Ereğli

Günlük Siyasi Bağımsız Gazete
KURULUŞ TARİHİ : 1957 KURUCUSU: BEDR
DAİMA HALK ve HAK YOLUNDA

İşçilerden rüşvet alarak işe sokan iki kişi dün tevkif edildi

Şebeke halinde çalıştıkları anlaşılan bir daire Müdürü ve suç ortağı tevkif edildi

Aziz Seyrek ise ortadan kayboldu

İlçemizde uzun zaman dan beri dedikodusu devam eden rüşvet hadisesi nihayet evvelki gün patlak vermiş ve Kurum Şefi Salim Elitaş ile suç ortağı tevkif edilmiştir.

İşçilerden para almak suretiyle Foster Wheeler laşılmıştır.

HADİSENİN ÜZERİNDE

Uzun zamandan beri bu hadise üzerinde duran ve bu iş için görevlendirilen gazetemiz Muhabirlerinden Mithat Camcioğlu

(Devamı 2 de)

İKAZLARIMIZ— Yukarıda gördüğünüz bu karikatür 22 Haziran 1963 günkü nüshamızda neşredilmişti. Bundan önce 31 Mayıs 1963 tarihinde de bu konu ile ilgili bir karikatürümüz daha çıkmıştı. Fakat aldırış eden olmadı oğlun..

Şirin Ereğli gazetesi, 26 Eylül 1963.

O gece hayırlara vesile, bir rüya gördüm. Rüya bu ya. Yine İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gitmişim. Kadının yerinde Saim müdür oturuyor. Beni görür görmez ayağa kalkıyor: "Bu bir soygundur! Eller yukarı!" diyor. Ellerimi yukarı kaldırırken içimden "yahu" diyorum, "böyle mi olurdu filmlerde bu eller yukarı sahnesi?"

Küçük İstanbul olmuş Ereğli. Öyle diyorlar. Olsun bakalım. "Sana mı hesap vereceğiz" demişti ya kalem şefi. Bir gün evladına hesap verir belki Ereğli. Ben kasabama küsüp de evden çıkıp İstanbul'a iş aramak için otobüs terminaline giderken yolumun üstünde ne bir kestane ağacı kalmıştı ne bir karaağaç. Bi' lokmacık olsun çilek kokmuyordu Ereğli. Çelikli Ereğli olmuş da, Çileksiz Ereğli mi olurmuş?

Ereğli, 1960. Henüz uçsuz bucaksız bir şantiyeye, devasa bir ağır sanayi merkezine dönüşmeden hemen önce, bir balıkçı kasabasıyken.
(Fotoğraf: Erdemir'in internet sitesinden)

Morrison Krallığı'nda Bir Fukara Tahir: *Tahir Öztürk*

Eşekten inip Land Rover'a bindiysem de adım hiç değişmedi benim. Kızılcahamam'ın o köyü senin bu köyü benim, torbamda çer çöp, kap kaçak, eşek sırtında dolaşıp çerçilik eylerken de Fukara Tahir'dim, Rüzgârlı'da "Allahını seven yürüsün!" diye yürüyüşü başlatırken de yalınayaklarımla beş bin işçiyle birlikte koşaradım Meclis'in kapısına dayandığımda da Ereğli'de Morrison Krallığı'na karşı on binlerce işçiyle haykırırken de işçiyi hakir gören Morrison'un karşısına dağ gibi dikildiğimde de Bakan işçiyi Don Kişot gibi gördüğünü söylediğinde "Çelikbaş yel değirmenidir. Esen rüzgâra göre döner" derken de "işçi dostu" Çalışma Bakanı Ecevit'e işçi hakikatlerini anlatırken de... yok yanlış anlaşılmasın kendi Land Rover'ıma değil Uluslararası Yapı İşçileri Federasyonu'nun hediye ettiği uzun şasi Land Rover'a binerken de Fukara Tahir'dim. Yenildikçe, yenilendikçe, bildikçe, bilendikçe, çoğalınca, çoğaldıkça aynı masumlukta, aynı kalan adımla yaşadım. Uzun lafın kısası, anlatacaklarımdan daha kısa olan kırk üç yıllık ömrüm boyunca gönlü zengin Fukara Tahir oldum.

İlkokulu bitirdikten sonra... İlkokulu kaç yaşında bitirir bir çocuk? On yaşında. İşte on yaşımdan yirmi dört yaşıma kadar o inşaat senin, bu inşaat benim inşaatlarda çalıştım. Sonra da on yıla yakın çerçilik... Kızılcahamam'ın köylerinde eşeğin sırtında az gider uz gider, dere tepe düz giderken önümde "yolun yarısı"na eklenecek yıllar da çok yokmuş aslında... Şimdi olsa sırtımda taşırdım da binmezdim sırtına eşeğin. Köylünün neye ihtiyacı varsa çıkarır bohçamdan verir, onlardan da karşılığında para değil; arpaydı buğdaydı alırdım. Köylüde para

ne gezsin? Yoksulluk dizboyu. Gezdikçe görmeyi, konuşmayı, işitmeyi öğrendim. Gezdikçe gördüm; bu dünyanın hiç adaleti yok. Gezdikçe düşündüm; başka bir dünya mümkün. İşsizlik, yoksulluk reva değil bu insanoğluna. Yetinmeye, yoksulluğa, işsizliğe razı gelmeyecektim. Gelmeyecektim de gücüm neydi ki? Bi' sıkımlık canım vardı. O da sızlayıp dururdu yokluk içinde. Böyle sürdüremezdim. O gün geldi... Canı acıyan eşek atı geçermiş ya, beni Kızılcahamam'da tut tutabilirsen. Rüzgâr gibi vardım Ankara'ya; doğru Ulus'a. Sanırsın ki ülkede sadece inşaat yapılacak: Bütün sokak envai çeşit inşaat malzemesi satan hırdavatçılarla, nalburlarla dolu. Sanırsın ki ülkede hiç ayık kalmayacak: Bütün sokak meyhanelerle dolu. Sordum adı ne sokağın? "Rüzgârlı" dediler. Önce bu limana sığındım, daha liman olacağımın farkında bile olmadan. Tek niyetim başka bir dünya kurmaktı. Dedim; Rüzgârlı'da herkes sarhoş, içtikçe içiyor, uyuyor hepsi, uyanınca yine aynı dertler, bu sefer yine iç, yine uyu... Oysa uyanık olmalı. Milleti uyutmak değildi ki derdim, meyhane açayım. Uyandırmanın mekânı olsa olsa kahvehane, içkisi de çay, kahve olur dedim. Elimdekiyle avucumdakiyle derme çatma bir kahvehane açtım. Kapıyı da bütün insanlara... İşçiye, işsize, işten atılana, kıymeti bilinmeyene, insan yerine konmayana, insan gibi yaşamak isteyene, köylüye, kasabalıya, dışarıdan "büyük şehrin somunu büyük olur" deyip dengini omzuna vurup Ankara'ya gelmiş her kim varsa... Hepsine can-yoldaşı oldum... Aç insanı burada tanıdım... Ben tok muydum; asla!... Fukara Tahir olmazdım tok olsaydım... Açlarla yokluğumu paylaştım... Benim kahvehane iş arayan, iş bekleyen, iş tutan insanların oldu... Benim olmasından daha iyiydi bu... Kahvehane, en çok işli/işsiz yapı işçilerinin evi oldu... Ocağımızda fasulye kaynamayan gün olmadı. Karınlarını doyurdular, gece yataklarını serip kahvehanede yattılar... Gündüz yataklarını toplayıp sobayı ateşlediler, çayı demlediler, hepsiyle konuştukça konuştuk, tartıştıkça tartıştık, birbirimizi saydık, sevdik, birbirimizi kardaş belledik, birbirimize inandık, gücümüzü fark ettik... O kadar gerçekti ki kurduğumuz düşler, başka bir dünyanın mümkün olduğunu anlatırken sol yanım şaha kalkar, gözlerim dolar, her yanım titrer, şakaklarımdan terler fışkırırdı... Yok, öyle bi' türlü düzgün cümleler kuramazdım... Hepsinde bir değil birçok hata olurdu... Olsun... Durmazdım... Susmazdım... Ağzımdan değil

de kalbimden çıkardı sanki cümleler... Bakardım, dinleyenler de ağlıyor... Etrafım dolar taşardı... İçim dolar taşardı... İşte, böyle böyle bizim kahvehane ekmek için buluşanların, emekçilerin; Rüzgârlı'nın emektarı oldu. Baktım, sendikacılar da bizim kahvehaneyi mesken tutmuşlar... Meğerse sendika sadece çalışan işçilerin değil, işsizlerin de sorunlarıyla ilgilenirmiş... Meğerse bizim kahvehane güven inşa etmiş, meğerse bizim kahvehane bir okul olmuş... Meğerse ülkede "Ali kıran baş kesen" muktedirler, kula kulluk edenler, kötülükler, zulümler kol gezerken bizim kahvehane toplumsal uyanışın adresi olmuş... Meğerse ben, sosyalizmi bilmeden Rüzgârlı'da dünyanın en küçük sosyalist ülkesine hayat vermişim bizim kahvehane ile... İçten gelen her şey bir yana, kıvılcımı ateşleyen kişi 1950'lerde tanıştığım Türkiye Sosyalist Partili Orhan Nevzat Korucan'dır. Onu tanıdığımda kendimi bildim: Bilmeden solcuymuşum meğerse. Sonraları adım aşırı solcuya da çıktı ya! Sonrası çorap söküğü: 1952'de Ankara Bölgesi İnşaat İşçileri Sendikası'nı kurdum. 1954'te kuruluşuna öncülük ettiğim Türkiye Yapı İşçileri Federasyonu'nun başına geldim. Doğamızda zoru başarma ateşi varken Türkiye Yapı İşçileri Federasyonu'nu başından sonuna kucaklamaktan başka çarem yoktu. Yoksa dünyayı inşa eden yapı işçileri dünyanın altında kalacaktı... Niye mi yapı işçileri? Çünkü onların işi fabrika işçilerininkine benzemez. Geçicidir. Üç ay, beş ay, bilemedin bir yıl. Daha alışamadan paydos eder, köylerine geri dönerler. Garibandırlar. Taşeronluk en çok bu işkolundadır. Örgütlenmek de en çok bu işkolunda zordur. 1957'de Türk-İş'in 3. Genel Kurulu, bizim kahvehanenin arka masasında yapıldı. (Artık sendikacılar, lüks otellerde toplanıyorlarmış. Doğru mu Allah aşkına?) Bu kahvehanenin bir kahvehane olmadığını çoktan anlamıştım. 1961 yılıydı, Türkiye İşçi Partisi kurulur kurulmaz Ankara'nın ilk il başkanı oldum. Bir halkın yüzünün gülmesi isteniyorsa, bu ancak işsizliğin önlenmesiyle, çalışanların sosyal güvenliğiyle mümkündü. İşçilere gayriinsani muamele yapılmayacaktı. İşçiler tehdit ve korku altında çalıştırılmayacaklardı. Yoksa işçilerin hakkı kılçık gibi sömürenin boğazında kalırdı. Yedi bin beyanname bastırdık. Yine bizim Rüzgârlı'da olan cesur kalemlerin gazetesi muhalif *Öncü*'ye de hepsi Babıâli'de olan diğer gazetelere de şıp diye dağıttık. Haliyle duyuru en kocaman *Öncü*'de yer aldı:

Yapı işçilerine

Büyük bir felaket olan işsizliğin önlenmesi, sanayimizde fırsatçıların işçi istismarına son verilmesi, Memleket kaderinde salahiyetlerin yönünü memleketin bu elim durumuna çevirmeleri için Merkez sendika tarafından sessiz bir yürüyüş tertip edilmiş bulunmaktadır. Yürüyüş 3 Mayıs 1962 tarihinde saat 10'da Rüzgârlı Sokak sendika önünden yapılacaktır. Çok iyi bir şekilde geçmesi hususunda gereken tedbirler alınmakla beraber işçi arkadaşlarımızın büyük bir ciddiyetle yürüyüşün sonuna kadar bize yardımcı olmalarını dilemekteyiz.

Hükümete de dedik ki: En az bin işçiye on beş gün içinde iş bulunsun. Amelelerin inşaat işlerinde sekiz saatten fazla çalıştırılmalarına karşı tedbirler alınsın ve valilere bu konuda emirler verilsin. Bunların gerçekleştirileceğine dair işçilerin önünde sendika liderlerine söz verilsin. Biz de yürüyüşü yapmayalım.

Baktık bizi dinleyen yok. O zaman Başbakan İsmet İnönü, Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, Vali Nuri Teoman. Hepsi bize karşı tavır içinde, suratları sermayeye dönük. Solcu diye gördüğümüz İnönü de Ecevit de bizi muhatap görmüyor. Elleri pankartlı, ayakları yalınayak, beş bin aç insan toplanmış, tam yürüyüş başlayacakken Vali, Rüzgârlı'ya teşrif ediyor, artık en çok hangi pankarttan rahatsız olmuşsa, "Kaldırın şunları gözümün önünden!" deme cüretini gösteriyor, "Bu memleketi idare edenler, memleketin dertlerini iyi bilirler. Yürüyüp de elinize ne geçecek? Vazgeçin yürümekten!" diyor.

Pankartlarda ne mi yazıyor? "Açız iş istiyoruz" yazıyor, "Atatürk her şeyimizdir" yazıyor. Vali lafını bitirir bitirmez "Allahını seven yürüsün!" diye haykırdığımda ne yürümek, arkamdaki beş bin aç işsizin koştuğunu gördüm. Ulus'tan Bakanlıklar'a; yalınayak koştuk. Ama ne koşmak. Emniyet güçlerinin copları bana mısın demedi hiçbirimize. Dövüldük, gözaltına alındık, horlandık, Meclis'in kapısına dayandık. Yine şakaklarımdan terler fışkırarak, yalınayak başıkabak derler ya, tam da öyle; açtım ağzımı, yumdum gözümü: "Açız, iş istiyoruz!"

Öncü
İşsizler «Ekmek» diye bağırdı
AÇLIK DÜN MECLİS
KAPISINA DAYANDI
Polislerle işsizler arasında yer yer sokak kavgaları oldu
Ekmek isteyen işsizlere Sirmen nasihat verdi
SENATODA İŞSİZLİKLE

Öncü gazetesi, 4 Mayıs 1962. Açlar yürüyüşü haberi.

Yürüyüşü size asıl İsmet anlatsın. Şu bizim ya da sizin Yalınayak İsmet. İşçiyi küçümseyenlerin korkuyla, kaç bin işçiye nasıl iş bulduklarını... Yürüyüşün sınıflar mücadelesi tarihimizdeki biricik yerini... Uzun uzun anlatsın... Biz artık Ereğli'ye; Morrison Krallığı'na gidelim...

Ben Yapı İş Federasyonu'nun başkanıyım. Bir ayağım Ereğli'de. Demir Çelik fabrikaları kuruluş aşamasında. Ereğli'de inşaatı yapan taşeron firmalardan biri Amerikan firması Morrison. Başbakan yine İsmet İnönü, Çalışma Bakanı yine Bülent Ecevit, Morrison'un Türkiye Temsilcisi de Süleyman Demirel. O zamanlar "Morrison Süleyman" aşağı, "Morrison Süleyman" yukarı. Morrison Süleyman'ın birkaç yıl sonra Başbakan olacağını nereden bilebilirdim ki? Cumhurbaşkanı olacağını göremeyecektim ama görmediğim şey de kalmayacaktı 1960'larda.

Bir tek Ereğli'de değil, iki bine yakın işçinin çalıştığı Manisa ve İzmir çevresindeki füze rampalarının ve Çiğli NATO havaalanının yapımını da Morrison üstlenmiş. Kudretli Morrison'un prensipleri var: İşçileri kısa süreli işe almak, zulmederek çalıştırmak, aşağılamak, deneme sürelerini doldurduklarında işten atmak, tazminat ödememek, kanunun belirlediği saatlerin

dışında çalıştırmak, sopa atmak, ücretleri düşürmek, sendikacıların faaliyetlerini baltalamak, sendikaya girenleri tehdit etmek, sendikacıları işçilere casus diye teşhir etmek, işçileri kandırıp kışkırtarak onların üzerine sopa ile yürütmek, çalışma müfettişinin işyerinde olduğu gün bile topluca yüzlerce işçiyi işten çıkarabilmek gibi... Ve kudretli Morrison en ufak takibe bile alınamazdı...

Buna izin mi verecektik? Ereğli'de kurdukları Morrison Krallığı'nın kölesi miydi işçiler? "Türkiye'nin her tarafında Türk işçisine ve özellikle yapı işçilerine yapılan işkence, haklarına yapılan tecavüz ve izzeti nefisleriyle yapılan alayın hepsini topyekûn Zonguldak Ereğlisi'nde görmek mümkündür" dediğimde bile tınmadılar. Susacak mıydım? Hayır. Onların krallığı varsa bizim de sendikamız vardı. Üstelik, dedim her şeyin yereli oluyor da sendikanın niye yereli olmasın? Ereğli'de Federasyon'a bağlı yerel bir sendika kurdum. Başına Ankara'dan sendikacılığı bilen arkadaşlarımı gönderdim.

İşsizliği önleyici tedbirler alınmadıkça... Çalışanlara insan haysiyetine yakışır bir yaşama seviyesi temin edilmedikçe... Başta yabancı şirketler olmak üzere, bütün şirket ve işverenler işçilerimize karşı gayriinsani muameleye devam ettiği müddetçe... İşçilerimizin sosyal gelişmeleri ve sendikal hareketlerine karşı menfi davranışa son verilmedikçe... İşçilerimizin meselelerini hal için Türkiye'nin dört bir yanından Ereğli'ye gelip meydanlara çıkacağımızı açıkladık.

Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş bizi Don Kişot'a benzetmez mi? "Çelikbaş yeldeğirmenidir. Esen rüzgâra göre döner" dedim. İşçilere "bilgisiz" diyen Bakan'a "hayat okulundan" bilgi alınacağını hatırlattım, "hayat sıraları"nı anlattım. Yine kaale alınmadık. İnönü'nün, Ecevit'in zaten muhatabı değiliz... Morrison'a toz kondurmuyorlar. "Benim canım kardaşlarım" dedim, "bu adam Türkiye Cumhuriyeti'nin mi yoksa Morrison şirketinin mi Bakanı? Biz Meclis'e yalınayaklarımızla yürüyüp hakkımızı almışız. Morrison'u mu dize getiremeyeceğiz?"

İşverenler bir bir Ereğli Kaymakamı Recai Argat'a gidip işçilerin mitingini engellemesini isteseler de karar hükümeti telaşlandırsa da, işçilerin yararına tek adım atılmadı ve biz de mitingi yaptık. Ereğli Mitingi'ni yaptığımızda tarih 12 Ağustos 1962 idi. Yalınayak Meclis'e koştuğumuzda beş bin işçiy-

dik. Ereğli'yi salladığımızda ise en az on bin işçiydik. Ereğli'ye Adana'dan, Maraş'tan, Samsun'dan, Türkiye'nin her yanından, bir gece önceden sırtlarında yorganlarıyla işçiler, işsizler geldi. Atatürk heykelinin dibinde sabahladılar.

Bizim meşhur uzun şaşi Land Rover'la da Ankara'dan gelen sendikacı dostlarımız oldu. Bu arabayı anlatmalıyım size. Öyle araba görmemişsinizdir. Sanırsın seyyar sendika! On dört kişinin oturabileceği koltuklar on kişinin de rahatça yatabileceği hale dönüşürdü. Koltukların altında ise yok yoktu! Daktilo, teksir makinesi, sinema perdesi, sinema makinesi, aracın üstüne monte edilmek üzere çok çok güçlü bir hoparlör... Uluslararası Yapı İşçileri Federasyonu'nun bize hediye ettiği bu muhteşem arabanın da emeği çoktur emek tarihinde. Nasıl bizim Rüzgârlı'daki kahvehane bir kahvehane, Açlar Yürüyüşü bir yürüyüş değildiyse bu Land-Rover da bir Land-Rover değildir. Boncuk boncuk alınteridir.

Bir gün öncesi Ereğli'ye toplanan gazetecilere dedim ki:

Sömürülenin elinde bir oyuncak gibi kullanıla kullanıla çile çeken Türk işçisinin sabrı kalmamıştır. Çalışma Bakanı Ecevit tarafından bir türlü kabul edilmedik. İşçilerin tahammül olunmaz feryat ve üzüntüsünün tazyikiyle meydana gelmiştir alınan karar. Cüretini her gün biraz daha artıran sömürgecilerin ve ona bigâne kalanların hareketlerini protesto etmek ve Türk işçisinin nasıl bir şuurla hareket ettiğini Türk umumi efkârına ispat etmek için bu miting ve yürüyüş düzenlenmiştir.

"Neden Ereğli?" dediler, "Miting neden Ereğli'de oluyor?" Örneklerle anlatmam gerekecekti. Öyle yaptım:

İşçi çıkararak işçiyi kasden bugün işe alıp yarın kıçına tekme vuranlar, velhasıl saymakla bitmeyen ve sömürge İzmir Çiğli'de bayrağımızı yırtanlar, işçilerin su kaplarına işeyenler, işçinin elini uzattırıp üzerine işeyenler, işçiyi arka kapıdan sokanlar, tercümanlar saltanatı kuranlar, toptan uluslarda dahi eşine rastlanmayacak türlü şekil işkence ve haksızlıklar diyarı Karadeniz Ereğlisi olmuştur. Karadeniz Ereğlisi halkı işini bırakmış, işçinin, sefaletin, ıstırabın ve açlığın tedavisine çalışmaktadır. Sabahlara kadar mezarlıklar işçilerin yatakları olmuş, Ereğlililer daha önce varlığa kavuşacağız diye sevinçli iken şimdi dert ve ıstırap sahibi olmuşlar, kardeşlerinin durumu onları tamamen sukutuhayale uğratmıştır. Burada bir gestapo teşkilatı kurulmuştur. İşçiler dövülür, onlara küfür edilir, aracılık yapan teşkilat başkanımıza ağza alınmayacak hakaretlerde bulunulur, kapı dışarı edilir.

Tabii siz bakmayın her cümlede geçen r'lere... Onlar, benim ağzımdan bi' türlü çıkamazdı... Fukara Tahir'in tarihinde her şey vardır da bi' "r" yoktur. Hâşâ; yok saydığım için değil, peltek dilim bi' türlü dönmediği için... Ben konuştukça bana "iyi hatip" dediklerine de bakmayın, "r"siz iyi hatip mi olurmuş?

12 Ağustos sabahı, öyle güzel bir sabahtı ki. O denizin kokusunun bütün ruhumu kuşatması... İnsanı terletmeyen, insanın yüzünü karartmayan o Karadeniz güneşinin içimi ısıtması... Ereğli sokaklarında o tok sesin mitinge çağrı yapması:

Tarihte lonca, şimdi sendikamız var. Dünya feza devrinde, biz işçi avutma peşinde. Artık Türk işçisi saymayacak yerinde. Ey Türk işçisi uyan artık uykudan. İnsan olan işinin kuludur. İyi yaşamanın birlik beraberlik yoludur. Hakkımızı alacağız. Artık bu sonudur. Hakkını almayan, aramayan avanak. Alınteri karşılığını tanımayana dayak. Kalfa usta çırak emelimizdir vatanı süslemek. Çalışarak dökeriz emek. Bazı gün olur ki bulamayız ekmek. İnsan hakkı demokrasi bu mudur demek.

Ecevit, Ereğli Mitingi'nde bütün o zapturapt tedbirlerini aldıradursun, bütün işçiler Morrison Krallığı'na son vermek, muktedirlere insanca yaşama ve insanca çalışma haklarını hatırlatmak, haklarını söke söke almak için birleşmeye, Hükümet Meydanı'nda toplanmaya başladı. Koca meydan yetmedi. Ereğli'nin sokakları işçiyle doldu taştı. Hükümet Meydanı'nda emekçi sınıfının yavan ekmeğini çalan cılız, kibrit çöpü gibi parmaklara karşı, iri pençeli, nasırlı yumruklar sıkıldı. Ereğli'de emek meydandaydı. Ereğli'de dağlar uyanıyor, dağlar yürüyordu! Öğlen saat bir olmuştu. Kürsüye çıktım. Ağlamamak için kendimi zor tuttum. Bu, ömrüm boyunca gördüğüm en dokunaklı insan manzarasıydı. Pankartları bir bir okudum:

"Sosyal adalet istiyoruz."

"Dağlara baraj kuracağız ve kimse yıkamayacak."

"Refahlarını bizim sefaletimiz bahasına artırmalarına mutlaka engel olacağız."

"Verdiğin ücretle sen geçin!"

"Savaşta hepimiz olan vatana sulhta tek başına sahip çıkanlara paydos ettireceğiz."

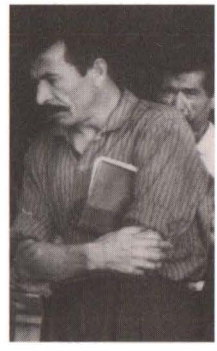
"Morrison! Sana da son!"

"Celil! Demir-Çelik De ki Rezil!"
"Birlikten kuvvet doğar!"

Yine şakaklarımdan terler fışkırarak, bütün bedenim titreyerek haykırdım: "İşçiyiz! Kazanacağız!" İskandinavya'lardan merak edip beni görmeye gelen sendikacılar şimdiki konuşmamı dinleseler eminim bana yine "ermiş" anlamında "illumine, illumine" diyeceklerdi.

Mitingte ağzımı açar açmaz beni hemen 141'den almasınlar diye, her lafımı itinayla ettiğim, ince eleyip sık dokuduğum doğrudur. Atatürk'süz olmazdı benim konuşmalarım. "Atatürk" demediğim, "Büyük Atatürk" dediğim doğrudur. Komünizmi "tel'in" ettiğim de doğrudur. Ah be Fukara Tahir! Sen hem Türkiye İşçi Partisi'nde Ankara'nın ilk il başkanı, hem Yapı İşçileri Federasyonu Başkanı ol, komünizmi tel'in et! Sonra geç işçi haklarına... Gülmeyin Allah aşkına! Amerikalı sendikacı Thalmayer de anlatsın size bu mitingi. Açlar Yürüyüşü'nde de Ereğli Mitingi'nde de bizimle birlikteydi.

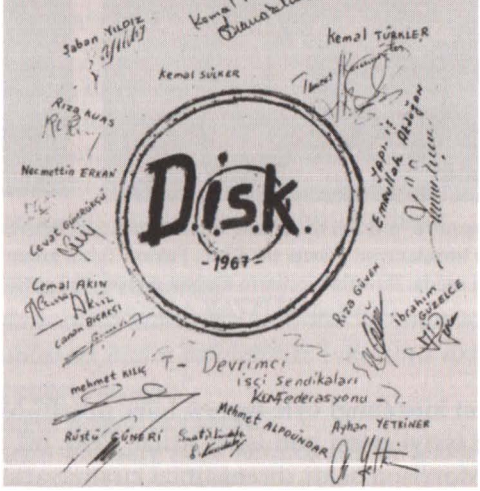

Toplu sözleşmeye "umumi mukavele" denilen yıllar. 60'ların başı. Umumi mukavele imzalanıyor. Efsane sendikacı Fukara Tahir, kolunun altında dosyasıyla sağda. Birazdan işçilerin arasına girecek ve verecek müjdeyi. (Fotoğraf: TÜSTAV Arşivi'nden.)

Morrison küstahlığı öyle hemen biter miydi? Mitinge katılan yüz elli işçiyi ertesi gün işten attılar. Peki, biz sustuk mu? Direndik. Morrison baktı, direnişimizi kıramayacak, sendikayı kabul etmek zorunda kaldı. O zamanlar toplu sözleşme değil

"umumi mukavele" denirdi. Yüz yüze geldik. Umumi mukaveleyi imzaladık. Hatta sözleşmeye imzaları atarken fotoğraf bile çektirdik. Böyleyken böyle... Ücretlere 50 kuruş eklenecek, işten çıkartılmış tüm işçiler işe alınacak, işsizlerin köylerine dönüşlerinin sağlanması için, her birine 25 lira verilecekti. Davullar zurnalar çalınacaktı. Haydi Fukara Tahir'e gelsindi artık deniz kenarında taze balıklarla iki kadeh rakı!

İşten çıkarılan işçiler için Morrison'la görüşmeye gittiğimizde taşeron firmanın eli silahlı adamı Emrullah Akdoğan bizi şantiyeye sokmamıştı. Silah çektiği için de karakola düşmüştük kaç kişi birden. Karakolda Emrullah'la konuştukça onu da saflarımıza çekebileceğimi hissetmiştim. Çektim de. Onun gözü karalığını sevmiştim. Daha o gün dedim: "Gel seni ODTÜ inşaatlarının sorumlusu yapalım. Görevli kılalım, ileride kongrede de seçeriz seni. Bize senin gibi adam lazım." Emrullah'ı şahsi kararımla Ankara Şube Başkanı yaptım. Sonra Federasyon genel sekreterliğine getirdim. DİSK'in kuruluşunun karar metninde, DİSK'e DİSK adının verilmesinde, Rıza Kuas'tan Kemal Türkler'e, Suat Şükrü Kundakçı'dan Kemal Nebioğlu'na on yedi arkadaşla birlikte sendikamız adına onun da imzası oldu.

Ereğli Mitingi'nin üstünden beş yıl geçmişti. Hatırladığım son tarih bu: 17 Kasım 1967. Günlerden cuma. İstanbul'da bir toplu sözleşme yapılmış ve derin bir nefes almıştık. Ava giderdik böyle zamanlarda. Sen ömrünü insanoğlunu yaşatmaya vakfet, sonra git hayvanoğlunu avla. Bir de sana "fukara babası" desinler. Canlı dediğin bir tek insanoğlu mudur ki babalık sadece ona yapılsın? Bilmezmişim babalık yapmanın bütün canlıları yaşatmak demek olduğunu. Ancak böyle insan olunacağını... Kalktık "Ava gidelim" dedik. Arabaya atladık. Emrullah şoför koltuğunda. Ne zaman ki Emrullah bana "Bundan sonra kasa ben olacağım" dedi, o gün ben anladım ki bütün insanlar sevilesi değildir. Hepsine eşit davranmak en büyük eşitsizliktir. Hepsine kucak açmak kendini yok etmektir. "Emrullah" dedim, "Olmaz öyle şey." Emrullah ne dese beğenirsiniz? "Benim çok ihtiyacım var. Para bende olacak." Bahsettiği para, sendikanın parası. Zaten adı yolsuzluğa karışmış, onur kuruluna verilmişti. Şakaklarım uğul uğul uğuldadı. Ellerim tir tir titredi. Gözlerimi dayayıp gözlerinin ta içine baktım. "Kabul edersen et, etmezsen hayatın tehlikede senin" dedi. Arabadayız. "Dur!" dedim. "Ben ineceğim." Güzel karımı, güzeller güzeli üç kızımı düşündüm. Bir an önce gidip onlara sarılmalıydım. Emrullah diretti, "İnmeyeceksin!" İnerim inmezsin, inerim inmezsin. Av tüfeği solundaymış. Ava giderken avlanacağımı nereden bilebilirdim? Emrullah sola döndü, aldı tüfeği, dayadı çenemin altına. Çekti tetiği. Vurdu.

Sahi öldüm mü ben?

Ha Kardeşlerim Ha Wenirimochi:
John Thalmayer

O da nesi? Sultan Hanım, Yapı-İş'ten çıkarken ardımdan bir tas su döküyor. Paçalarıma su sıçrarken kim diyor, hatırlamıyorum bak. "Bizim adetlerimizden biridir bu. Gidene 'yolun açık olsun' demektir, 'su gibi git' deriz böylece" diyor. Gel de tut gözyaşlarını. "Bizim âdetlerimizde geleni yaka paça, apar topar memleketten atmak yoktur. Yardım eli uzatana elimizi uzatırız" diye ekliyor. Hadi boncuk boncuk akan terler, ağustos sıcağından. Sınır dışı edilmem gücüme gidiyor gitmesine ama, boncuk boncuk akan gözyaşlarım kardeşlikten. Yapı-İş'in önü tıklım tıklım işçi kardeş dolu. Hepsiyle tek tek tokalaşıyorum, bir Amerikalı gibi değil bir Türkiyeli gibi hepsini tek tek öpüyorum, hepsiyle ağlaya ağlaya kucaklaşıyorum. İtiraf etmeliyim ki, dünyanın hiçbir yerinde insanlar Türkiye'deki gibi böyle güzel, böyle sıcak, böyle candan kucaklaşmazlar. Onlar ağlıyor, ben ağlıyorum. Bir daha "kardeş" diyemeyeceğim ha, öyle mi? Daha Türkçeyi sökemeden işçi kardeşler haklarını söke söke alsınlar diye ellerinde olan elim boş mu kalacak? Fukara Tahir her ne kadar "Kardaşlarım" diye seslense de ben seve seve, içimden koptuğu gibi ince ince, Türkçe öğrendiğim ilk kelimeyi çoğullaştırıp onlara "Kardeşlerim" diye seslenmenin, onlarla kardeş olmanın gücünü hissedemeyecek miyim? Bunu düşündükçe bir damla, bir damla daha derken, şıpır şıpır aktı gözyaşlarım. Ben, bir Amerikalı sendikacı olarak bu memlekette, benim memleketimin şirketi Morrison'un işçilere yaptığı haksızlıktan, yasa tanımazlıktan, zulümden nasıl utanmış, işçilerin sendikal ve insanlık haklarını kazanmaları için nasıl mücadele etmişsem,

onlar da benim sınır dışı edilmemden o kadar utanç duyuyorlardı. O kadar da çırpındılar oturum süremin uzatılması için. Yok Amerikan başkan yardımcısına mektup, yok İnönü'ye telgraf, yok Ecevit'e haber, yok ortak bildiriler, yok ayrı ayrı bildiriler... Nuh dediler peygamber demediler. Altı ay için Türkiye'ye gelmeme izin verenler, önce sürenin uzatılacağını ama sonra uzatılmayacağını söyleyip "12 saat içinde git" dediler. Dedim ki, "Kardeşlerim! Ben şahıs olarak sınır dışı edilişimi protesto etmiyorum. Özgür sendikaların, özgür insanların sembolü olarak sınır dışı edilişimi protesto ediyorum. Bu olay benim değil, Türk işçi haklarının sınır dışı edilmesi demektir."

Sonra Ankara'dan, güzelim Rüzgârlı Sokak'tan atladık otomobile. İstanbul'a, İstanbul'dan Edirne'ye. Yol boyu ağzımda Çıkrıkçılar Yokuşu'ndan aldığım, o bayıldığım tahta ağızlığımın ucunda Bafra sigaram. Dumanı içime çektikçe sanki İstanbul'a gitmiyorum da Ankara'ya dönüyorum... Bu yıl şubatta gelişim daha dün gibi. Rüzgârlı Sokak'ta rüzgâr gibi geçen günler, mıh gibi kalbime kazınmış insanlar... Tanıdığım en etkili, en renkli adam, tek kelime Türkçe bilmesem de ne konuşursa konuşsun gözlerim dolarak dinlediğim Fukara Tahir... Yabancı dilimi bi' tek o yerli kılabildiği için ben nereye o oraya; yapışık kardeş olduğum Sina Pamukçu... Merak da etmiyor değildim dediklerimden kim bilir neler atıp, dediklerime neler eklediğini? Bazen, dediğim lafa karşılık o kadar uzun olurdu ki çevirisi. İçimden "Canın sağ olsun Pamukçu" derdim... Sonra o bana verdikleri oda... Kendimi dışarı attığım... Türk-İş'te Sina Pamukçu'nun odasına koydukları masam sandalyem. Sina, "Koskoca uluslararası federasyonlardan bir temsilci geliyor; ona da, Fukara Tahir'in işsizler kahvesinde bir sandalye gösterip, 'otur arkadaş, senin yerin de burası' diyemezsin ki. Oysa deseydik, yüz bin kez daha mutlu olurdu Thalmayer!" demiş. Doğru demiş. Masa başında oturup da kâğıt kesmeye gelmemiştim ya. Masa başından hayatın bağrına çıkmıştım. İşçilerin arasına... Gözlerim doluyor ama... Kapatsam gözlerimi? Edirne'den çıkmasam... Ankara'ya dönsem... Ereğli'ye dönsem...

Rüzgârlı'da 3 Mart sabahını zor ettik. Ulus Matbaası'nda sabahı sabah etmenin güzelliğini ancak yaşayan bilir. Tasarımından materyallerin baskıya hazırlanmasına, düzeltilerinden kalite kontrolüne her şeyiyle bizzat ilgilendiğim afişler de pankartlar

da bildiriler de hazırdı. Rüzgârlı dediğin ne ki? Sendika, matbaa, gazete, kahve, meyhane. Ben o zaman Necip Fazıl'ın "*Kaldırımlar*" şiirini bilseydim, afişleri yüklenip sabaha karşı Fukara Tahir'in kahvesine giderken onu okurdum, eklemeler yapıp:

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız üç yoldaş uyanık;
Biri benim, biri Tahir, biri de serseri kaldırımlar.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konferedasyonu'nun Türkiye Temsilcisi olarak şubatta Ankara'ya seminerler vermeye, işçilere, sendikalara destek olmaya geldiğimde Fukara Tahir'le tanıştım. Fukara babası Fukara Tahir'in kahvesinde kafa kafaya verip işçileri nasıl örgütleriz, "Açlar Yürüyüşü"nü nasıl gerçekleştiririz diye diye yaptığımız bitmeyen konuşmalarımız kulağımda. Kahveyi sigara dumanı sarmışken bizi de bir coşku sarardı. Ben anlatırdım Pamukçu çevirdikçe çevirir, Tahir anlatır, yine Pamukçu çevirirdi. Nedense benim çevirileri olduğundan uzun, Fukara Tahir'inkileri olduğundan kısa yapardı. Bıkmadan usanmadan bekler, dinler, konuşurdum. Ne diyeceksem diyeyim, ağzımı açtığımda ilk kelimem Türkçe olur; "Kardeş!" diye başlardım lafa, sonrasını anadilimde getirirdim. Pamukçu çevirecek diye öyle tane tane, dura dura değil, nasıl konuşuyorsam öyle anlatırdım, Fukara Tahir gibi... Haa, Pamukçu'nun hakkını yemeyelim ama o olmasaydı da, dillerimizi bilmesek de Fukara Tahir'le anlaşmamak mümkün değildi.

3 Mart 1962'de beş bin işsiz işçiyle birlikte Fukara Tahir'in önderliğinde Meclis'e yalınayak yürüdüğümüz, yürümek de ne; koştuğumuz günü herkes unutsa Ankara kaldırımları unutmaz. "Açların Yürüyüşü"ne hazırlanışımızdan gerçekleştirene, "sosyal demokrat" bir çalışma bakanının sermayenin yanında, işçilerin karşısında yer alabildiğini gözlerimle gördüm. Bu bakanın adı Bülent Ecevit'ti. Sendikanın bulunduğu Rüzgârlı Sokak, Ulus Meydanı'nın hemen altındaydı. Ulus'tan Gençlik Parkı, Sıhhiye Meydanı, Kızılay ve Bakanlıklar yoluyla Meclis'e beş bin aç insanın koştuğunu bir düşünün. Polisler yollara barikatlar kurmuşlar. Sanıyorlar ki böyle yaparlarsa yürüyüşü durdurabilecekler. Mümkün mü? Yürüyüş başladığında Pamukçu yanıma

gelmişti. "Thalmayer" dedi, "Sen yabancısın. Böyle bir yürüyüşe katılman sakıncalı olabilir." Gülümsedim. Yabancıydım ama Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun Türkiye Temsilcisi'ydim. Bu ülkede bulunma nedenimdi işçilerin arasında olmam. Sendikaya dönmüş, sendika şoförümüz Mahmut Aydın'ı yanıma almış, yine işçilerin arasına girmiş, yollara düşmüştüm. O güne kadar dünyanın hiçbir yerinde o kadar güçlü bir yürüyüşe ne tanıklık etmiş ne içinde yer almıştım. Ancak bin işçiyi toplayabileceğimizi öngörürken işçiler tomurcukların patlaması gibi patır patır sendika önünde baş vermişler, beş bin kişi olmuşlardı. Yürüyüşten dönüşte Fukara Tahir, Sina Pamukçu, Erol Dinçer, Süreyya Denizli sendikada oturup konuşurken bir de baktık, polis! Sendikaya baskın! Dediler, "İzinsiz, kanunsuz yürüyüşten hakkınızda tatbikat açıldı." Birlikte karakola gittik, ifade verdik, sonrası yine sendikada gece yarısına kadar konuş konuş... Gece yarısı üç olmuş saat. Sonrası otel. Otel dediğim Ulus'un ucuz bir oteli. Aman aklınıza başka türlüsü gelmesin. Bugünkü sendikacıların kaldığı, toplantı yaptığı lüks otellerden değil. Ulus'ta genelevin hemen orda. Otelin lobisinde oturdukça oturduk, konuştukça konuştuk. İşin içine çeviri de girince katmerlendi zaman. "Kardeşlerim" dedim, "Gelin. Hadi! Benim odaya buyurun!" Fukara Tahir kahvede mi kalmıştı? Ama bak Süreyya Denizli vardı, Suat Şükrü Kundakçı vardı, Erol Dinçer vardı, benim odaya çıktık, içki de içtik... Bilmez miyim, görmez miyim ikirciklenmelerini. Bir taraflarının dost, bir taraflarının pır pır olduğunu. Sendikacı da olsan Amerikalısın işte. "Ajan" yaftası en çabuk, öyle hemen, ezberden sana konmayacak da kime konacak? Gittim valizimi açtım. İçinden orak çekiçli kızıl bayrağı çıkarttım. "Kardeşlerim!" dedim, "ben buyum!"

Ankara'da işçileri örgütleme çalışmalarına katılıyor, seminerlerde konuşuyordum. Dediklerim gazetelerde yer alıyordu. 29 Mayıs 1962 tarihli *Cumhuriyet* gazetesindeki gibi:

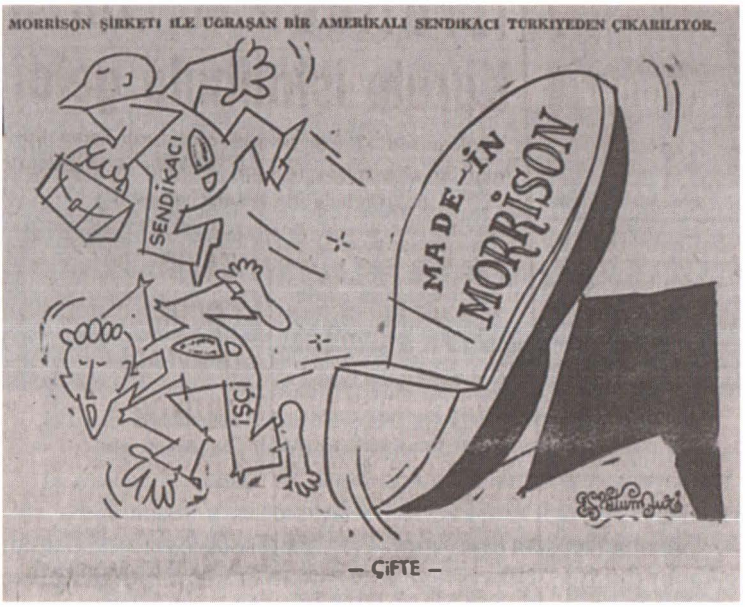
Amerikan sendikacısı Thalmayer, "Henüz Türkiye'de işçilerin haklarının korunduğundan söz edilemez. Türkiye'nin bugünkü durumu, Birleşik Amerika'nın 1877'deki koşullarına pek benzemektedir, ücretler çok düşük, çalışma şartları çok kötü ve işsizlik derecesi çok yüksektir" dedi.

Ereğli'de Demir Çelik fabrikasının kurulma çalışmaları başlar başlamaz rotayı gönüllü Ereğli'ye çevirdik. Fukara Tahir'le birlikte "Bekle bizi Ereğli!" dedik. Dünya devi, Amerikalı Morrison şirketi en büyük taşeron firma olup da, Türkiyeli işçilere kök söktürünce dikildik karşısına. Ereğli, iki yüzüyle karşıladı bizi... Bir yanda Erdemir'in yükselen görkemli yapısı... Lojmanlar... Türkiye'de sadece İstanbul'da ve Zonguldak'ta birer tenis kortu varken Ereğli'de iki tenis kortu... Kolej... Yanında Maksim Gazinosu'nun halt edeceği gazinolar... Avrupa'daki plajlara taş çıkaracak bir plaj... Plajda bar... Erko servis aracına binip plaja tek başlarına gelebilen kadınlar... Bir yanda da Türkiye'nin dört bir yanından iş, aş umuduyla Ereğli'ye gelmiş binlerce işsiz. Parklarda sabahı sabah eden. Her çarşamba "Sıraya gir, elini uzat!" komutları arasında ellerinde nasır yok, dişlerinde çürük varsa sıra dışına atılan. Ellerinde nasır olup, dişlerinde çürük olmayanların ertesi gün işe başladığı, daha bir ay dolmadan hakaretin bini bin parayken, kulaklarından tutulup işten çıkarıldığı. İçme sularına işenen, kızgın güneş altında bekletilen, kıymeti harbiyesi olmayan işçiler... Ne iş, ne insan hakkı tanınan...

12 Ağustos'ta Ereğli'de bu defa beş bin değil on bin işçiyle birlikte haykırdık işveren zulmüne, Morrison Krallığı'na. Bu mitinge yine tolerans göstermeyecek olan Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'ti. Oysa o da davetliydi İnönü ile birlikte.

Bu mitingin üstünden daha on, on beş gün geçmemişti ki, başvurum üstüne oturum iznimin uzatıldığı bilgisi benimle paylaşılmışken, ortada yeni bir haber dolaşmaya başladı: Oturum iznim uzatılmayacaktı. Bu, sınır dışı edileceğim anlamına mı geliyordu? Yok canım, olmazdı böyle bir şey.

26 Ağustos'ta İlhan Selçuk, Pencere'sine "Efendiler!" diye başlayacaktı. "Kardeşler"in karşıtı "Efendiler"di demek. İlhan Selçuk yazısında Amerikalı şirket Morrison aleyhinde, işçiler lehinde hareket eden, Amerika'yı övmeyen, işçileri öven Amerikalı sendikacının istenmemesi karşısında efendilere şöyle seslenmiş: "53 milyon üyeli hür sendikalar temsilcisini memleketten sebepsiz yere kovmak, Türkiye'nin bir sermayedarlar rejiminin karanlık baskısı altında yaşadığı zannını dünyaya yaymak demektir. (...) Bu yolun çıkışı yoktur. Efendiler kendimize gelelim."

Vatan gazetesi, 28 Ağustos 1962. Bir Eflatun Nuri karikatürü.

Gazeteciler hararetlenmiş, beni bulmuşlar ve soru üstüne soru soruyorlardı. Onlara "Beni Türkiye'den çıkarmaya çalışanlar Türkiye'de kuvvetli sendikalar kurulmasını istemeyenlerdir" dedim. İç politikaya karıştığım yolundaki iftiraları reddettim. Ereğli'de Morrison şirketine karşı Yapı-İş Federasyonu'nun giriştiği hak arama savaşının önünde sonunda Türkiyeli işçinin galibiyeti ile sonuçlanacağını söyledim. "Benim yardımımı önleyebilirler. Fakat Türk işçisinin haklı savaşını kimse önleyemez" dedim. Türkiye'de üç defa karakola götürüldüğümü, fotoğraf çekerken casus diye yakalandığımı, her seferinde peşinden özür dilenerek serbest bırakıldığımı söyledim. Ve utanarak ekledim: "Benimle beraber tevkif edilen Türk işçilerinin ertesi günlerde her taraflarının dayaktan mosmor olduklarını gördüm." Evet, Amerikan Morrison şirketini, Türkiye'nin kanunlarını tanımamakla, işçilerin haysiyetiyle oynamakla suçladım. "İşçi haklarının ilerlemesini istemek ve bazı şirketlerin tutumlarına karşı durmak suçsa Türkiye'den sürülmekten gam yemem" dedim.

Hür Sendikalar temsilcisine yapılan muamele!
"SUÇUM SOMÜRÜCÜLÜĞE KARŞI OLMAK,,
THALMAYER «SINIR DIŞI EDİLEN» BEN DEĞİL, TÜRK İŞÇİ HAKLARIDIR» DEDİ
Öztürk Johnson'a açık mektup yazdı
Mektupta yabancı sermaye baskısından şikâyet ediliyor
ÖNCÜ ÜÇ yaşında
Köy Öğretmenleri bugün toplanıyor
Bugünkü federasyon kongresinde Başkan Şükrü Koç'da hazır bulunacak

Öncü gazetesi, 26 Ağustos 1962. Solda sınır dışı edilecek olan Hür Sendikalar Temsilcisi Amerikalı Thalmayer.

Gazeteciler sormaya, ben cevaplamaya doymadım. Zaman o kadar dardı ki. Ülkeyi terk etmem için tanınan zaman sadece 12 saatti.

- Bazı Bakanlar, John Thalmayer buraya bir uzman olarak gelmişti. İç politika içine girdi diyorlar. Ne dersiniz?

- Onları ispata çağırıyorum. Hükümetin lehinde, aleyhinde veya hakkında söz söylemiş miyim?

- Ereğli mitingi sırasında tevkif edilmiştiniz galiba?

- Türkiye'de bana karşı harekete geçilmesi, Morrison şirketi ile ilgili faaliyet göstermem üzerine doğmuştur. Türkiye'de beni üç defa polis aldı, sorguya çekti ve sonra serbest bıraktı. Beni hiç tevkif etmediler. Neden sorguya çektiklerini de söylemediler.

- Morrison'un Hükümetimize baskı yaptığını mı iddia ediyorsunuz?

- Elimde vesika yok, böyle bir şey iddia edemem. Gerçek şudur ki, Morrison aleyhinde sesimi çıkardığım gün bana karşı harekete geçilmiştir. Önemli bir nokta, ben Türkiye'nin hiçbir kanununa aykırı hareket etmediğim halde sınır dışı ediliyorum. Morrison Allahın günü Türk iş kanunlarına aykırı hareket ediyor. Türk işçisinin insanlık gururu ile oynuyor. Sendika yöneticileri ile alay ediyor. Buna karşılık Morrison yöneticileri sınır dışı edilmiyor. Sömürücülüğe karşı işçi haklarının ihlaline karşı ve bazı şirketlerin iş kanunlarına uymamasına karşı çıkmam suçsa, bu suçu itiraf ediyorum. Ben şahıs olarak sınır dışı edilişimi protesto etmiyorum. Özgür sendikaların, özgür insanların sembolü olarak sınır dışı edilişimi protesto ediyorum. Bu olay Türk işçi haklarının sınır dışı edilmesi demektir.

– Türkiye'yi ne zaman terk edeceksiniz?

– Kesin olarak son dakikada gideceğim bildirildi.

– "İkamet süresi uzatılacak" diyen ve "bugün gideceksiniz" diyen kimdir?

– Bir aydan beri müsaade almak için uğraşıyoruz. İki gün önce İçişleri Bakanı Türk-İş Konfederasyonu Başkanı Seyfi Demirsoy'a "Burada kalmasını kabul ettik" demiştir. Dün Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Ferit Kubat son sözün bugün söyleneceğini bildirdi. Bugün 11.30'da da "Memleketten çıkacaksınız" dedi.

– Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy bu duruma ne diyor?

– Demirsoy burada değil, Ayancık'a gitmiş.

– Bu akşam Türkiye'den çıkacak mısınız?

– İşlerimi bitirmeden gidemem. Altı aydır buradayım. Eşim, eşyalarım, arkadaşlarım var. Adana'da bir bankada hesap açtırmıştım. Bu gece gidersem o ne olacak? Hazırlanmam bir, iki veya üç hafta sürebilir.

– Hür Sendikalar Konfederasyonu Türkiye'ye sizin yerinize bir başka sendikacı gönderse, kabul edilmeyeceğini mi tahmin ediyorsunuz?

– 53 milyon üyesi olan teşkilatım "Türkiye'de özgürlük vardır" denildiği için beni buraya gönderdi. Bu durumda bir başkasını göndereceklerini sanmıyorum.

– Morrison'a karşı harekete geçtim dediniz. Bu hareketler nelerdi?

– Yapı-İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk başta olmak üzere Morrison'dan hem Türk işçilerinin haklarını hem de sendika ve insanlık haklarını istedik.

– Görevleriniz arasında bu var mıydı?

– Tabii.

– Hür Sendikalar Konfederasyonu'nun size verdiği talimat nedir?

– Türkiye'de temsil ettiğim Uluslararası Yapı Tarım ve Yiyecek İşçileri Federasyonu, işçilerin sendikalar kurmasına, toplu sözleşmeler yapılmasına ve işçiye şikâyetleri halledecek usuller bulmasına yardım etmem görevini vermişti.

– Türk işçilerinin liderleri yeterli midir?

– (Thalmayer önce içini çeker. Tebessüm eder ve sonra) Ben bu gibi teşkilat ve insanlar hakkında karar verme yetkisini haiz değilim. Ben hiçbir suç işlemediğim halde, işçiye yardım etmem istenmiyorsa, Türk sendika teşkilatlarının nasıl çalışacakları enteresan bir sual olur.

– Ereğli mitingine katılmanız iç politikaya karışmış olmanız demek değil midir?

– Beni buraya masa arkasında oturayım, kâğıttan oyuncak yapayım diye göndermediler. Verilen talimata uydum. Morrison'a harekete geçtim ve bundan sonra bağlı olduğum Hür Sendikalar Teşkilatları Morrison'un tutumunu dünyanın her yerinde izlemeye başladılar.

– Türk işçilerinin çabası başarılı sonuç verecek mi?

– Kesin olarak evet.

Sonra duydum ki on sendikanın başkan ve sekreterlerinin imzasıyla bir ortak bildiri yayınlanmış. Bu dostlar, hükümetten açıklama yapmasını istemiş. Açıklama gelmeyeceğini de bile bile, "Bunun halkoyu önünde hükümet tarafından açık bir şekilde izah edilmemesi karşısında, Thalmayer'ın yurtdışına çıkarılmasına şiddetle karşıyız" demişler. Şimdi siz sorun bana: Sendikalar Thalmayer için ortak bir bildiri yayınlamış mı? Ben de cevap vereyim: Evet, yayınlamışlar.

VATAN

30 Ağustos 1962, Perşembe

Fiyatı: 25 Kuruş

İşçi Hareketleri

aferinin

Ankara ve istanbuldaki sendikalar dün çok sert bildiriler yayınladılar

'Hür sendikalar yabancı değil'

'Thalmayer'in yurttan çıkarılmasına karşıyız'

çero çetesi nber içinde

bir assubay

ele geçti

45 Liralık işçisi daha çıkarıldı

Memlekette hür sendikacılığın olduğunu savunan, sendikacılığın da işçinin de yanında olduğunu söyleyen hükümetin Çalışma Bakanı Bülent Ecevit de itirazlara karşı bir şey söylemeliydi, değil mi? Hadi Morrison'un Türkiye Temsilcisi Süleyman

Vatan gazetesi, 30 Ağustos 1962.

Demirel'e "Morrison Süleyman" denmesini anlıyorduk da, sosyal demokrat çalışma bakanının Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki açıkoturumda, "Morrison Ecevit" sloganları eşliğinde yuhalanması içimizi acıtıyordu. Ecevit'in Morrison'un avukatı gibi konuşmalarına da tanıklık edecektik. Ecevit, "Türk işçisinin emeğinin sömürüldüğü yolundaki iddiaların da hakikatle hiçbir ilişiği olmadığı, müfettişlerin teftişleri ve müşahadelerimiz sonunda meydana çıkmıştır. Tersine, yapı işçilerine en yüksek ücretlerin verildiği yerin, Zonguldak Ereğli'si olduğu ve Zonguldak Ereğli'sinde en yüksek ücretleri de itiraf etmek gerekir ki, Morrison firmasının vermekte olduğu görülmüştür" diyebilecekti. Hal böyle olunca, Ecevit'in benimle ilgili söyledikleri de ne beni, ne sendikacı ve işçi kardeşlerimi şaşırtacaktı: "Türkiye'ye sendikalar nezdinde bir sendikacılık uzmanı ve müşaviri olarak geldiği bilinen Mr. Thalmayer'in davranışı, sorumlu Türk sendikacılarının da yabancı uzmanlardan bekledikleri davranışa uygun olmasa gerektir. Türkiye'de sendikacılık ve toplantı hürriyeti en geniş ölçüde uygulanmaktadır. Son zamanlarda bazı çevreler, dost ve müttefik ülkelerden yurdumuza yabancı sermaye gelmesini sömürgecilik gibi emperyalizm gibi göstermeye çalışıyorlar. Türkiye'de kuvvetli ve şerefli bir hükümet yabancı sermayenin sömürgecilik mahiyeti almasına asla müsaade etmez. Türkiye'de yabancı sermaye ile çalışan müesseseler de Türk kanunlarına en az Türk müesseseleri kadar uymak, işçi haklarına en az Türk müesseseleri kadar saygı göstermek zorundadırlar." 27 Ağustos 1962 tarihinde *Öncü* gazetesinde, sonunda topu İçişleri Bakanı'na atan Bülent Ecevit'in şu demeci yer alacaktı:

> *Bir yabancının yurdumuzda kalış müsaadesini yenileyip yenilememek İçişleri Bakanlığı yetkililerinin kararına bağlıdır. Bu konuda izahatı, gerekirse, yetkili makamların vermesi daha uygun olur. Onun için Mr. Thalmayer'in yurdumuzdaki kalış süresinin uzatılmasına izin verilmemesi sebepleri üzerinde şahsen bir açıklama yapamam.*

Aynı gün *Milliyet*'te ise, gazeteci Çetin Altan "Taş" adlı köşesinden "Bir Amerikan firmasını tenkit eden Amerikalıyı kovuyoruz" başlığıyla taşı atacaktı.

> *Dün bizim gazetede "Amerikalı bir sendikacı Türkiye'den çıkarılıyor" diye bir havadis vardı. Bu havadisi bir defa ve bir defa daha,*

hayret, ibret ve dehşetle okudum. Öteki gazeteleri açtım, halkı bu konularda uyarmaktansa din tefrikalarıyla fuhuş röportajları yapmayı ve halkı kandırarak halka gazete satmayı tercih edenler hariç, hepsi aynı havadisi büyük puntolarla veriyorlardı. Havadisin metni hemen hemen aynıydı.

Bizim hükümet Uluslararası Hür Sendikalar Federasyonu temsilcisi Amerikalı John Thalmayer'ı hudut harici etmeye karar vermişti.

Thalmayer, altı aydan beri Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun davetlisi olarak Türkiye'de bulunuyor ve sendikacılığımızı kuvvetlendirmeye, teşkilatlandırmaya ve haklarını savunacak seviyeye getirmeye çalışıyordu.

Amerikalı sendikacı bu faaliyetleri yüzünden birkaç defa da tevkif edilmiş, fakat arkasından serbest bırakılmıştı. Kendisi yaptığı açıklamada şöyle diyordu:

– Benimle beraber tevkif edilen Türk işçilerinin ertesi günlerde taraflarının dayaktan mosmor olduklarını gördüm.

Anayasada sosyal bir devlet olduğumuz kayıt altına alınmıştı. On yedi yıldır demokrasi savaşı yapıyorduk. Ve yine de hakkını arayan işçileri karakollara çekip dövüyorduk.

Niçin dövüyorduk bu işçileri? Kimin menfaati için ve hangi niyetle dövüyorduk?

Avrupa devletleri de Amerika Birleşik Devletleri de patronunu, işçisini birbirinden ayırmaz. İkisinin de haklarına, ikisinin de mücadelesine aynı saygıyı gösterir. Demokrasi, iktisadi sınıfların birbirini ezmeyecek ölçüye gelmesi ve devletin de bu dengede tarafsız bir rol oynaması demektir.

Biz bunu katiyen anlayamıyoruz.

Gelelim meselenin daha hazin tarafına.

Thalmayer bir Amerikalıydı. Suçu da Ereğli'deki Demir Çelik inşaatını üzerine alan Amerikan firması Morrison şirketinin, Türk işçilerini ezmekte olduğunu tenkit etmesiydi...

Bir Amerikalı sendikacı kendi memleketinin bir şirketini, Türk işçilerini eziyor diye tenkid ediyor. Ve Türk hükümeti bu sendikacıyı memleketten kovmaya kalkıyor.

Türk hükümetine açık açık sormak gerekir:

Ne zamandan beri Morrison Şirketine bir Amerikalıdan daha yakın ve ne zamandan beri Türk işçilerine bir Amerikalıdan daha uzaksınız?

(...)

Nitekim Türkiye Yapı İşçileri Federasyonu, memleketimize misafir olarak gelen Amerika Cumhurbaşkanı Yardımcısı'na bir açık mektupla müracaat etmiş ve Morrison firmasının kendilerine:

– Biz hiçbir ülkede kolektif iş akdi yapmayız. Bunu nereden çıkarıyorsunuz? Sizin kanunlarınız bizi ilgilendirmez, dediğini bildirerek firmayı şikâyet etmiştir.

Türk işçisinin hakkını arayan bir Amerikalı sendikacıya karşı hükümetin bir firmayı tutması insanın gücüne gidiyor.
(...)
Ah bu bizdeki kafa ah. Bu gidişle bu kafayı daha çok taştan taşa vururuz biz."

29 Ağustos'ta ne şiş yansın ne kebap deyişine uygun düşecek biçimde ağızlarını ancak açabilen Türk-İş, hem beni, hem hükümeti hatalı bulacaktı. O günlerde Ankara dışına çıkması, Ayancık'a seyahat etmesi tavsiye edilen, bu tavsiyeye uyan Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Ereğli Mitingi'ne katılmadığı için kınanmaktan başını alamıyordu. Seyfi Bey'in olmadığı Ankara'dan apar topar gönderilmemin işleri kolaylaştıracağı düşünmüş olmalıydı. Yapı-İş'te son bir basın toplantısı yaptım. Boynum bükük değildi. "Kardeşlerim" dedim, "Haklarınızın gaspedilmesine direnmeyi sürdürdüğünüz takdirde zafer sizin olacaktır. Gitsem de ben sizin yanınızdayım! Unutmayın."

Ben Türkiye'den ayrılmadan bir gün önce; 29 Ağustos 1962'de *Yön* dergisinde yaptığımız basın toplantısından uzun uzun bahsedilecekti. 31 Ağustos tarihli *Öncü* gazetesinde ise şu haber çıkacaktı:

Thalmayer dün gitti. Türk işçisinin sevgilisi ilan edilen sendikacı çok üzgündü.

Şimdi ne kardeşim Kundakçı'nın "Güya enternasyonalizme kendini adamış. Tabii bunların hepsini CIA kontrol altına alır ve kullanır. Ben hep bu delikanlıyı da CIA kullanmıştır diye düşünürüm" demesini duyuyorum, ne de "Ajan olsa ne olacak, olmasa ne olacak? Önemli olan bize faydası var mı yok mu?" demesini. Yok, kimseye kırgın değilim. Konuşmanın başında da dedim ya, hem Amerikalı, hem sendikacı oldunuz mu olur bunlar. Sadece Türkiye'de değil dünyanın her yerinde. Ama bi' tek Türkiye'den sınır dışı edildiğimi de bilin isterim. Şunu da bilin lütfen: Ben bana "git" diyenleri değil arkamdan bir tas su dökenleri unutmadım. Edirne'den Türkiye sınırları dışına çıktığımda artık durmamın mümkün olmadığından emindim. Durmadım da. Türkiye'den sonra Etiyopya'ya gittiğimde öğrendiğim ilk kelime yine "Kardeşlerim" oldu. Eritre'de işçilerin, işsizlerin arasında Türkçe haykırmayı çok sevdiğim bu kelimeyi

Amharca haykırdım: Wenidimochi! Sonra dünyanın bütün dillerinde "Kardeşlerim" demeyi öğrendim. Afrika'da, Ortdoğu'da, Latin Amerika'da, dünyanın neresine gidersem gideyim orada onların anadilinde "Kardeşlerim" dedim işçilere, işçi hakları için mücadele veren sendikacılara. Daha o zamanlar "Yaşasın hakların kardeşliği" diye bir slogan yoktu. Olsun. Ben hep bunu savundum. Ne biliyorsam kardeşlerimle paylaştım. Ben Amerikalı John Thalmayer. Dünyanın bütün işçilerini kardeş bildim.

Her Yer Yalınayak İsmet, Her Yer Seri Direniş

İsmet Demir

Sen kendini bildin bileli sesini çıkart, şimdi çıkmasın sesin. Mikrofon varsa ne âlâ; sesim yükseldikçe yükselirdi... Yoksa sesime kuvvet; sesim gürledikçe gürler, işçilerin karşısında konuştukça konuşurdum... İşçiler coştukça coşardı... Sesim bir tek kendi sesim olmaktan çıkar, ne kadar işçi varsa o kadar işçinin sesi olurdu. Sesim de ne sesmiş... Dağ olurdu, ırmak olurdu, deniz olurdu, fırtına olurdu, sağanak olurdu, bahar olurdu... Sen gel bu adamın sesini al. Reva mı bu İsmet'e? Kendi sesimi özler oldum. Hem de nasıl özler... Artık değil işçi yığınlarının karşısına geçip hitap etmeyi, Şişli'de bir evde salonun ortasına yerleştirilmiş yatakta boğazımda bir delik, sesim kim bilir nerede, öyle yatıyorum sessiz sedasız, düşlerimde kulaklarımı sağır edecek kadar hem benim hem işçi sınıfının gümbür gümbür sesi...

Ben hayat okulunda okudum. Hayat okulunun diploması yok. Eldeki diploma ilkokul diploması. Öğrenci olmak varken çobanlık yaptım, sonra bildiğin çocuk işçi oldum. Elimden ne iş olsa gelirdi, gözüm karaydı. Celal Bayar'la ve Adnan Menderes'le tanıştırıldım. Tek parti diktatörlüğüne isyan almış başını yürümüş, Demokrat Parti kurulmuştu. Onların fedaisi oldum. Yıl 1946. Mitinglerde koşturur, köylere silah dağıtırdım. Köyün ağası köylüler mitinge gitsin diye traktörlerini römorklarıyla seferber ederdi. Uşaklık, her dönemde uşaklıktı işte. Bunu daha hayatın başında gördüm. Demokrat Parti iktidara geldi. Fedai olup da bu muymuş dedim ömrümü feda ettiğim? Dersimi aldım. "Kimseye uşaklık etmeyeceksin İsmet!" dedim. Askere gittim. Bitince işe...

Topoğrafın yanında işe girmeden önce topoğraf nedir, ne yapar bilmezdim tabii. Beni büyüten, yaşımdan büyük bu kelimedir aslında. Topoğrafla birlikte önce Konya'ya, oradan Türkiye'nin bir başından bir başına gittim geldim. Yıllarca yollarda aç açık... İlk defa Türkiye Şeker Fabrikaları için haritalar yaptık. İnsanın bir değil bin beş yüz çeşidi olduğunu geze geze gördüm, göre göre emin oldum. Mühendislerde okumuşları, devlet dairesindekilerde bürokratları, çiftçilerle işçilerde köylüleri, çiftlik sahiplerinde toprak ağalarını tanıdım, hepsinin sarrafı oldum. Örf ve âdetlerin bileğe pranga olduğuna tanıklık ettim. Biat eden, uşaklık eden okumuşla boyun eğen okumamış arasında cahillik farkı olmadığını gördüm. Gördükçe utangaçlığımı yendim. Her ağzımı açtığımda kızaran yüzüm kızarmaz oldu. Konuşmaya başladığımda kamburunu çıkartan sırtım, dimdik durmaya başladı. Kararımı vermiştim: Ağzı olup da ağzını açamayan, dili olup da derdini dile getiremeyen, sesi olup da sesini çıkartamayanın ağzı, dili, sesi olacaktım. Devlet dairesinden iyi de para kazanıyordum ya, parada gözü olan kim? İşi bıraktım, Rüzgârlı Sokak'ta Fukara Tahir'in kahvesine gitmeye başladım, belki bir iş çıkar diye. İş arayan garibanların doluştuğu, sendikacıların da cirit attığı bir yer bu kahve. Fukara Tahir, fukara babası. Bir konuştu mu dünya yerinden oynuyor. Onu dinledikçe daha da emin oluyorum, ta derinden inanıyorum: Ben daha iyi bir dünya için var olacağım!

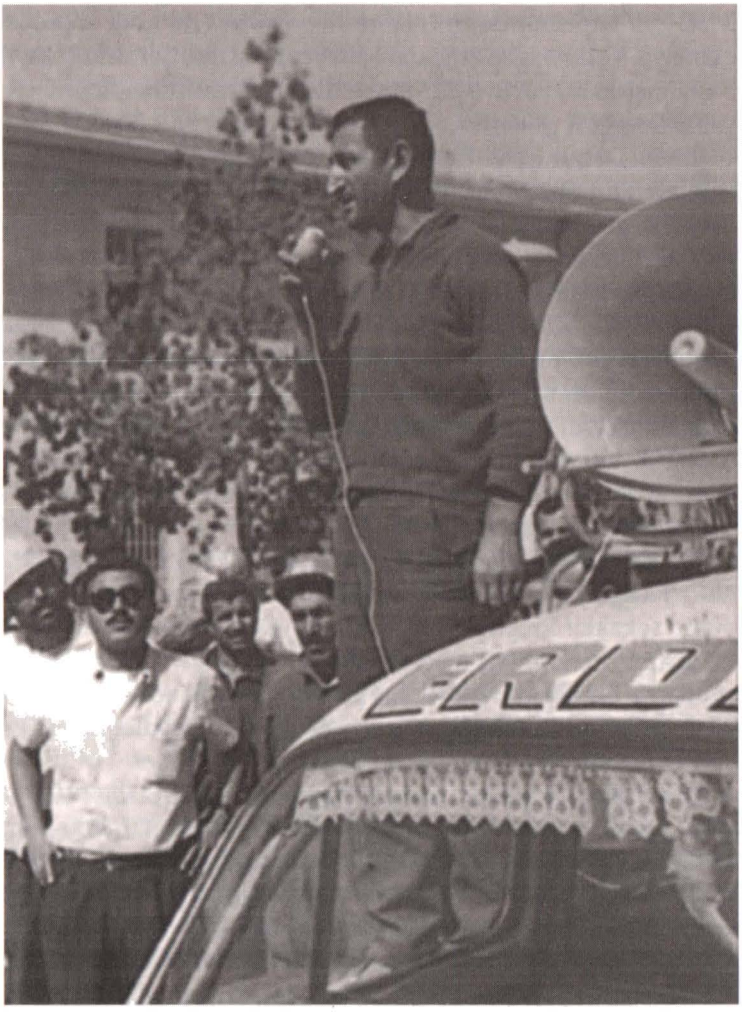
Ve bu küçük dünyada, ben Mihalıççıklı İsmet Demir, Amerikalı John Thalmayer'le Fukara Tahir'in kahvesinde tanışıyorum. İşsizliği protestodan söz ediyor Amerikalı. Fukara Tahir de katılıyor ona. Birlikte konuştukça konuşuyorlar. Biz dinliyoruz. Sina Pamukçu diye bir genç var. O da Amerikalı ne derse, Türkçeye çeviriyor. Biz yürümezsek kim bilecek bizim işsiz olduğumuzu? Biz istemezsek nasıl iş verecekler bize? "Bin kişi toplayabilir miyiz?" diyorlar. Ben atılıyorum, ben tek başıma bin kişi toplayabilirim... Topluyorum da... Beş bin kişi toplayacağımızı tabii ki tahmin bile etmiyorduk ya, belki beş bini bile aşıyoruz. O zaman, sendika dediğin sadece işçinin değil işsizlerin de evi. İşçinin olduğu kadar işsizin de derdine derman arıyor. Açlar Yürüyüşü'nü 3 Mayıs 1962'de Fukara Tahir'in sendikasının önünden başlatıyoruz; Ulus'ta Rüzgârlı Sokak'tan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yalınayak koşuyoruz. Ben en

önden koşuyorum. İşte adım o gün Yalınayak İsmet'e çıkıyor. "Aş değil iş istiyoruz" pankartını taşıyor birimiz, birimiz "Hükümet! Açlık! Sefalet! İşte felaket!" yazan pankartı, bir diğerimiz "Kapitalistin zulmiyetine paydos!" diyor, ötekimiz "İnsaf be yahu!" Birimizin elinde de "Grevle batmış ülke yoktur" pankartı... Biz Meclis'in kapısına dayanınca milletvekilleri de arka kapıdan çıkmaya, Volkswagen arabalara altı yedi kişi doluşarak kaçmaya başlamışlar! Bu yürüyüştür muktedire, işçi sınıfının gücünü, ne yapabileceğini gösteren...

Ereğli Demir Çelik Fabrikası'nın kurulmaya başlaması bütün işsizlere umut olmuştu. Türkiye'nin dört bir yanından insanlar Ereğli'ye gidiyordu. Ben mi sığmayacaktım Ereğli'ye? Düştüm yola. Cebimde yol parasını çıkarttıktan sonra 750 kuruş. Günlerden cumartesi. Otobüsten iner inmez nefes almadan hemen iş istemeye... Müracaat formunu doldurdum. "Sen git, biz sana haber veririz!" dediler. Öyle bir lüksüm var mıydı ki? Daire şefi nerdedir? Kimdir? Gittim buldum. Vasıfsız bir işçi değildim ki. Kalifiye işçiydim. Türkiye'nin her yerinden işçi gelse kaç tane topoğraf bulacaklardı? Hemen işe alındım. 3. Saha'da işbaşı yaptım. İşe giriş belgem için gerekli fotoğrafı çektirdim ama fotoğrafçıya verecek para yok. "Canın sağ olsun" dedi fotoğrafçı da parasız aldım fotoğrafımı. E, gece kalacak yer lazım. Onu nasıl halledeceğim? Sokakta yatmaktan başka çarem yoktu. Zaten bütün sokaklar Ereğli'ye iş aramaya gelen işsizlerle dolu. Yatağını kaldırıma, parka ya da mezarlığa serèn yatmış. Ben de kendime uzanacak bir yer ararken üç Erzincanlıyla tanıştım. Türkiye'nin bi' ucundan kalkıp Ereğli'ye gelmişler ama işe girememişler. Bir de ev kiralamışlar. "Gel, geceyi bizde geçir" dediler. Üçünü de sevdim. "Ben işe girdim. Sahada ekip kuracağım. Sizi işe aldırırım" diyerek geceyi onlarda geçirmeyi kabul ettim. Ertesi gün, artık hem ev arkadaşı, hem ekip arkadaşı olmuştuk.

Sanmayın ki her şey böyle şıp diye oluyor. Tam aksi, her şey zor. Şartlar ağır. İşe girmek deveye hendek atlatmak kadar zor. Velhasıl rüşvet almış başını yürümüş. Parayı bastıran işe giriyor. Zaten cebinde para yok. Ereğli cep yakıyor, can yakıyor. Morrison diye Amerikalı bir şirket var, Ereğli Demir Çelik'in en büyük taşeron firması. Dediğim dedik kestiğim kestik. İşçilere hakaretin bini bin para, zulüm onlarda, bir ay çalıştırıp işçiyi sokağa atmak onlarda, atmıyorsa süründürmek.. Demek böyle... Fukara

Tahir'le birlikte adım attık. "Durun bakalım!" dedik. "Bu devran böyle dönmez! İşçi kardeş, birleşeceğiz, birlik olacağız. Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için... Birleşe birleşe kazanacağız. Haklarımızı birlik ola ola, söke söke alacağız!"

Efsane sendikacı İsmet Demir. Yalınayak İsmet. (Fotoğraf: Demir Küçükaydın'ın yayına hazırladığı *İsmet Demir - Grev ve Direnişler Üzerine Anılar Deneyler* kitabından)

Ereğli'de sendika kurmak şart olmuştu. Ankara'ya haber saldık. İşçilerle gündüz işte, gece barakalarda birlikteyiz. Bir yandan ucuz şarabı su gibi lıkır lıkır içerken onlara güçlerini hatırlatırdım. Her birinin adını ezbere bilirdim. Nereli olduklarını, hikâyelerini... Hepsini severdim... Bu "iki kulak, bir burun" Yalınayak İsmet, aslında safi yürekti. Okumamıştım ama Mevlana okumuş adamdım. Kalbim, bu evinden barkından kopmuş, ekmek peşinde buralara gelmiş, alnının teriyle çalıştıkça köle görülen, köleleştirildikçe ekmek paraları çok görülen, adam yerine konmayan, insan muamelesi yapılmayan bu işçiler için atardı. İçtikçe konuşurdum. Konuştukça içerdim. Bir de hafızamda durmadan dönen bir görüntü: Çocukken babam Mihalıççık'ta kahvede kâğıt oynarken ağa kahveye giriyor. "Bu kâğıt oyunu amelenin eline düştü artık, bize bu kahvede kâğıt oynamak haram oldu!" diye söyleniyor. Bunu duyan babam o gece uyumuyor ve sittin sene o kahveye ayağını basmıyor bir daha. İsterdim ki, önce ağaydı, ameleydi değil insan olalım. Eşit olalım. İçtikçe beynimden gümbür gümbür akardı fikirler... İçtikçe daha yakın olurdu kuracağımız güzel dünya... İşçilere derdim ki, "Birleştik mi Morrison'un gücü bile bizim gücümüzü yenemez. Bir birleşelim, işverene sizin ayağınızı öptüreceğim!" Buna canıgönülden inanırdım. Bana canıgönülden inanırlardı. Direnişe başladığımızda, kaç gün sürerse sürsün ağzıma bir yudum içki koymazdım. Grev zamanlarında da içki içmez, kimseye de içirtmezdim.

Fukara Tahir, Ankara'dan Yusuf Sarı'yı gönderdi, birlikte Ereğli'ye sendikayı getirdik. Federasyon'a bağlı Ankara Merkez Bölge Sendikası'na bağlandık. Biz Merkez Sendika derdik; Merkez Sendika'nın Karadeniz Ereğlisi Şubesi olduk. Yusuf Sarı da başkanımızdı. Artık, Ereğli yapı işçisi yalnız değildi, sahipsiz hiç değildi. Suat Şükrü Kundakçı her ne kadar "İsmet Demir o sendikada kurucu değildir. O tarihlerde sendikacılık yapmamaktadır. Çok iyi biliyorum" dese de... Ben de diyorum ki, yahu sen benden daha mı iyi bileceksin? Oturdum, anılarımda bile yazdım... Şimdi gidip Milli Kütüphane'de belgelere bakın, orada bulamıyorsanız Türk-İş'e gidin, araştırın diyeceğim ama duydum ki Türk-İş bütün belgelerini SEKA'ya göndermiş! Ortada tek bir belge kalmamış. Bunu sendikalara, sendikaların tarihini yok etmek isteyen muktedirler yapsa, sendikacıların demediği laf

kalmazdı. Kendi tarihini hurda kâğıt olarak görenlerin, kendi geçmişini gözünü kırpmadan yok edenlerin geleceği olabilir mi?

O zamanlar yirmi dört saat yetmezdi bana. Yirmi beşinci saati, yirmi altıncı saati isterdim. Bir işçi, bir işçi daha derken binlerce işçiyle konuşmuş, hayal kurmuş, hayali gerçek kılmak için hepsini sendikaya toplamış olurdum. Yusuf Sarı, 45 yaşlarında dindar, mütevazı, tam bir Karadenizli. Yönetimi oluşturmaya başladı. Bensiz yönetim olmazdı. Ben de girdim. Ama Yusuf Sarı'ya Yalınayak İsmet'i beğendirebilirsen beğendir. Sen işçilerin sevgilisi ol, Yusuf Sarı seni "arıza" bellesin. Beni gördüğünde ağzından çıkacak ilk cümle "Gene bu sarhoş mu geldi?" olsun, "Problem bu adam!" desin. Bırakın bunları, fikir üreten de işçiyi ikna eden de yorulmak nedir bilmeyen de güven inşa eden de daktilonun başına geçip takır takır yazan da işçinin karşısına geçip şakır şakır konuşan da bendim. Bir araba kullanmasını bilmezdim o kadar.

Benim ne kadar parada pulda gözüm yoksa, kimi sendikanın başına getirdiysem topladığımız aidatları bir güzel yedi. Ya paraları alıp kaçtılar ya birbirlerine düştüler ya da para yemelerine engel teşkil ettiğim için beni sendikadan kovdular. Sendikanın paralarını yiyen sendika ağalarının para bitince birbirlerini yemesine gangster sendikacılık denir. Bunlarla Ereğli'de de sonrasında da işverenle, bürokrasiyle ne kadar mücadele ediyorsam o kadar mücadele ettim.

İşçilerin kimi yozlaşır, kimi sinerken, çoğunluğu benimle birlikte hakkının peşinden gitti. Öyle ki, 12 Ağustos 1962'de Ereğli'deki işçi yürüyüşünde on bin işçi, yüz otuz sendika başkanı, temsilcisi tek ses oldu. En büyük bez afişe "Birlikten kuvvet doğar" diye yazdık. Bir tek Ereğli işçileri değil memleketin her yerinden gelen işçiler, kulakları işçiye tıkalı olan Hükümet'e seslerini Ereğli'den duyurdu. Öyle ki, Çalışma Bakanı Ecevit'ti. Hani beyaz güvercinli, mavi gömlekli, köylü kasketli, işçi dostu, sosyal demokrat Bülent Ecevit. "İşçilere sendikalaşma, toplu iş sözleşmesi imzalama ve grev yapma hakkını tanıyan bakan." Kraldan çok kralcı derler ya, Morrison'dan çok Morrisoncuydu o zamanlar. Demirel ise, daha ne Başbakan ne Cumhurbaşkanı. Morrison'un Türkiye Temsilcisi. Mühendis ve yönetici. Demirel'le iş gereği görüşürdük. Ben işçi haklarını istedikçe, "Biz de solcuyuz İsmet Bey" derdi. Dün dündü, bugün de bugün.

EREĞLİ'DE «EMEK» DİLE GELDİ

Haksızlıkları mağlûp edip dize getirenekadar yılmadan döğüşeceğiz

Öncü

MİLLİ VE GERÇİK YOLUNDA

13 AĞUSTOS 1962

Dağlara Baraj Kuracağız Ve Kimse Yıkamayacak

BÜYÜK MİTİNG

Mutlu azınlık çılgınlar gibi eğleniyordu..

MİTİNGDEN RESİMLER

Refahların Bizim Sefaletimiz Bahasına Artmasına Mutlaka Engel Olacağız

Öncü gazetesi, 13 Ağustos 1962. Ereğli mitinginin ardından...

İşverenler ve Hükümete şiddetle çatıldı

5,000 den fazla işçinin iştirak ettiği Ereğli mitingi sakin geçti

Bir Sendikacı «Bugünkü hükümet şişmanları şişmanlatmak; zayıfları da gebertmek için çalışıyor» şeklinde konuştu

— Arkası Sa. 3. Sü. 7 de —

k kıtlığının
ı muhtemel
esine karşı Lena
likler sevkedildi

Dün Ereğli'de yapılan ve binlerce işçinin katıldığı mitingden bir görünüş

Cumhuriyet gazetesi, 13 Ağustos 1962. Emek tarihine Ereğli mitingi olarak geçecek mitingin haberi. (Fotoğraf: *Cumhuriyet* Gazetesi Arşivi'nden)

12 Ağustos'ta Ereğli'de ne kadar fotoğraf çekildiyse çekilsin, hiçbirine sığamadı işçiler. Bütün fotoğraflardan taştılar. Hükümet Meydanı'nda "Sosyal adalet istiyoruz" dedik, "Şartsız grev" dedik, "Emeğimiz var, yemeğimiz yok" dedik, "Grevsiz demokrasi olmaz" dedik. "Milletvekili ödeneği 5.600, işçi ücreti 175 lira" dedik, yapılan baskıları protesto ettik, haklarımızı aradık, bizi insan olarak tanımalarını istedik, işçinin parolasının "ekmek, su, hürriyet" olduğunu, bu üç hak uğruna daima mücadele edeceğimizi söyledik.

Ettik de. Benimle birlikte kırk kişi çalıştı işçileri sendikaya toplamak için. Öncesinde o kadar emek harcamıştım ki, işçilerin sendikaya üye olmaları hiç de zor olmadı. Ne zaman ki sendika içinden birileri üye fişlerini işverene satmaya başladılar... biz de bunu ortaya çıkarttık, dedik hayat sahada. Mücadeleye sahada devam! İşte böyle başlattık seri direnişleri. "Bu daha başlangıç. Mücadeleye devam!" diye atılan slogan o zamanlar yok tabii. Olsa, tam bizlik! Ereğli'de bu sloganı biz bulsaydık, her bir direnişten sonra bunu ta yüreğimizden koparak atardık! Seri direniş de mi ne? Her gün bir branşta işçi greve gidiyor. Hepsinin başında varım. Biri bitiyor öbürü başlıyor. Böyle böyle zincirleme otuz üç direniş. Bir işçi işten mi atılıyor, bütün işçiler işi bırakıyor. Bir işçi ücret artışı mı istiyor, hepsi istiyor. Hani demiştim ya işçilere, "İşverene sizin ayağınızı öptüreceğim" diye. İşçinin ayağına gelmesini... İşçisiz bir hiç olduğunu... İşçiye vermediği hakkın boğazında kılçık olacağını... Okulda öğrenemediğini... hayatın bağrında bu seri direnişlerle biz öğrettik işverene.

İnşaat tamamlandı sonra. Şantiyeler sökülmeye, Morrison tasfiyeye, işçiler gruplar halinde işten çıkartılmaya başladı. Saha mühendisinin yardımcısı olduğumdan en son işten çıkartılanlardan biri oldum. "Kal" dediler "Ereğli'de. Gitme." İstemedim. Daha göreceğim çok yer, tanışacağım çok işçi, savaşacağım çok işveren vardı.

Hayatımdaki "eski hikâye"dir Ereğli... Sonrası İstanbul... Ereğli'de öğrendiğim sendikacılığa Kundakçı'nın yönlendirmesiyle sendika müfettişi olarak devam ettim. Ereğli'de çalışırken yine orada çalışan bir arkadaşımın aracılığıyla Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın evine gittim ve onunla ve haliyle sosyalizmle tanıştım. Bilimsel sosyalizmi önce kaynağından, sonra satır satır okuya okuya öğrendim. Doktorsuz İsmet eksiktir. Yalınayak İs-

met, hayat okulunda Doktor'la yüksek lisansını yapmıştır. 1965-1968 yıllarıydı o yıllar. İşçilerin devrimci öğrenci gençliğiyle de birlikte hareket edebilmesi için DÖB diye bilinen Devrimci Öğrenci Birliği ve Dev-Genç'le hep sıkı bağlar kurdum. Doktorun görüşlerinden ömür billah şaşmadım. Şimdi Kundakçı kalkıp "Zaten Doktor'un yanına iki veya üç defa ya girdi ya girmedi. Doktor'la hiçbir samimi ilişkisi olmadı İsmet Demir'in. Bu bütünüyle spekülasyondur" diyor. Şimdi söyleyin bana, spekülasyonu kim yapıyor? Kurduğum Yapı İşçileri Sendikası'nın "İnsan topluluğunda 'İnsan için çalışmaktan gayrısı yalandır' büyük sözüne göre; her değerin özü emektir" diye başlayan "Başlangıç" bölümünü Doktor Hikmet Kıvılcımlı yazmıştır. Başka sözüm yok!

Sonrası Kadıncık Barajı inşaatı, Şamlar Şantiyesi, Aliağa... Sonrası İskenderun... Petrol Boru Hattı... Grevler... Direnişler... 1975'e kadar işçilerle yattım işçilerle kalktım. Nerde grev, nerde direniş varsa orda oldum. Grev varsa İsmet Demir vardır dediler. Direniş varsa İsmet Demir vardır... Böyle dediler...

Dediler de... Aliağa'da yoktum... Daha grevin birinci günü... Daha Necmettin Giritlioğlu 26 yaşında... Daha Necmettin taze başkan... Daha yeni sendikacı... Daha gencecik... Ama öyle toy değil derya deniz... Benim başıma bir şey gelmesin diye bizim çocuklar beni koruyup kollar, saklarken Rus teknisyenleri taşıyan kamyonun fabrikaya girişini engellemek isterken kamyon şoförü Kazım Soyuncu çıkarıp tak diye vuruyor Necmettin'i. Sanıyorlar ki beni vuracaklar. Bırakın şu "ben"i... Onlar, bana düşman ama... Onlar, parlayan gencecik işçi liderine düşman.

Grevler, direnişler derken önce gücüm düştü, sonra sesim... Baca gibi sigaraya, çeşme gibi şaraba vücut mu dayanır? Her şeye eren aklım buna ermemiş. Ne zaman sesimi kaybettim, ne zaman gırtlağımda açıldı bir delik, o gün dedim "Ne yaptım ben?" Bak sigarasız da içkisiz de durabiliyorsun İsmet. Karımı, dört çocuğumu çoktaaan arkamda bırakıp kendimi işçilere adamış adamdım. Çocuklarım affetse de cefakâr karım beni affetmeyecekti. Affetmesindi zaten. Romanı yazılacak adamdım. Adaşım İsmet, Orhan Kemal romanımı yazsın istemişti. Orhan Kemal ameliyata gidecekti, ben de Aliağa'ya... Yazılamayacaktı roman... Yazılmasındı... Şişli'de '79'un ilk aylarında, benimse son günlerimde ne kadar sessizdi ev. Bir Dilek'in, bir Şadi'nin

sesi. Ah Dilek! Nasıl öderim hakkını? Bir gün istedim ki, ben konuşamıyorum ama üç beş genç gelsin, onlar konuşsun ben dinleyeyim. Yazdım bunu. Ne gelen oldu ne giden. Bazıları yara görmek istemez, kan görmeye dayanamaz. Gelmesinlerdi...

Bir zamanlar yirmi dört saat bana yetmezken şimdi yatağımda ne kadar çoktu yirmi dört saatler... Ne kadar uzundu günler... Zaman geçmek bilmedikçe sesimi özledim durdum. Mucize olsa, bi' sesim çıksa "Bütün işçi sınıfı birbirinin eşit kardeşidir" diyecektim. Sırf bunu demek için bile sesim gelsin istedim. Gelmedi.

Beyaz Yakalı Mavi Adam:
Özer Er

Aynı sınıfın A'sı, B'si olur mu? Ya da beyazı, mavisi? Yüreğim insanların eşitliği için nasıl çarpıyorsa, aynı sınıftakilerin eşitliği için de çarpardı. Bir A, bir beyaz olmama rağmen... İşçi sınıfının içinde bir ayrıkotu gibi durmaz, kır çiçeği gibi yayılırdım içlerine. Hepimiz işçi değil miydik? İsterdim ki, bütün tanımları, ezberleri bozalım, A'sıyla B'siyle, beyazıyla mavisiyle birleşelim, tek yürek olup emek sömürüsünün karşısına dikilelim, haksızlıkların üstesinden gelelim.

Benim gibi böyle düşünen çok az işçi vardı. İşin gülünesi yanı, A personeli yani beyaz yakalılar, kendilerini işçi olarak görmezdi. Bu ayrım, onlara diğerleriyle aynı sınıftan olduklarını unuttururdu. Ta ki, ne zaman işten atılacak olurlar, o zaman aynı sınıfta olduklarını idrak ederlerdi. Ama dayanışma için de çok geç kalmış olurlardı. İşçi dediğin B personeliydi, yani mavi yakalılar. Bu beyazdı, maviydi, emek tarihine Amerikalılardan bir hediye. Adam ayırmacılığın pratik çözümü. İşverenle hiç karşılaşmadan, mavi tulumlarıyla, kir pas içinde alınteri akıtan, emek yoğun çalışan işçiye beyaz yakalı diyecek halleri yok ya! Onlar mavi yakalılar... İşverenin gözü önünde, takım elbiselerinin içindeki tiril tiril beyaz gömlekleriyle, masa başında çalışan vasıflıların rengi de olsa olsa beyaz olacaktır.

Mavileşmeye hazır, maviyle hemhal olmaya aday bir beyaz yakalıydım. Sağlık işçisiydim. A personeli sendikaya üye olmayı aklından geçirmezken, hiç tereddüt etmeden sendikaya üye oldum. A personelinin toplu sözleşme kazanımlarından yararlanma hakkı yoktu. A personeli isterse sendikanın sağla-

dığı haklardan yararlanmak için sendika üyesi olabilirdi, onlar da E personeliydi. Ben de E personeli oldum. Oldum, çünkü sendikalılık bir bilinç işidir, birlik işidir. Biliyordum ki, hepimiz işçiydik ve sınıf bilincini, örgütlü mücadeleyi, ancak hep birlikte yükseltebilirdik. İşçi sınıfı ancak o zaman kazanırdı. A personeli olup da "A personeli sendikalı olmaz" ezberini bozmadan, sendikaya üye olmayıp örgütlenmeye destek olan, bu uğurda canla başla çalışan çok kıymetli dostlar da yok muydu? Olmaz olur mu hiç? '60'ların sonunda Erdemir'de Ahmet Gecenoğlu, Osman Arslanbay, Erdem Arkun, Nuri Yıldırım, Yalçın Gülbiz, Yakup Erdem, Necmettin Giritlioğlu ve Bingöl Erdumlu... Unutur muyum hiç onları? Onlar bir yana...

Maden-İş Sendikası'nın 9. Bölge Temsilcisi olduğumda, önce *Sömürücüye Yumruk*'ta, sonra İşçi Davası'nın bütün çalışmalarında yer almış, bilinenle, söylenegidenle yetinmemiş, sorgulamadan adım atmamış, harcıâlem olmamış, eskiyle beslenmiş, yeniyi merak etmiş, orta yoldan değil en soldan yürümüş, yolunun işçi sınıfının yolu olduğunu bilen, gencecik bir insandım. 1973'ün eylülünde Erdemir'de başlattığımız 76 günlük grev sürecinin, beni hem var hem de yok edeceğini henüz bilmeyen...

Baştan başlamalıyım, 1 Eylül'den. Dünyada barış günü. Ereğli'de işverenle barışa varmak için girişilen mücadelenin ilk günü. Gökyüzünde bir milyon yıldız. Tatlı bir rüzgâr. Gecenin on biri... 16.00-24.00 vardiyası işçilerinin makineleri durdurmasıyla bastırıveren o en sesli sessizlik. Sonra "Bu işyerinde grev vardır" bez afişini fabrikanın girişine gerdiğimizde ağustosböceklerinin o sessizlik içinde bir anda başlattıkları o müthiş serenat. Hâlâ kulağımda. Bütün işçiler fabrika kapısı önünde toplandık. Geceyi aydınlatan yüzlerdik. Çadırımızı kurduk. O gece evlerimize gitmedik. Fabrikanın yaşamsal değer taşıyan yüksek fırınlarına zeval gelmemesi için, bir hafta boyunca yüzü aşkın arkadaşımızı grev dışı bıraktık ki, yüksek fırınların rölantiye alınmasıyla ilgili çalışmaları tamamlayabilsinler. O arkadaşlarımızı bu işlemi tamamladıklarında greve dahil ettik. İnsana verdiğimiz değer neyse, fabrikanın altı bölümünün altısının bütün makinelerine de aynı değeri vererek işverene bıraktık ki, işveren de bize değerimizi versin. Yüksek fırınlar ve makineler bizim ekmek teknemizdi.

O zamanlar, Erdemir'in Genel Müdürü Metin İplikçi. İşçi, sarı yaldızlı Mercedes'iyle tozu dumana katan İplikçi'nin ipliğini

pazara çıkaracak ya, daha o zamanlar İplikçi'nin bundan haberi yok. Diyor ki: "Grevin nedeni, sadece ücret meselesidir." Olur mu hiç? Grevin ana meselesi, ikramiyeydi. Aynı yıllar sonra, 2013'te Yakup Erdem'in Can Şafak'a anlattığı gibi.

Erdemir'in yüzde 51 hissesi devlete, yüzde 49 hissesi özel sektöre aitti. Erdemir işvereni her ne kadar kendini devlet gibi, devlet işvereni gibi görmese de yasal durumu oydu. Devlet işyerlerinde uygulanan bir hak vardı: İki maaş ikramiye. 56 günlük bir ilave ücret. Böyle bir kanun vardı, bu kanuna göre de B personel dediğimiz işçilere bunu uyguluyordu Erdemir, A personeline uygulamıyordu. Bunu A personelinin bir kısmı dava konusu yaptı. Ve mahkemeyi kazandı. Mahkemeyi kazanmadan önce, B personeline böyle uygulayınca işveren A personeline 2,4 maaş tutarında kendisi uygulamaya başlamıştı ikramiyeyi, "işletme tazminatı" adı altında. Şimdi bu uyanıklar davayı da kazanınca hem onu almaya başladılar, 2,4 maaş tutarında işletme tazminatını, hem de devletten gelen bu 56 günlük ikramiyeyi almaya başladılar. İşte 73 grevinin ana noktası budur. "Bize de her ikisini de vereceksin." Yani yemekti, kömürdü, ücretti... Bunlar da tabii vardı ama asıl greve gitme nedeni buydu.

Sadece işçiler mi, işçilerin aileleri de fabrika önünde. Ereğli'de esnaf grevdeki işçiye indirim yapıyor. Vitrinler, esnafın Erdemir işçisinin yanında olduğunu söyleyen afişlerle dolu. Ereğli nefesini tutmuş, direniyor. Benim içim pır pır. Ne olurdu, başkanımız, DİSK'in ve sendikamız Maden-İş'in başkanı Kemal Türkler Ereğli'ye gelseydi. Türkler'den çıt çıkmıyor. Her şeyin farkındaydım. Grevi öneren bendim. Sendikamızın ve Türkler'in dediği gibi "Son söz işçinindir" diyerek oylama yapmıştık. Dile kolay; 3.599 işçi "grev" demişti. Mevcut şartlarda devam edilmesini isteyen işçi sayısıysa sadece 16 idi. Hem "Son söz işçinin" demek, hem de greve razı gelmemek benim kitabımda yoktu. Türkler, bir türlü Ereğli'ye gelmedi. İstanbul'a gittiğimde de ben onun yanına çıkamadım. Ne yapsam da Türkler'in Ereğli'ye gelmesini sağlayabilsem? Müşür Abi'ye gittim, Müşür Kaya Canpolat DİSK Hukuk Dairesi'nin başındaydı. Destek olursa o olur. Kemal Türkler'i o ikna eder dedim. Müşür Abi bu, ikna etti de. Bir baktık Kemal Türkler, DİSK heyetiyle Ereğli'de.

Artık kıştı. Buz gibi bir hava. Kesintisiz bir yağmur. Fabrikanın önünde beş-altı grev çadırı. Kemal Türkler, heyetle birlikte çadırları gezdi. İşçileri bir görecektiniz. Hepsinde bir

umut, bir heyecan, hepsinde sahiplenilmenin büyük güveni... Kemal Türkler'le el sıkışabilen işçilerin yüzünde bir başka gülümseme... Moralimiz yerine geldi... Kışın ortasında içimizde güneşler doğdu...

Sonra bahar oldu, cemreler sırayla havaya, suya, toprağa düştü. Asıl bahar, cemre fabrikaya düştüğünde gelecekti. O sıralarda Şenay "Hayat bayram olsa / İnsanlar el ele tutuşsa / Birlik olsa / Uzansak sonsuza" şarkısını söylüyor, CHP'nin Zonguldak milletvekili Karaoğlan Ecevit, mavi gömleği, köylü kasketiyle kürsülere çıkıp "Ak günlere" diyor, "hakça düzen"den bahsediyor, beyaz güvercinler uçuruyor, seçim alanları dolup dolup taşıyordu. Çalışma Bakanı'yken Erdemir işçisini bi' türlü muhatap görmeyen, o zaman yüzü sermayeye dönük Ecevit, seçim kampanyasında işçinin yanındadır. Öyle ki, "hakça düzen" önce grevdeki Erdemir işçisinin haklarını almasıyla ilk önce Ereğli'ye gelecektir. Grevdeki Erdemir işçilerinin Ecevit'e seçim kampanyasında can simidi oldukları aşikârdı. Ecevit kazandı. Biz de kazandık. Bize elini uzattı. İşçi o eli tuttu. Ben değildim ama Erdemir işçisinin çoğu zaten CHP'liydi.

1973 Eylülünde Erdemir'de başlatılan 76 günlük grevini kışın ziyaret eden DİSK heyeti. Soldan sağa: Ereğli'de Maden-İş Sendikası 9. Bölge Temsilcisi Özer Er, Dinçer Doğu, DİSK avukatı Müşür Kaya Canpolat, iki işçi, Kemal Türkler, grev gözcüsü, Kemal Sülker. (Fotoğraf: *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*'nden)

Aylar geçiyor, işverenle bir türlü anlaşma sağlanamıyordu. Başbakan'ın atadığı arabulucunun katıldığı toplantıda da uyuşmazlık çözülemeyince 15 Kasım 1973'te *Resmi Gazete*'de yayımlanan kararda diyordu ki: "Grev ertelenmiştir." Niye? "Ortadoğudaki son gelişmeler nedeniyle memleket güvenliği ile son derece yakından ilgili olması ve millî güvenliğimizi bozucu nitelikte görülmesi" nedeniyle... Hoppala! Bunlar, grevin 75. gününde mi geldi aklınıza?

Oktay Akbal *Cumhuriyet*'te, erteleme kararı için "yanlış, haksız ve yasadışı" derken, Kemal Sülker *Yeni Halkçı*'da, iktidarın işçilerin yasalara uygun bir grevini ertelemesinin hem de 75 günden sonra ertelemesinin başarılı bir grevi kırmak anlamına gelebileceğini, İlhami Soysal da *Yeni Ortam*'da, Erdemir'de oynanan oyunun bir yönünü de Erdemir ve dolayısıyla Ereğli'de özel teşebbüsün Türkiye'nin en güçlü sendikalarından birini yıpratma ve hatta yok etme çabasının özel teşebbüs adına ve devlet parasıyla, millet parasıyla yürütmek istemesi olarak gördüğünü yazacaktı.

Peki, iki buçuk ay boyunca işçi ne yiyip ne içmişti? Tek bir işçiyi bile aç susuz bırakmamıştık. Aidatlar ne gün içindi? Sendikamızın üyelik aidatlarından birikmiş parasından işçilerin geçinmeleri için asgari parayı biz hepsine tek tek ödemiştik. Zaten o güne dek bir yevmiye aidatı işte tam da bugünler için savunmamış mıydık?

Grev erteleme kararının hemen ertesi gününde, 17 Kasım 1973 sabahında, saat 08.00'den başlayarak vardiya vardiya çarkı döndürdük. Tam 76 gün sonra... Anlaşma 9 Şubat 1974'te olacak, imzalar da martta atılacaktı. Toplu sözleşme ile, "işletme ikramiyesi" dahil istediğimiz her şeyi misliyle alacaktık. Bu sonuçta hepimizin alınteri vardı. Pes etmeyen, gücüne inanan, direnen binlerce işçi kardeşimin...

Grevden hemen sonra, Maden-İş Genel Yürütme Kurulu toplantısında olan bitenin ayrımına varamayacak kadar saftım. İlk soru şuydu: Herkes bir yevmiye aidat öderken Erdemir işçisi neden yüzde bir aidat veriyordu? Neden mi? Çünkü Erdemir'de örgütlenme sürecinin özelliklerini dikkate alarak siz böyle belirlemiştiniz. Yani Genel Yürütme Kurulu... Diyorlardı ki, artık siz de bir yevmiye aidat ödeyeceksiniz. Yine bir grevde gerekli olabileceği için. Grevde işçilere ödeme oradan yapılacağı için.

Bu para, sendikanın grev fonu parası olduğu için. Amenna! İkincisi ise, soru değil emirdi: Grevde işçilere ödediğiniz paraları işçilerden geri alacaksınız. Neden? "Çünkü işçiler imzalanan toplu sözleşmeyle haklarını aldılar. Grevde sendikanın işçiye ödediği para hak değildir." Olur mu öyle şey? Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu! Bu nasıl bir çelişki?

"Son söz, son karar işçinindir" şiarımızla Ereğli'ye varıp toplantının sonuçlarını aktardığımızda işçi diyecekti ki; sen grevde verdiğin parayı benden nasıl geri istersin, vermiyorum. Vermediler de. İyi de yaptılar. Benim için bir utançtı bağlı olduğum sendika adına da olsa bu parayı istemek. İşçiler, sen benden bu parayı geri alacaksan, ben de bu parayı; aidatı vermiyorum dediler. Üstelik CHP'nin iktidara gelmesiyle "Kendi hükümetimiz iktidara geldi, bundan sonra grev fonuna gerek yok" düşüncesi de işçilerin beynine işlenmişti bir yandan. Sanki aidat ödemenin bir anlamı kalmamıştı artık.

1974 ağustosundaki genel kurul toplantısında Maden-İş, 1973 grevini "çelik üretimi sahasında dünyanın en büyük mücadelesi" olarak hem övecek, hem de sendikanın "elinde olmayan birtakım nedenlerle gerekli mücadele yapma imkânı olmadığı için zayıf bir toplu sözleşme" yaptığını söyleyip yerecekti. Ama her yerde grevin başarısı yazılıyor, parlayan bir yıldızdan söz ediliyordu. Bu bendim. Böyle ifadeler utandırır beni. Ben yıldız olmayı istemem. Tek bir yıldızın kime ne faydası olsun? Yıldız, öteki yıldızlar varsa vardır. Yıldızlar, işçilerdir. Grev sonrasında beni olağanüstü mutlu kılan, iç huzurumu sağlayan, işçilerin yüzünün gülmüş olmasıdır. Bu, bir ömre bedeldir. Aileleri de işçilerle birlikte derin bir nefes almıştır. Neredeyse kooperatiflere girip ev sahibi olmayan işçi kalmamıştır. Borçları kapatmışlar, ihtiyaçları karşılamışlar, yatırım yapmışlar, çamaşır makinesi, buzdolabı almışlardır. Halılar, büfeler, kitaplıklar... Sonra çocuklara ayakkabı, etek, pantolon... Sade suya tirit çorbadan başka bir şey konmayan sofraya et tavuk...

Durum böyleyken, sendika yüksek aidat da toplayacağım, grevde ödediğim parayı da isteyeceğim demeyi sürdürürse, bu mantıksızlığı kimseden değil, senden bilir işçi. Grevin başarısı hepimizinken, bu başarısızlık, bu kargaşa sana yazılır. İncinmedim mi bundan? İncindim. Aidat uygulamasının durdurulmasını istedim. Üyelik aidatının diğer işyerlerinde olduğu gibi bir yev-

miye olarak uygulanmasına karşı değildim. Ama grevden çıkmış bir fabrikada bunun için henüz erken olduğunu, işçinin henüz buna hazır olmadığını söyledim. Türkler, Nuh dedi peygamber demedi. 1974'ün mayısıydı, istifa ettim. Bir bildiri yayınlayarak istifamı işçi kardeşlerime duyurdum. Toplu sözleşmeyi sahiplendim. Maden-İş içinde birliğin önemini belirttim, sendikama sonuna kadar sahip çıktım. Birliğimizin bozulmasını aç kurtlar gibi bekleyen sarı sendikalara karşı kardeşlerimi uyardım.

Fırsatçılar, bir bir sahneye çıkmıştı bile. "Bir cebinde işverenin eli, diğer cebinde sendikanın eli. Hep istiyorlar hep alıyorlar. Bunlara paydos demenin zamanı geldi. Bu fırsat ve imkânı kaçırma. Teveccüh sizden, yirmi bir bin Çelik-İş üyesine olduğu gibi sizlere hizmet bizden" diye hoparlörle pazarcılar gibi bağırıp üye toplayan Çelik-İş'in ortaya çıkışını ne ben anlatayım, ne bir başkası... "DİSK'i bölelim, CHP'li sendika kuralım" diye ortada dolaşan Çağdaş Metal-İş'i de... Benim ardımdan Maden-İş'in yerime Şükrü Özbayrak'ı atamasını da... O yerde, bütün işçileri birleştirmek için varken, ekibimde TİP'li, sosyalist ve ayrışma yapmadan birlikte çalıştığım sol grupların içinde kim varsa, hiçbiriyle olamadığını... Türkler'in Ereğli'de CHP'li Şükrü Özbayrak'a destek mitingleri yaptığını, evinde yatıp kalktığını... O Şükrü Özbayrak ki, gün gelecek, bölge temsilcisi olduğu Maden-İş'in binasını işgal edip tabelasını denize atacak, sendikamıza karşı sendika kuracaktı. Kendilerine hiç de yakışmayan "Devrimci" sözcüğünü, kurdukları sendikanın adının başına ekleyenlerin "Sendikamız devrimcidir. Devrimci Maden-İş" yazılı kocaman bez afişlerini, işgal ettikleri sendikamıza gelip pencereden sarkıttıkları tevatürü kulaktan kulağa yayılacak, büyüyecek, büyüyecek, tarih olacaktı.

Evet, ne ben anlatayım, ne de başkası... 21. Genel Kurulu da... Yanına yanaşılmayacak, konuşulmayacak kadar sinirli olan Kemal Türkler'in adaylığıma şiddetle tepki gösterdiği, Memet Ertürk'ün "Özer, Genel Sekreter olmayacaksa Yürütme Kurulu'na girsin" önerisini de kabul etmediği, arkadaşların "Özer'den vazgeçmek zorunda kaldık" dedikleri o günü de kimse anlatmasın... O gün, oradan ayrılırken hiçbir başarının cezasız kalmayacağını da öğrenmiştim.

Birkaç yıl içinde Erdemir'de işçinin birliği bozulacak, iki sendikanın kavgası başlayacaktı. Bu kavga sürerken Maden-İş

Karadeniz Ereğlisi bölge temsilciliği için yeniden seçime gitti. Aday oldum. Kazanacak ama kazanamayacaktım. Neden mi? Bilenler biliyor.

Müşür Abi "Uzun ömrü de olmadı, erken vefat edenlerden biri oldu, Özer. Çok delikanlı, boy pos... Çok iyi bir arkadaştı, çok dürüst bir adamdı. Ben ona kıyılmasına hiç razı olmadım" demiş. Senin ömrün uzun olsun güzel abim.

Bana beyaz yakalı dediklerine bakmayın. Benim hiç beyaz gömleğim olmadı. Ama ceketimin içine beyaz balıkçı yaka kazağımı giymeyi çok sevdim. Sabahlardan bir sabah, uyandığımda grev boyunca giydiğim beyaz balıkçı kazağımı özledim. Turgut Uyar'ın dizeleri gibi "Dünyaya alışamadım / Kuru güller gibi yersiz ve inceydim biraz. / Hep bunu duydum. Bunu yaşadım." Mevsim yazdı. Mavi tişörtümü giydim. Çıktım dışarı. Mavi sonsuzluktu.

Aslan Yürekli Serçe:
Hikmet Kuşhan

– Hikmeeeet!
– Söyle güzelim.
– Annem babamı bulmanı istiyooo...

Ne Hikmet Abla, ne Hikmet Teyze... Hiçbir çocuk öyle seslenmiyor ki, o öyle seslensin. Çocuğun yaşıtıymış gibi adıyla seslendiğiyle Hikmet, o anda işini gücünü bırakır. Üstüne bi' hırka geçirip düşer yola. Doğru Çukur'a. Başka nerde olsun çocuğun babası? Hikmet'in Çukur'dan çıkarıp evine gönderdiği adamlardan sadece biridir bu. Erdemir'de işçi üç hafta çalışır, sonra iki gün tatil hakkı kazanır. Eve, iki tek atıp gitmek için Çukur Meyhane'ye uğradı mı, sohbet sohbeti, dert derdi, iki tek dört teki dört tek altı teki doğururken bi' türlü masadan kalkamaz, meyhaneden çıkamaz. Evine gidip de şöyle boylu boyunca yatağına uzanmak, karısının yamacına girmek, çoluğunu çocuğunu bağrına basmak varken kalır Çukur'da... Evi ayna gibi parlatmış, kendi de yıkanıp paklanmış, en renkli entarisini üstüne geçirmiş, mancar dolmalarını çoktan sarmış, zılbıt yapmış, mayaya yatırdığı yoğurdunu battaniyesinden çıkarmış, üzüm hoşafını en derin kaba dökmüş, yanına kepçeyi getirmiş, küçücük, incecik yeşilbiberleri mis kokulu domateslerin yanına dizmiş, hepsini sofraya bi' güzel yerleştirmiş karısı, beklesin ki kocası gelsin! Zaten tatil dediğin üç hafta sonunda topu topu iki güncük. Daha ne kadar beklesin karısı? Çocuğu salar Hikmet'e. "Git Hikmet'e, söyle babanı bulsun." Hikmet, Erdemir'de çalışan sadece işçilerin değil, ailelerinin de analarının babalarının eş-

lerinin çocuklarının; hepsinin Hikmet'idir. Erdemir'de Maden-İş'in 9. Bölge Temsilcisi Özer Er'in daktilo-sekreteri Hikmet Kuşhan. Tanımadığı, el vermediği işçi yok. Onu saymayan, sevmeyen yok. Serçe kadar küçücük bir kadın... Büyüklüğü aslan yüreğinden. İşçilerin dayanışarak, direnerek güzel günler göreceğine inanıyor. Onun için kolları hep açık. Sadece işçileri ve ailelerini kucaklamak için değil sanki dünyayı kucaklayacak kadar kocaman açık kolları.

– Arif kardeş, nerelerdesin sen?

– Hikmet Abla, ben de tam kalkıyordum.

– Hadi ama, kadıncağız yirmi dört saattir evde bekliyor, kalk bakalım.

– Tamam ablacım.

– İznin bitmesine bikaç saat kalmış, eve gitmeden mi fabrikaya gideceksin?

– Haklısın ablacım.

– Karını bi' daha bekletecek olursan, bil ki artık beklemez seni.

Hikmet, eve dönerken bu kez komşu Seher, onu görüp açar pencereyi: "Hikmeeeet! Makineyi açtım. Getir çamaşırlarını, seninkileri de yıkayayım!" Hikmet'lerin daha çamaşır makinesi yoktur. Hikmet, eve girip çamaşırları der top eder, küçük cam kavanoza toz sabun doldurur, bi' küçük paket çivit de alır yanına, koşar Seherlere. "Ay Hikmet aşkolsun, seninkileri ayrı mı yıkacağım? Bizimkilerle birlikte atacağım. Öldür almam vallahi bunları!" diye yine geri çevirir Hikmet'in sabununu, çivitini.

Hikmet'i de evde kocası Kemal bekler. Ne Kemal kimselere benzer ne evleri başka evlere...

Hikmetlerin evinde çamaşır makinesi olmazsa olmasın. Kitapları vardır. Evin sahibi kitaplardır. Evin önündeki iki karış topraktan fışkırmış hanımelleri, ortancaları vardır, camın önünde kedileri, kapının önünde köpekleri... Mahallenin bütün çocuklarının, kedilerinin, köpeklerinin, çiçeklerinin en sevdiği ev Hikmetlerin evinin önüdür. Çünkü bu evde iki sevdalı insan yaşar.

Kemal, Hikmet'e sevdalıdır. Hikmet, Kemal'e. Konya'da bankada çalışırken Kemal'in aşkının peşinden Zonguldak'a gelen Hikmet'in ilk soyadı ne olsa beğenirsiniz? Zongul. Hikmet'in dedeleri, soyadları Songül olsun derlerken, "Bu soyadını herkes

alabilir. Biz Zongul soyadını alalım, hem de öyle bir şehir var, onu da çağrıştırmış, yaşatmış oluruz" demişler. Tabii o zaman nereden bilsinler Hikmet'in Zonguldak'a gelin gelip, soyadı Zongul'dan Kuşhan'a dönse de varlığıyla, sevdasıyla, umuduyla, inadıyla, mücadelesiyle Zonguldak'ı, Zonguldaklıyı, Zonguldaklı işçiyi yaşatacağını. Hikmet ne kadar minnacıksa, Kemal o kadar boylu poslu, dağ gibi... Hikmet bir ırmaksa, Kemal o ırmağın buluştuğu ve hemhal olup birlikte aktığı deniz... Onlar solun ne ortasında, ne sağında, ne kıyısında bucağında dolaşmışlar, o kadar mihnetli olsa da apaçık solcu olmuşlar, basmakalıba başkaldırmışlar, gidecek yeni yol, söyleyecek yeni söz bulmuşlar, ezbere baş eğmemişler, bi' tek insana eğmişler başlarını. "Politika ekmek kavgasıdır" demişler ve ömürleri boyunca kavganın şiiri olmuşlar.

Zonguldak'ta 4 Ekim 1967'de "Sosyalizmin Alfabesi"ni öğreterek yayına başlayan *Sömürücüye Yumruk* gazetesinde ilk sayısından son sayısına Kemal'in de alınteri vardır. Kurmak istedikleri, insanca bir yaşamdır... Aynı *Sömürücüye Yumruk*'ta yazılan gibi...

İşletmeye kul, tüccara yem olduğumuz yeter.
Kemerlerimizi değil, yumruklarımızı sıkalım,
Madenci 29 gün işletmeye çalışır, bir günlük
Çalışmasının değerini alamaz.
Bütün malları yapanlar işçiler, zengin olanlar başkaları
Amerika dostumuzdur diye, Türk milletinin dostu değildir.
Zenginlerin kanunları çıktı. İşçilerin köylülerin nerde?
Hayvanı besleyen köylü, etini yiyen kimler?
Çalışmak bizden, yemek onlardan.
Ezilen, sömürülen işçi, köylü yeter artık.
Birleşelim güç olalım.
İşçi ve köylünün iktidarını kuralım.

Maden-İş'in 9. Bölge Temsilciliği'ne genç kuşaktan Özer Er seçildiğinde, Kemal'in arkadaşı olan Özer, Hikmet'in sekreteri olmasını ister. Hikmet, Zonguldak'ta çalıştığı bankayı bırakır, Kemal çalışmalarımı niye Ereğli'de de sürdürmeyeyim ki der, kalkar Ereğli'ye gelirler. Özer Er, sözünün eri, sözleri basmakalıp değil hepsi yeni, sosyal demokrat değil devrimci, çemberin içinde değil dışında bir insan. Özer Er, işçiler arasında bir yükselen

yıldız. Nerede görülmüş yıldızın yükselmesine izin verileceği? Şimdi biz bunu bırakalım, Özer Er anlattı zaten.

Solda oturan Özer Er. Sağda ayakta Özer Er'in daktilo-sekreteri Hikmet Kuşhan. Ereğli'de işçi sınıfının, ailelerinin, çocuklarının Hikmet'i... Ereğli, 1973. (Fotoğraf: Can Şafak Arşivi'nden)

Hikmet, Erdemir'in 76 gün süren 1973 grevini Özer Er'le ve üç bin beş yüzü aşkın işçiyle birlikte yaşar. Tarih unutulacak bir tarih değil: 30 Ağustos 1973. Günlerden perşembe. Maden-İş,

İstanbul'dan Ereğli'ye uyuşmazlık haberiyle döner. Son karar ve son söz işçinindir. Oylama yapılır. Sabah yediden akşam yediye... Fabrikanın dört kapısı ile sendika binasına bir pembe, bir de beyaz oy pusulası koyarlar. Pembe, grev demek. Beyaz, anlaşma! İşçiler "Pembe, gönlüm sende!" demesin de ne desin? 3.615 işçinin 16'sı dışında 3.599'u "grev" demesiyle, fabrikanın çarklarını tıkır tıkır döndüren işçiler Erdemir'de hayatı tık diye durdurur. Artık, Erdemir'e kazandıran işçilerin de kazanma vaktidir. Öyle ki izinlerinde Çukur Meyhane'den çıkamayan işçiler, bu sefer canıgönülden çıkacaklardır fabrikadan. Grev çadırlarını kuracaklar, grev gömleklerini giyecekler, el ele direneceklerdir. Hikmet de içlerinde... Öyle ki, bazen bir hafta evlerine gitmedikleri olacak, işçilere anneleri, eşleri temiz çamaşırlar getirirken, Hikmet'e de Kemal'i taşıyacaktır temiz çamaşırlarını... Ereğli tek yürek olacak, esnaf "Direnen Erdemir işçisinin yanındayız" diye pankart açacaktır. Kapısına "Direnen Erdemir işçisinden kâr alınmayacaktır" diye yazacak, cesaret bulaşıcı ya, başka esnaf da girişe "İnançlı Erdemir işçilerini destekliyoruz" afişini asacaktır. İşçiler, Özer Er'in önderliğinde çelik üretimi sahasında kendi dünyalarının en büyük mücadelesini verirler. Arabulucuyla bile uzlaşma sağlanamayınca Bakanlar Kurulu, grev 75. gününe gelmişken, grev erteleme kararı alır. Handiyse grev kırıcılığı yaparcasına... Temsilcisi Özer Er gibi yıldızı parlayan Maden-İş'i, işçi birliğini yok etmek istercesine... Her şeye rağmen, işçiler grevden talep ettiklerinin bile üstünde kazanımlarla çıkıp 17 Kasım 1973'te sabah sekizde işbaşı yapacaklardır, grev çadırlarını toplayıp. Türkiye sendika hareketinde en önemli işçi eylemlerinden birini başarmanın onuruyla...

İşçiler, dünyada kiracı gibi yaşasalar da, işte bu etkisi kendinden büyük 76 günlük grev sonunda, kendi evlerinin sahibi olurlar. Daha ne olsun? Herkes görür: İşçi hak sahibiyse, ev sahibi de olur. İşçi hakkını söke söke alırsa eve yepyeni büfe de alır, şıkır şıkır cam avizeler de kocaman bir kitaplık da... 1973 yılında Ereğli'de işçinin çoluk çocuk yüzü güldüyse, hanımlar derin bir nefes aldıysa, evler yenilenip aydınlandıysa, işçiler Kadıtarlası'nda, Alaplı yolunda, Gülüç'te başka işçilerin yaptıkları ilk kooperatiflere girebildiyse, bu; razı gelmemekle, boyun eğmemekle, gücüne güvenmekle, birlikte direnmekle başarılmıştır. İşçilerin direnişiyle gelir güzel günler. İşçi direnişçidir.

Direnmeden işçi olunmaz. İşçiler, Erdemir'de 1973'te direnerek hem kendilerini, hem kendi elleriyle güneşi doğururlar...

Grev sonrası Özer Er'in istifası. Hani dedik ya, parlayan yıldızı söndürürler diye... Özer Er'in yerine CHP'li Şükrü Özbayrak'ın getirildiğini, Özer Er gidince Özbayrak'ın Hikmet'e "Ben sizinle çalışırım. Size çok güveniyorum" dediğini ve bir ay birlikte çalıştıklarını ama lokale gelen emekçilerle, her TİP'li arkadaşıyla, hele Yakup Erdem'lerle Hikmet konuştukça Özbayrak'ın bozulduğunu söylemeden geçmeyelim... Hikmet bu, arkadaşlarıyla selamlaşmayacak mı? Hal hatır sormayacak mı? Hikmet, birinin sultası altına girmiş mi de Özbayrak'la Hikmet'liğinden ödün verecek? "Siz konuşunca ben şüpheleniyorum, arkadaşlarla..." Hikmet, Özbayrak'a "Peki o zaman" diyecek, "Bu işi bitirelim."

Ereğli'den Özbayrak geçecek. Kimler kimler geçecek... Hikmet, hem işçilerin, hem Ereğli'nin kalbinde kalacak. Hatırası bile güneş gibi ısıtacak.

Yüzü Kara
Beyaz Gemi

Bir beyaz kuğu gibi süzülüp varmak isterdim limana. Dalgaları yararak limana yaklaşırken yüreğim heyecanla çarptı. Denize kıyısı olan bütün yerler gibi değil, burası bir başka güzeldi. Kimselerin yolunu gözlediği yoktu. Savaş yorgunuydum. Dünyada sığınılacak tek limanın barış olduğunu biliyordum. Siyah gemilerin yanına yerleştiğimde rüzgâr, kasabada kulaktan kulağa dolaşan lafı hiçbirine değil de bana getirdi. Diyorlardı ki, "Giresun muhribi gelmiş. Kötü şeyler olacakmış!" Ellerim olsa, yüzümü kapatırdım utançtan. Rüzgârın taşıdığı laflar bitmedi; kasabaya giriş çıkışlar kapatılmış. Bolu'dan komando birlikleri gelmiş, tanklar dizi dizi dizilmiş yollara. Ağlamak geldi içimden. Tepeye sakladığı dürbünü yerinden çıkarıp gözüne dikip açıklardan geçen beyaz gemiye bakan, balık olup ona doğru şıpır şıpır yüzdüğünü hayal eden, beyaz gemide hiç görmediği babasına "Selam baba! Ben senin oğlunum, seni görmeye geldim!" diye seslenen çocuğu düşünürken gözlerimden iki damla yaş aktı. Yaşlandıkça böyle olmuştum işte. Ben, Aytmatov'un Beyaz Gemi'si değildim. Ben Ereğli'nin Beyaz Gemisiyim. Oysa, bir çocuğun düşü olmak isterdim, ama çocuğun yaşamamasına dayanamazdım ben. Çocuğun düşlerindeki dünyayı düşlerken, komandoların arasında karanlığın içinde ışık gibi parlayan insanlar gördüm. Bana doğru getiriliyorlardı. Tek tek saydım. 28 kişiydiler. Hepsi de genç. Ellerinde kelepçe mi vardı? Aralarında konuşmaları yasaktı. Aylardan hangi ay, yıllardan hangi yıldı? Mayıstı. 1971'di. 12 Mart'ın üstünden daha iki ay ya geçmiş ya geçmemişti. İşte o anda anladım, içim cız etti. İskeleyle benim arama tahta geçidi koydular. Adamları içeri soktular. İçlerinden birinin bile bu gemiye niye bindirildiğini, nereye götürüldüğünü bilmediğini gözlerinden okudum. Başı dik, alnı ak adamları İstanbul'a götürmek üzere alnımdaki kara lekeyle demir aldım Ereğli limanından.

İbrahim Kalyoncu, daha iki gün önce Şişli'de Mahir'lerle buluşmuştu. Sabah Ereğli'ye döner dönmez almışlardı Kalyoncu'yu. Takip edilmişti demek. Yakayı ele vermişti. Gözaltına alınıp Beyaz Gemi'ye bindirilirken sadece bunu düşündü. O zamanlar daha Beyaz Toroslar yok. İbrahim Kalyoncu mu kim? Erdemir'de işçi. Herkes biliyor; Maden-İş Sendikası'nın üyesi. Sonra Mahir'lerin Ulaş'ların arkadaşı.

Bekçi Hıdır, ne düşüneceğini şaşırmıştı. Hıdır Barış, boşa koysa dolmuyor, doluya koysa almıyordu. Ne işi vardı bu okumuş adamların arasında? Bu Beyaz Gemi de neyin nesiydi? İlk gemi yolculuğu böyle mi olacaktı? Üstünde bekçi üniforması, belinde onu gözaltına alanların almayı bile akıl etmediği tabancasıyla gemiye binerken o kadar suçsuzdu ki, suçunun ne olduğunu kırk yıl düşünse bulamazdı.

Özer Er, Erdemir'de sağlık memuru, Maden-İş'te de yönetici. Başını toplu iş sözleşmesi müzakerelerinden kaldıramadığı bir anda kendini bir savaş esiri gibi Beyaz Gemi'ye bindirilirken bulmuş. En fazla işçileri örgütleyenlere düşman değil mi 12 Mart'ın Paşaları? Özer Er de böyle düşünmüş olmalı Beyaz Gemi'ye adımını atarken. Maden-İş Sendikası lokal başkanı Yakup İnel, sendikanın işyeri temsilcisi Namık Aşcı, yöneticisi Hasan Özcan, 9. Bölge Temsilcisi Şükrü Özbayrak olsa olsa sendikacılığı suç sayacaklar diye akıllarından geçirip Beyaz Gemi'ye binerlerken nereye götürüleceklerine dair tek bir fikir yoktur akıllarında. Erdemir'de atölye işçisi ve TİP ilçe başkanı Yakup Erdem, hem Erdemir işçisi, hem de TİP ilçe eski başkanı. Seyit Ahmet Gecenoğlu, yine Erdemir işçisi, 1969 TİP Milletvekili Osman Aslanbay, CHP üyesi Avukat Yıldırım Perçinel, TİP'in İlçe Sekreteri gazeteci Sina Çıladır da neyle suçlandıklarını bilmeden ama darbelerin TİP'lileri, işçi haklarını savunan avukatları, solcu gazetecileri suçlu ilan etmeye hazır olduğunu bilerek binerler Beyaz Gemi'ye. Erdemir işçileri Yüksel Yılmaz, İlhami Akman, Mahir Çetin, Erdem Akkun, Akif Eroğlu, işten ayrılıp kahvecilik yapmaya başlayan Nuri Yıldırım, geçici işçi Salih Vural da Beyaz Gemi'ye binerken ne suç işlediklerini bilmezler. Ereğli belediye başkanının oğlu öğrenci Cem Güçeri ve yine öğrenci Coşkun Aday ise hiç bilmezler.

Her biri süt dökmüş kedi gibi değil, birer kaplan gibi girerler Beyaz Gemi'ye. Gerçeklerin ortaya çıkma gibi bir huyu olduğunu

hepsi bilir. Ferhan Şensoy, Beyaz Gemi'yi o gün görecek olsa, 2016'yı beklemeden çoktan yazardı "Nereye de Gidiyor Lan Bu Gemi?" adlı oyununu...

Ben Ayşe. Beyaz Gemi, evlatlarımı alıp demir aldı şimdi limandan. Onların suçu yok. Nereye götürüyorsunuz? Birinin kılına zarar gelirse hakkımı helal etmem evlatlarımı alıp götüren her kim varsa. Ben anayım. Simsiyah dev bir anayım; Ereğli'nin Kibelesiyim. Dışım metal, içim 25 santim kalınlığında tuğla kaplıdır. Ama tuğla dediysem sizin bildiğiniz tuğladan değildir içim. Benim tuğlamın adı Refrakter'dir. Mücevher kadar değerlidir. Boyum 89, haznemin çapı 9 metre... Haznemde demir, kireçtaşı ve kokkömürü olağanüstü bir sıcakta; 1.200, 1.300 derecede birbirlerine karışır, alev alev yanar, erir, ateşten sıvı olur. İşte o mücevher kadar değerli tuğlalarım içimdeki ateşten sıvının dışımdaki metale geçmesini engeller. Onu, işlenmek üzere diğer birimlere göndermeden önce döküm ağzımdan alırlar. Aynı bir bebeği doğurur gibi... Hem de günde tam beş sefer... Ben, Erdemir'in yüksek fırınıyım. Ben, dişiyim. Ben, canım. Onun için adım Ayşe. Dünyadaki bütün kız kardeşlerimin taşıdıkları isimler gibi ismim.

Ne mi yaptılar bana? Tuğlalarımın kalınlığı 25 santimden kaç santime düşmüştü dersiniz? Siz deyin üç, ben diyeyim iki santime. Ama hem üretime ara vermek hem de yeni tuğlaları getirtmek çok pahalıya patlar diye, yüklendikçe yüklendiler üstüme, zorladıkça zorladılar. Dayandım dayandım, 18 Nisan akşamı sekizde haznem delinince, güm diye patlayıverdim. Ama ne patlamak! Taa çarşı içindeki evlerin, dükkânların bile camları kırıldı gürültümden. Yavrucaklar korkup analarının kucaklarına zıpladılar. Kediler, köpekler, kuşlar, kurbağalar, horozlar, tavuklar avaz avaz bağrışıp kaçıştılar. Ah benim güzel işçilerim. O anda vardiyada olan evlatlarım beni ve Erdemir'in fabrikalarını kurtarmak için çırpınırlarken, benden yükselen gürültüyü duyan, zifirî dumanı gören vardiyada olmayan işçi evlatlarım da koşup bana geldiler. Tuğlalarımın iki üç santime düştüğünü ve bunun beni ne hale düşüreceğini bildikleri halde üretimi durdurmayıp daha çok, daha çok, daha da çok kâr etme pahasına beni çalıştıran muktedirler ise alınlarından şıpır şıpır düşen korku terlerini siliyorlardı. Kâr derken beş milyon lira civarında zarara neden olmuşlardı işte. Sen önce sağlıklı koşulları sağlayacaksın ki kâr edebilesin. Yoksa astarı yüzünden pahalıya gelir patron bey! Patlamada yaralanan işçileri gördükçe yeniden yeniden yaralandım. Sözü çok uzattım. Analar özne değildir. Özne evlatlardır. Ben, durduğum yerde acı çekerek, tuğlalarımı ve onarılmayı beklerken, daha da büyük acıyı Beyaz Gemi'ye suçsuz yere bindirilip götürülen evlatlarım için çekiyorum. Hey! Beyaz Gemi! Duyuyor musun?

Beyaz Gemi yol alırken, bir asker gelir, sorar: "Üzerinizde bir şey var mı?" Kimseden ses çıkmaz. Derken bir cılız ses duyulur: "Bende var!" Bütün kafalar sese doğru döner. Bekçi Hıdır'dır konuşan. Asker kulaklarına inanamaz ve haykırır: "Ne diyorsun sen? Ne var üstünde?" Bekçi Hıdır "Tabanca" der. Diğerleri gülmemek için kendini zor tutar. Asker kükrer: "Tabanca mı?" Bekçi üniforması içindeki Hıdır ayağa kalkar, belindeki tabancayı bütün efendiliğiyle masaya koyar. Kimselerin o zamana kadar sormaması, üst aramaması, belinden tabancayı almaması, Hıdır'ı öyle üniformasıyla alıp Beyaz Gemi'ye bindirmeleri de mi Hıdır'ın suçudur?

Kaptan, dümeni İstanbul'a kırar. Gemide yemek servisi bittiği halde, özellikle genç askerlerden biri bizimkilere sürekli izzeti ikramda bulunur. Ne iyi çocuktur. Yedikçe yerler, içtikçe içerler. Meğerse bu genç asker solcuymuş. Beyaz Gemi'dekiler altı ay sonra tesadüfen bu askeri tanıdıklarında o canıgönülden izzet ikramın nedenini ancak çözerler. Şimdi bırakalım biz bunları, Beyaz Gemi, Büyükdere'ye yanaşsın. İçlerinde TİP'liler, CHP'liler, Maden-İş'liler, Mahir'lerin arkadaşları ile birlikte yirmi sekiz Ereğlili, İstanbul'a getirilir. Büyükdere'den Harbiye'ye; 1. Ordu Merkez Komutanlığı'na. Demir kapılar açılır. Tahtakurularının egemenliği altındaki zulümhaneye sokulurlar. Burnunuza kadar da çekseniz yorganı, tahtakurusu gelip burnunuzda dolaşacaktır. Uyumak ne mümkün. Zaten ışık kapatmak yasak. Işıklar yirmi dört saat açık. Ziyaretçi yok. On beş gün böyle geçer. Tabii ki neyle suçlandıklarını hâlâ bilmez hiçbiri.

Çok geçmeden demir parmaklıklar şangur şungur açılır. Bodrum'da olduğu için Beyaz Gemi'ye alınamayan CHP Ereğli İlçe Başkanı Avukat Kemal Anadol'dur getirilen. Büyük bir coşkuyla karşılanır arkadaşları tarafından. "En sonunda geldi" diye Anadol'u içeriye buyur ederler. Sıkıyönetim komutanları, istedikleri kişileri yirmi sekiz gün gözetim altında tutma hakkına sahip olunca, bu süre bizimkiler için sonuna kadar kullanılır. İçeridekiler, neyle karşı karşıya olduklarını günler sonra Kemal Anadol'dan öğrenirler. Ayşe'ye sabotaj mı? Kim? Onlar mı? Yok canım. Her şeyi duyan Faik Türün "Patlama teknik bir arızadan kaynaklanmıştır" diyen Metin İplikçi'yi duymamış mıydı? Yok artık! Sıkıyönetime bir bahane mi gerekmişti? Ereğli çok mu olmuştu? Maden-İş, TİP, CHP, örgütlenen işçiler çok mu olmuştu

Ereğli'de? Üniversite öğrencileri Ereğli'de işçilerle birlik mi olmak istiyordu? Mahir, Ulaş onun için mi ikide bir Ereğli'ye geliyordu? Fabrikaya bile mi girmişlerdi? Evet, bu Ereğli de çok oluyordu. Ayşe tam zamanında patlamıştı. İyi ki de patlamıştı! Koskoca Ayşe, Erdemir'in Ayşe'si kendi kendine patlayacak değildi ya, onu en iyi komünistler patlatırdı. Suç yoksa yaratılırdı. Yakup'lardan biri kaygıdan öldü ölecek. Diğer Yakup'un umru değil. Yakup Erdem, ufak Yakup. Yakup İnel, büyük. Yakup Erdem ne kadar ufaksa Yakup İnel de o kadar iriyarı. Yakup Erdem ne kadar azılıysa Yakup İnel o kadar sakin. Hal böyle olunca Harbiye'de akla düşen dile dolanmasın da ne olsun? "Yakup Abi, şimdi bi' karışıklık olsa, Yakup'lar karışsa, ufak Yakup zannedip seni alıp götürseler?" Bir dersin, iki dersin, üç dersin, olur işte. Gerçekten olur! İçlerinden gelip on beş kişiyi götürürlerken Yakup İnel'i de götürürler. Yakup Abi bağırır: "O Yakup ben değilim, o ufak Yakup!" Geride kalanların bunu güle güle anlatması için çok ama çok uzun yıllar geçmesi gerekecek.

Amerikalılar Ereğli'ye gelip Ayşe'nin üretim zorlamasıyla patladığını rapor edince sıkıyönetim, sabotaj iddiasından vazgeçecek, bütün Türkiye'ye sabotajcı diye duyurulan, Kemal Anadol'la birlikte yirmi dokuz suçsuz insan, yirmi sekiz gün sonra mahkemeye bile çıkarılmadan bırakılacak, suç üstlerine atıldığıyla kalacak, kimileri işten çıkarılacak, gazeteci Yalçın Doğan *Hürriyet*'e 19 Temmuz 2005'te "Ayşe Delinince Sıkıyönetim" başlıklı köşesinde şöyle yazacak: "Oysa, sabotaj filan yok. Teknik arıza ve ihmal var. Ama, Zonguldak işçi yöresi. Askeri darbe sendikacıları günün mantığına göre hizaya getirmek amacıyla, Zonguldak'ta sıkıyönetim ilan ediyor. Ayşe'deki sızıntı nedeniyle patlama, bunun bulunmaz fırsatı."

Evlatlarımı ayakta karşıladım. Ellerim olsa ayakta alkışlayacaktım. Gelen evlatlar olsun, ne 12 Martlar, ne Beyaz Gemiler gelsin. Amerika'dan tuğlalarım getirilmiş, içim ısınmıştı. Sapasağlamdım. Evlatlarımı görünce daha da güçlendim. Onlar bana emeklerini verecekti, ben de onlara ekmeklerini.

Ereğli'den Beyaz Gemi'ye bindirilip İstanbul'a getirilenler Harbiye'de gözetim altında. 12 Mart'tan iki ay sonra Mayıs 1971'de. Soldan sağa birinci sıra: Yüksel Yılmaz (Erdemir Sıcak Haddehane), Yıldırım Perçiner (Avukat), Kemal Anadol (Avukat, CHP Kdz Ereğli İlçe Başkanı), Cem Güçeri (Öğrenci), Şükrü Özbayrak (Maden-İş 9. Bölge Temsilcisi) / İkinci sıra: Namık Aşcı (Erdemir Üretim Planlama, Maden-İş İşyeri Temsilcisi), Yakup İnel (Erdemir Nakliyat Doklar, Maden-İş Lokal Başkanı), İlhami Akman (Erdemir İşçisi), Mahir Çetin (Erdemir Sıcak haddehane), Sina Çıladır (Gazeteci), Akif Eroğlu (Erdemir Yüksek Fırın) / Üçüncü sıra: Hıdır Barış (Erdemir'de bekçi), stajyer işçi, Erdem Akkun (Erdemir Sıcak Haddehane), Hasan Özcan (Maden-İş Yöneticisi), Nuri Yıldırım (Erdemir İşçisi), Seyit Ahmet Gecenoğlu (Erdemir Soğuk Haddehane, TİP eski İlçe Başkanı) / Dördüncü sıra: Yakup Erdem (Erdemir Atölye, TİP İlçe Başkanı), Osman Aslanbay (Erdemir Soğuk Haddehane, 1969 TİP Milletvekili Adayı), Coşkun Aday (Öğrenci)
(Fotoğraf: Kemal Anadol Arşivi'nden)

Yıldızların En Yanardöneri:
Fikri Yıldız

Aynı Amerikan filmlerindeki gibi. Gangster kapıyı ayağıyla açar. İçerdeki konferansı dinleyen gencecik işçiler hayretler içinde dönüp gangstere bakarlar. Adam, "Konuşturmam ulan sizi burada!" diye kürsüye yürür. Kürsüde iki genç adam. İkisi birbirinden can. İkisinin elinde kitap. Gangsterin elinde silah. Çeker. Kürsüdeki gençlere silahı doğrultur.

– Bırak o silahı!

– İnin aşağıya!

– Sen silahını indir aşağıya!

İşçiler ayağa fırlar, kürsüdekilerle gangsterin arasına girerler, gangsterin elini kolunu tutarlar. O silah patlamasın, kürsüdeki bu işçi liderlerinin kılına zeval gelmesin diye.

Gel gör ki, bu bir Amerikan filmi değildir. Ereğli'de Maden-İş Lokali'nde Gençlik Kolları'nın bir toplantısı vardır. 28 yaşın altındaki işçilerin üye olduğu bir topluluktur bu. Başkanları Necmettin Giritlioğlu'dur. Elbirliği yaptığı arkadaşı Bingöl Erdumlu'yla birlikte kürsüde ikisi vardır. İkisi de daha 24'ünde. Ereğli'nin devrimci işçileri. Türkiye işçi sınıfının aydınlık yüzleri. İkisi de Ereğli'ye Ankara'dan gelmiş. Birbirlerini Ereğli'de tanımışlar. İkisi de A sınıfı personel. Toplu sözleşme haklarından yararlanamasalar da ikisi de Maden-İş'e üye. Ellerinde işçi sınıfı için yazan, işçiye öğretmenlik eden Fethi Naci'nin notları. Onları can kulağıyla dinleyen genç işçilere, Fethi Naci'nin notlarından Türk-İş'in nasıl da Amerikan tipi sendikacılığı geliştirdiğini anlatıyorlar. Devrimci sendikacılığın gereklerini tartışıyorlar. Ayağıyla kapıyı itip içeri giren, silahı çeken gangsterse Fikri Yıldız'dır. Maden-İş'in Ereğli Bölge Temsilcisi Fikri Yıldız. Gö-

rüntüsüyle, konuşmasıyla tam bir Doğu Karadenizli. Öfkesi burnunda. Ama bir yandan da sempatik mi sempatik. Sadece okuyup yazabiliyor. Tek bir diploması yok. Önceleri Adalet Partili. O kadar ki, 1963'te Adalet Partisi'nden Belediye Meclis üyesi olmuş. Sonraları rüzgâr dönünce istifa edip törenlerle CHP'ye geçmiş. Yıl 1968, Fikri Yıldız bu kez CHP'den Belediye Meclis üyesi. O gün, o kürsüdeki gençlerinden biri olan, bugün solun yaşayan efsanesi Bingöl Erdumlu "Nasıl anlatılabilir ki böyle adam" dese de bi' anlatsın Fikri Yıldız'ı:

Bugün rahatlıkla Maden-İş'in başında olabilecek ama ertesi gün de [karşı sendikaya] geçebilecek birisi. Aslında başka ilişkileri olduğu da söylenirdi, kaçakçılık yaptığı bilmem ne falan ama tipik oranın biraz yarı lümpen, yarı kabadayı, işçilikle de pek alakası kalmamış tipik bir sendikacı. Ama Karadenizliliğinin getirdiği, orada başka birtakım ilişkileri de vardı bildiğim kadarıyla. Biraz böyle, silahına elini atan filan bir tipti. Bence sol sendikacıdan çok gangster sendikacı olacak bir tipti. Siyasi olarak, her kılığa girebilen bir adamdı. Bir insan Maden-İş'ten Türk-İş'e geçip orada da başkan olabiliyorsa... Mesela hemşerilik bağlarını çok iyi kullanan, Karadenizlilik, Trabzonluluk bağlarını... Ama herkesle işbirliği yapabilecek, benimle oturup solcu gibi konuşup ama akşama beni ihbar edebilecek... İşverenle ya da polisle bağları olan, karanlık yanları olan bir insandı. Nasıl anlatılabilir ki böyle bir adam? Bizim alıştığımız sol sendikacılığın tamamen dışında bir tipti.

İşte, Maden-İş Örgütlenme Dairesi'nin 1 Mart 1965 tarihli talimatıyla kurulan Gençlik Kolları'nı, kendi zihniyetiyle uyuşmadığı için silahıyla basan, sonra yasaklayan, dağıtan Fikri Yıldız olacaktır. Sadece gençlik kollarını mı? Maden-İş'i de yok etmesi an meselesidir. Maden-İş ki, Ereğli'de işverenin kurtulmak istediği sendikadır. İşçi sınıfının kavgasını Maden-İş'ten daha iyi veren bir sendika daha yoktur. Bunu işverenler de bilir, iktidar da, işçiler de. Metal-İş vardır var olmasına ama işverenin güdümünde bir sendikadır. Hem Maden-İş'le yetki mücadelesi ve rekabet içindedir, hem de iç çekişme içinde. Her iki sendikaya da üye olabilen işçiler, toplu sözleşmeden yararlanmak için Metal-İş'e üye olmalarına rağmen, Maden-İş saflarında mücadele etmektedirler.

1968'de; Metal-İş'in genel kurulunun yapılacağı günlerde, bir tezgâhtır kurulur: Metal-İş'le Maden-İş birleşmeli diye beliren

fikir, "Birlik hareketi"nin başkanı Fikri Yıldız olursa olura varır. Metal-İş'in başkanı, Maden-İş'in başkanı Fikri Yıldız olmalıdır. Siz rakip sendikanın başkanısınız, haliyle Metal-İş üyesi bile değilsiniz. Ama başkanı olacaksınız. "Yok artık!" demeyin. Olursunuz. Maden-İş'teki işçileri de arkanızdan ancak siz sürüklersiniz. Bu, kimilerinin kurgusu, Fikri Yıldız'ın da formülüdür. Ee, Maden-İş'ten kurtulmak için ters takla atmaya hazır işverenlerin de bir kurgusu olacaktır elbet.

İşveren temsilcilerinin tam aradığı kişi Fikri Yıldız'dır. Ne yapıp edip Fikri Yıldız'la görüşeceklerdir. Ama ondan önce, daha Yapı-İş zamanından ortağı olan Yusuf Sarı'yla görüşmekte, onun ağzını aramakta yarar görürler. Ereğli'de işçilerin gözü önünde görüşecek değiller ya. Ankara'da; otellerin en büyüklerinden birinde buluşurlar. Yusuf Sarı, işveren temsilcilerini dinler. Onu Maden-İş'ten ayırmak hiç de zor değildir. Üstelik kendisinin de tesiri altındadır. Böyle der Yusuf Sarı. "Haydi, Fikri Yıldız'ı bizimle buluştur o zaman" derler. Yusuf Sarı, Fikri Yıldız'a ulaşır. Fikri Yıldız, Yusuf Sarı'nın bir dediğini iki etmez. Bir iş ortağının arabasıyla Ankara'ya gider. Otelde masaya bir bardak, bir tabak daha eklenir. Koyu mevzu açık açık konuşulur. Fikri Yıldız, teklifi kabul edecektir ama bir iki şartı da olacaktır elbet. İşveren temsilcilerinin kara kaşı, kara gözü için ayrılacak değildir ya Maden-İş'ten. Kimi menfaatleri söz konusudur. İşveren temsilcileri için o menfaatlerin lafı mı olur, feda olsundur hepsi. Anlaşma sağlanır. Fikri Yıldız, Maden-İş'ten istifa eder, Metal-İş'e başkan seçilir. İşveren derin bir nefes almasın da kim alsın?

Metal-İş'in Şube Başkanı olarak yayınladığı ilk bildirisinde de otel odalarında işveren temsilcileriyle birlik, beraberlik ve dayanışma içinde yola çıktığını anlatmanın zinhar uygun olmayacağını bilen Fikri Yıldız, "İşçinin birlik ve beraberlik içinde olmasını candan arzu eden sendikamız, Allaha çok şükür, 29 Aralık 1968 tarihinde yapılan dürüst ve adilane seçimlerde, hiç kimsenin üzerine toz konduramayacağı şekilde yapmış olduğu seçimlerle bunu sağlamıştır" diyecektir.

Metal-İş başkanlığını seven Fikri Yıldız, sendikalar arası birlik fikrini çoktan unutacak, sonra aylar ayları kovalayacak, onun da vakti geçecek, Ereğli'den yanardöner bir yıldız olarak kayıp gidecektir.

Fabrikaya Ayak Basan İşçi:
Ali Kara

İyiden iyiye gücenik, iyiden iyiye de kararlı düştüm yollara. Rahmetli Hüseyin Abim gibi. Nur içinde yatsın. Yoksa ben nerden bilirdim Ereğli'yi? Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nı? Ah be Hüseyin Abim. Koskoca çelik montajcısı Hüseyin Kantuyun.[1] Sen Elbistan'dan Ereğli'ye git, işe gir, vinçten dört tonluk demir senin üstüne düşsün. Vinçten niye dört ton demir düşer Hüseyin Abi? Zaten dünya ezmiş bizi, bir de dört ton demir niye ezer? Kimse kader demesin bana. Otobüs takuş tukuş yollarda tangur tungur yol alırken beynim de tangur tungur yol alıyordu. Yüreğim eziliyordu. Yolun bozukluğundan değil de düşündüklerimden kusacak gibi olup duruyordum. Ah Hüseyin Abim! Dört ton demir yere çakılırken küüüt diye mi ses çıkardı? Senden nasıl ses çıktı? Sesin çıktı mı Abi? Arkadaşlarının sesi çıktı mı? Pekâlâ senin yerinde de olabilecek yanındaki arkadaşlarından nasıl ses çıktı? Arkadaşının ölümünü gören insandan nasıl bir ses çıkar? Paramparça mı oldun Hüseyin Abi? Senin ölümünü görenler nasıl tek parça kaldılar? Hiçbiri sormadı mı nerde can güvenliğimiz diye? Kimse sormadı mı Hüseyin Abi? Kimse haykırmadı mı, "Canımızın kıymeti yok mu efendiler" diye? Hesap sormadı mı kimse? Sen öyle yerde mi kaldın? Hem bütün dünya, hem dört ton demir, hem de üç ay mı geçti üstünden?

İşte Hüseyin Abi, ben sana mezar olan o şantiyelere iş aramaya gidiyorum. Cebimdeki iki kuruşun bir buçuğunu Hediye'ye

1. Maraş-Elbistan'ın Çıplaklar Köyü'nden çalışmak için Ereğli'ye gelen Hüseyin Kantuyun, elverişsiz çalışma koşullarında 29 Ağustos 1963'te vinçten düşen 4 tonluk demirin altında ezilerek ölen 36 yaşındaki çelik montajcısıdır.

bıraktım. Arkama bile dönüp bakmadım. Baksam, gözüm Hediye'de kalırdı. Baksam, gözüm beş aylık bebeğim Nazar'da kalırdı. Gidemezdim. Böyle kalın bir adam olduğuma bakma, incedir içim. Bir Ereğli'ye gideyim, bir işe gireyim, Hediye'yi de Nazar'ı da gelip alacağım Elbistan'dan. Memleketim, ekmeğimi elimden alan toprak olacağına bana ekmek veren toprak olsun. Hediye iki gözü iki çeşme ağlarken ben bile şaştım kendime, basıp gitmeme... Açlık tak etmişti. Otobüs gittikçe gidiyordu. Bir gün, iki gün, üç gün... Sonunda gözümü açtığımda, bir de ne göreyim; solumda bir mavi su, uçsuz bucaksız, sağımda bin bir yeşil, karşımda canavar kadar büyük sıra sıra direkler, dev gibi makineler, vinçler. Vinçleri görünce, hangisiydi acaba dedim... İçim burkuldu. Allak bullak oldum. Bu kadar güzel bir yer görmemiştim. Mavi de yeşil de çok şahaneydi de şu kapkara duman, şu sıra sıra çakılmış beton direkler, teneke kulübeler olmayaydı. Yakışmış mı şimdi o bu güzelliğin ortasına? E bunlar olmayaydı benim ne işim olacaktı burada? Muavin "Geldik!" diye uyuyanların omzuna vurdu, bütün yolculara keskin kokulu kolonya ikram etti. Sanki günlerce aç susuz yol giden ben değilmişim gibi dirildim. Hem kendimi kaldıracaktım yerden, hem de Hüseyin Abi'yi. Ben Ali Kara. Ben Makinist Ali Kara. Ben geldim. Beni işe al Ereğli!

"Yok öyle hemen" dedi adam, "sıra var!" Her işin yolu yordamı varmış. Önce insan gibi sıraya girip başvurumuzu yapacakmışız, sonra takip edecekmişiz, artık ne zaman olur bilinmez, adımız okunur belki diye Personel Servisi'nin önünde bekleyecekmişiz, sonra sonra sonra... Daha işe girmeden seni "bekleme ustası" yapan bu zatların hiçbir şeyi insan gibi söyleme zorunluluğu olmasa da biz her şeyi insan gibi yapmalıydık. Amenna. Belki de bir aya yakın kâh sabahçı kahvesine gittim, sandalye kiraladım, kâh param tükendi mezarlıkta yattım kalktım. Mezarlık dediğin ölüden çok canlının yaşadığı yer olup çıkmış. Ne kadar canlıysak biz de... Mezarlık, benim gibi iş isteyen, aş isteyen, insan gibi yaşamak isteyen, cebi delik yüzlerce işsizin evi olmuş. Ev hali bu, herkes işini, işsizliğini, olanı biteni, gördüğünü duyduğunu anlatıyor. Yapı-İş Sendikası'nı orada öğrendim. İşçilerin de işsizlerin de anası babasıymış meğer sendikalar. Evlatlarının geleceği için savaşıp dururlarmış. Her ana baba bir olmaz; kiminin gözü evlatlarını görmez, kimi evladının geleceğine göz

koyanla birlik olurmuş. E peki işçiler birlik olsa ne olurmuş? İşte o zaman haklarını alırlarmış. Bir işe alınayım, hakkımı kimseye yedirmeyecektim. Yok hayır, bu laf doğru olmadı. Hakkımı değil, haklarımızı kimseye yedirmeyecektik. Daha işe girmeden mezarlıkta işsiz, işli işçi arkadaşlarımdan işin püf noktasını çoktan öğrenmiştim. Madem üreten bizdik, boyun eğmeyecektik. Hüseyin Abi gibi ne demirler ne muktedirler ezecekti bizi.

İşe alınanlar arasında adım okununca, önüme koydukları "Pazar, bayram, fazla mesai ve normal ücretimi aldım, hiçbir alacağım yoktur" yazan kâğıdın altına imzamı atıp eve yani mezarlığa döndüm. "Of be Ali" dedim, "hani boyun eğmeyecektin sen?" Hiçbir alacağım yokmuş! Kendimle didişe didişe çimenlerin üstüne uzandım. Hediye'yi, Nazar'ı düşledim.

Bu sabah, Ereğli'de işe girişimden tam altı yıl sonra bu sefer Zonguldak'ta iş beklerken duydum ki adamın biri[2] aya ayak basmış. Gayriihtiyari fabrikaya ayak bastığım günü hatırladım. Acı acı gülümsedim. Benim için büyük, insanlık için küçük bir adım. Açtım, şimdi yarı tok. Nazar nasıl da büyümüştür kim bilir? Ya Hediye? Kalbimde yara.

2. Neil Louis Armstrong 20 Temmuz 1969'da aya ilk ayak basan astronot olarak tarihe geçti.

Satılık Grev

Bir Maden-İş Metal-İş çekişmesidir giderken duyduk ki sözleşme yapma yetkisi Metal-İş Sendikası'na verilmiş. Biz de zaten Bingöl Abi'yle Necmettin Abi Metal-İş'e gidince peşlerinden gitmiştik. Herkes bir yana Bingöl Abi, Necmettin Abi bir yana. Bingöl Abi de okumuş adam. Mühendis. Necmettin Abi mühendis değil ama o da A sınıfı işçi. İkisi de şehirli. İkisi de bize benzemiyor. Ben doğrusu ikisine birden benzemek isterdim. Diğerleri gibi rahat rahat çalışıp bir sürü para kazanmak, bir eli yağda bir eli balda olmak varken adamlar bizimle birlikte olur, anlatır da anlatırlardı. Onlar anlattıkça başka bir dünyanın mümkün olduğuna inanasım gelirdi. Eğitimlerine katıldıkça daha önce aklımın ucundan bile geçmeyen şeyler aklıma yerleşirdi. Güç bendeydi. Güç işçilerdeydi. Emek en yüce değerdi. Kimsenin kulu kölesi değildik. İnsan gibi çalışma hakkımız vardı. Hak dediğin sadece ekmek parası değil, insan gibi yaşamaktı. Sen burada direnşen dünyanın bir ucundaki işçi de ayağa kalkardı. Birlik olduğumuzda dünya yerinden oynardı!

İlk defa o günlerde duydum "grev" kelimesini. Bir tek ben mi? Bütün Ereğli duydu. Uzunçarşı'dan Unpazarı'na... Pazaryeri'nden, Meydanbaşı'na bütün Ereğli... "Erdemir greve gidecekmiş!" Grev olursa maaş almayacak mıydık? Maaş almazsak nasıl geçinecektik? Esnafa borcumuzu nasıl ödeyecektik? 1962'de Ereğli Mitingi'ne katılmıştım. Günü birlik iş bırakmalarımız o kadar çoktu ki, sayısını bile unutmuştum. Ama grev başkaydı. Olursa ilk defa olacaktı. Heyecandan yüreğim ağzıma gelecekti. Çarkı döndüren ellerimiz, çarkı durduracaktı demek. Doğruymuş, dünyayı döndüren bizmişiz gerçekten!

Bu arada Fikri Yıldız adında bir kabadayı nasıl seçildiyse Metal-İş Başkanı seçildi. Dedim ya, yetki de onlarda. Allahtan Bingöl Abi, Necmettin Abi var. Onlar varsa biz de varız. Meğerse Metal-İş sarı sendikaymış. E peki Bingöl Abi'yle Necmettin Abi'nin ne işi vardı sarı sendikada? Ben onun gibi nasıl anlatayım, Bingöl Abi anlatsın.

Fakat nasıl olduysa o arada, herif de Hacıyatmaz gibi, bir kongre oldu baktık bu Fikri Yıldız Metal-İş'e başkan olmuş. Biz oraya giderken o da oraya geldi. Öyle ilginç ki... Aynı anda hem biz oraya yöneldik hem o herif yöneldi. Fakat şimdi herkesin orada buluşmasının nedeni sözleşme geliyor ve sözleşmede akit sendika bunlar. Dedik ki, bu aslında sarı sendika Türk-İş sendikası, önünde sonunda satacak bunu ama vaat da ediyor. Biz dedik ki, tabanı ajite edelim, sendikayı daha fazla vaade zorlayalım. O canlılıktan yararlanalım. Sendika bir yere kadar gider, ondan sonra gidemez, o arada da biz tabanda yer ederiz, o süreçte biz bir şeyler yapma şansı buluruz. Ben mühendisim filan ya, işçileri destekleyen mühendis filan diye, yüzümüze gülüyor ama işverene de hep ihbar ediyor, "Siz bu herife bu kadar para veriyorsunuz, bu herif geliyor burada işçileri kışkırtıyor greve..." Gerçekten orada bir taban yaptık biz.

Dediler ki, hiçbir şey gizli kalmayacak. Onun için kurduk "Toplu Sözleşme Uyarma ve Dayanışma Komitesi"ni. Kimler yok ki? Ahmet Gecenoğlu, Osman Arslanbay, Erdem Arkun, Nuri Yıldırım, Yalçın Gülbiz, Yakup Erdem, Necmettin Giritlioğlu, Bingöl Erdumlu... Düşünsenize Metal-İş'te iki kutup. Fikri Yıldızcılar ve karşılarında bu komite. Fikri Yıldız, hop oturuyor hop kalkıyor. *Ereğli Metal-İş* diye bir dergileri var, orda bunlar komünist diye komitede kim varsa ihbar ediyor. Fikri Yıldız bu komiteye "İhtilal Komitesi" diyor.

Son vardiyadaydım. Lokomotifin başında. Fabrika içindeki tren hattında. Mesaimin bitimine bir saat kalmıştı. "Arkadaşlar! Grev başlıyor!" dedi usta. Ve sürdürdü: "Şimdi hepimiz makineleri bırakıyoruz!" Hepimizin gözü birbirimizde. Ustanın gözü hepimizde. Önce birimiz, sonra hepimiz... Durdurduk çarkı. Fabrikayı boşalttık. Bir bütün olduğumuz makineleri ardımızda bırakıp fabrikayı boşaltırken içim bir fena oldu. Son vardiyanın fabrikadan çıkan son işçisi bendim. Makinelerin sesi kesiliverince, anladım ki bizim sesimiz yükselecek. Sesimiz duyulduğunda yine bir bütün olacağız makinelerle. İşçilerin patronsuz fabrika

düşleri bir gün gerçekleşebilirdi ama patronların işçisiz fabrika düşlemek gibi bir şansları yoktu. Baktım; Bağlık ve Kışla kapılarına grev pankartları asılmış: "Bu işyerinde grev vardır!" Bütün giriş ve çıkışlarda Metal-İş'ten arkadaşlarımız. Bir tek yüksek fırın Ayşe'nin soğumaması için oradaki işçiler grev dışı. Grev oldu mu bir de sözcüsünün, bir de gözcüsünün olması gerektiğini sabahın beşinde fabrika kapısında öğrendim. Bizim eğitim çalışmalarında anlatmışlar mıydı bunları, hatırlamıyorum. Yaşamak gerekiyormuş. Tarih 12 Ağustos 1969'du. Kapıda o güne kadar sendikada da hiç görmediğim bir adam gördüm. Takım elbisesinin üstüne geçirdiği beyaz kolsuz önlüğün üstünde "Grev Gözcüsü" yazmasa adamı yabancı sanırdım. Dediler ki, "O Halil Tunç." Dedim ki, "O kim?" Türk-İş'in genel sekreteriymiş. Bizim için Ankara'dan gelmiş. Bu ilk grevin gözcüsü olma şerefi de onunmuş. "İşin içyüzü" denen şey, Halil Tunç'un grev gözcüsü önlüğünden gözükmüyordu haliyle. Bütün hücrelerinizle inanıp giriştiğiniz ilk grevinizde kapalı kapılar ardında hesap yapıldığını bile bilmezsiniz siz. Türk-İş'in binasının kirasını Amerikalıların, Türk-İş çalışanlarının yüzde doksanın maaşlarını da AID'in verdiğini zaten hiç bilmezsiniz. AID'in Amerika'nın yardım kuruluşu olduğunu, Türkiye Temsilcisi olduklarınıysa hiç mi hiç bilmezsiniz. Sonradan bir tevatürdür ki dolaştı fabrikada: Bizim grev Amerika'nın Türkiye'ye yapacağı çelik ithalatına kılıfmış. AID, Halil Tunç'a demiş ki: "Amerika, Türkiye'ye çelik ithal etmek istiyor." Aracı olsun istenen Halil Tunç da demiş ki: "Şimdi değil de kamuoyunu bir hazırlayalım öyle." AID sormuş haliyle: "Kamuoyunu ne zamana hazırlarsınız?" Halil Tunç "Orası kolay" demiş, "Ereğli toplu sözleşmesi yapıldığında bu işyerinde grev kararı alınıp, uygulanmaya başlanırsa bu ithalat yapılır." İthalat yapılabilsin diye grev yaptırmaktan başka çaresi olmayan Halil Tunç, Fikri Yıldız'ı Ankara'ya çağırmış: "Ereğli'de grev havası estirmeli ve birkaç günlük grev yapmak gerekiyor." Fikri Yıldız şöyle bir durmuş. Ne yapsa, ne yapsa? Yusuf Sarı'ya da, işverene de "grev olmayacak" diye söz vereli daha çok yeniymiş. Halil Tunç'a demiş böyle böyle, "Grev şu ara mümkün değil!" Sen misin böyle diyen? Halil Tunç, "Ereğli'ye gelir, bütün işçiyi toplar, sendikalarının başkanının greve karşı olduğunu söylerim" deyince Fikri Yıldız'ın yelkenleri suya inmiş. "Sen ne istersen o olsun!" demiş. Halil Tunç çaresiz, Fikri Yıldız ondan

çaresiz, işçi bütün bunlardan habersiz "ihtiyaçtan satılık grev" başlamış. Bütün bunlar doğru mu yalan mı bilmem. Doğrusunu Allah bilir.

Bütün işçiler fabrikanın önündeyiz. Davulsuz zurna, zurnasız davul olmazmış. Davulsuz zurnasız da grev olmazmış. Sanırsın ki düğün var! O davul gümbür gümbür vurdukça, zurna fıkır fıkır, fokur fokur kanımı kaynattıkça, fabrikadan ayrılırken içime çöken hüzün dağıldı. Halaya ben de katıldım. Ömer'le Zeki'nin arasına girdim. Kafamı her kaldırdığımda büyüdükçe büyüyen halayı çeken arkadaşlarıma baktıkça, yere öyle güm diye vurdukça, havaya öyle hop sıçradıkça halayla birlikte ben de kendimi bir dağ gibi gördüm. Makinenin başında akan alınterim şimdi halayda şıpır şıpır aktıkça bu halayın sadece halay değil hem hayal, hem de hayat demek olduğunu gördüm. Hayali biz gerçekleştirir, hayatı biz güzelleştirirdik. Hak almak için direnmenin o büyülü lezzetini işte ilk bu halayda tattım. Gün ağarırken, daha grevin üstünden bir saat geçmemişken düşündüğümüz şey bir tek haklarımız değil, ekmek kapımızın da zarar görmemesiydi. Bizim başımıza gelenler makinelerin başına gelmemeliydi. Onların dili de yoktu üstelik. Hepimiz en uygun şekilde makineleri durdurmuştuk, değil mi? İşte o anda, başımdan aşağıya koca bir kovadan coz diye kaynar sular döküldü. E hani, "grev" der denmez makineleri bırakacaktık! Usta, "Makineleri bırakıyoruz!" dememiş miydi? Evet ya, lokomotifi çalışır durumda bırakmıştım. Hemen bir koşuşturma... Grev gözcüleri fabrika kapısını açıp da beni içeri aldıklarında lokomotifi durdurdum. Hem ben, hem makinem birer "Oh" çektik. Makinem benim yüzümden, bütün makinedaşları grevdeyken bir tek o çalışarak grev kırıcısı olacaktı az kalsın. Kapalı kapılar ardındaki hesaplar bir yana, benim makine de gerçekten susunca, grev gerçekten başladı. Hesapsız kitapsız.

Ama ne olsa beğenirsiniz? Dün bir, bugün iki derken grevin ertelelendiği duyuruldu. 14 Ağustos'ta *Resmi Gazete*'de yazmış ki, "Bakanlar Kurulu grevin otuz gün süreyle ertelenmesine karar vermiştir!" Döndük işlerimizin başına. Otuz gün de ne kadar uzunmuş... Geçmek bilmedi. Neyse, otuzuncu günde; 15 Eylül'de yine grevi başlattık. Bu sefer de daha grevi başlatalı 3 saat olmuştu ki, yine Bakanlar Kurulu, *Resmi Gazete* aracılığıyla bu defa otuz değil altmış gün ertelediğini bize haber ediyor-

du. Demek, grev dediğin bir fabrika meselesi değil memleket meselesiymiş.

Bakanlar Kurulu bizim grevi erteledikçe bizde bir merak: Acaba bizim sendika ne yapıyor? Haklarımızı söke söke alacağımızı söyleyen Fikri Yıldız'dan ses çıkmıyordu. Kulaktan kulağa yayıldı ki, Fikri Yıldız çare arayıp duruyormuş. Süre dolduğunda greve çıkmamak için her yolu denemişse de anlaşma sağlanamamış. Süre dolar dolmaz, greve gitmeyip anlaşma sağlanması için işverenlere 5 günlük süre verilse de anlaşma sağlanamamış. Böylece, 29 Eylül'de gece yarısı yeniden greve başladık. Bu arada Ereğli fokur fokur kaynıyor. Grev yüzünden Ayşe donacakmış. Bunu bile bile üretimi durdurmuşuz. Ayşe donarsa bu fabrika en az iki yıl çalışamazmış. Ayşe'yi harabiyete uğratırsak iki yıl boyunca binlerce işçinin işsiz kalmasının vebali bizim üstümüzeymiş. Grev yapan bütün işçilere dava açılacak ve fabrikayı uğrattığımız zararı nasıl ödeyeceksek biz ödeyecekmişiz. İşveren, sendikayla anlaşacağına grev kırıcılığı için kuşku yaratmayı tercih etmişti zaar. Bir de memlekette en yüksek maaşı biz alıyormuşuz. Hiç de haklı değilmiş bu grev ve makul hiçbir yanı yokmuş.

O kadar da iyi bilirler ki, Ayşe donmaya kalksa buna bizim izin vermeyeceğimizi. Ayşe donmasın diye sadece oradaki işçi arkadaşlarımızı grev dışı bırakanın biz olduğumuzu. Ayşe'nin iyiliğini onlardan çok bizim düşündüğümüzü. Ayşe'nin donma tehlikesine karşı açtıkları davayı kaybettiklerinde, bunun da koca bir yalan olduğunu sadece biz değil bütün Ereğli öğrenmiş olacaktı.

Grev gözcüleri, sadece fabrikanın değil, şehrin girişinde de vardı. Limanda da... Ne Kastamonu, Kars şileplerinin getirdikleri binlerce tonluk demiri boşaltmalarına izin veriyorduk, ne kokkömürü getiren kamyonların yüklerini boşaltmasına... Biz de yalnızca fabrika önünde değil, Erdemir yolu üstünde her yerdeydik. Halil Tunç'un "artık zapedilemez durumdalar" diye söz ettiği, biz işçilerdik.

Beklenen haberi 7 Ekim'de aldık: Anlaşma sağlanmış. "Grevi kaldırın" haberi, Halil Tunç'un telefonuyla gelmiş. Haliyle, hepimiz anlaşmayı merak ediyoruz. İstediğimiz her şeyi almış mıydık? Hangi madde hangi kazanımlar getirmişti? İşçinin zaferiyle mi bitmişti yani grev? Sevinmek istiyorduk istemesine de bir acayiplik vardı işin içinde. Varolan şey, anlaşmanın yokluğuymuş meğer. Anlaşma olmadan grev biter miydi? Bize

eğitimlerde böyle anlatmamışlardı. Anlaşma sağlanmış ama imza atılmamış. Değil işin gereği olmasını, "Söz uçar yazı kalır" atasözünü bile aklına gelmeyen sendikamızı bir güzel aldatmış desenize işveren.

Bu arada Adalet Partisi iktidar olur. Daha dün Ereğli Demir Çelik'in yapımını üstlenen şirketlerden Amerikalı Morrison'un Türkiye Temsilcisi yani bizim dilde "Morrison Süleyman", Başbakandır. Bir de ondan gelmez mi Halil Tunç'u yeren açıklamalar? Bizim sendikanın güvendiği dağlara tıpır tıpır karlar yağmaktadır. Maden-İş durur mu? Herkesin duyacağı şekilde diyorlar ki: "Bu grevi Halil Tunç satmıştır!" Böyle böyle silkinmeye, yeniden canlanmaya başlıyor Maden-İş.

Halil Tunç'la Fikri Yıldız, grev bitince müzakere için randevu isterler ama fabrika tıkır tıkır çalışınca kulakları yine tıkanan patronlar hiçbir şeye yanaşmazlar. Zaten nerede görülmüş grev bittikten sonra müzakere yapıldığı? Grev düşürüldükten sonra yetkisi de düşürülen sendikayı, Türk-İş'in genel sekreterini ve Ereğli Metal-İş'in başkanını kim niye muhatap alsın? Yasanın tanımadığı Halil Tunç'u ve Fikri Yıldız'ı, Genel Müdür de tanımadığı için bir türlü kabul etmezmiş. İşçinin yüzüne bakamayan Metal-İş'i sonunda Bakan kurtarmış da, o zamanlar haberimiz yok. Sanayi Bakanı, Genel Müdür'le konuşmuş. "Türk-İş ve Metal-İş işverene teslim oldu. İşçiye siz hâkimsiniz. Bir şeyler verirseniz, işçiler bunların sizin tarafınızdan verildiğine inanır ve size bağlı kalır" deyince bizim Genel Müdür de ikna olmuş. Şimdi, işverenin eski verdiği haklardan daha da az haklar veren bu sözleşmenin imzalanması kalmış. Ama bizim Genel Müdür bile bunu içine sindirememiş. "Ben imzalamam, yardımcım imzalasın" demiş. Gerisini siz düşünün artık; işverenin bile imzalamaktan utandığı sözleşmeden söz ediyoruz.

Belki de bir ilktir grev tarihinde: Sözleşmenin grevin kaldırılışından bir ay sonra imzalanması... 5 Kasım 1969'da Ereğli'de değil, Ankara'da imzalar atılmış. Üstelik Fikri Yıldız'ın ruhu bile duymadan, işçi adına Halil Tunç atmış imzayı. Bizim de ruhumuz duymadan... İşverenin greve çıkmadan önce verdiğinden daha azıyla grevi bitirmişiz meğer. Kaybettiğini kazanmış gibi gösteren bir sözleşmesi ve sözleşmeden haberi olmayan bir başkanı vardır artık Metal-İş Ereğli'nin.

Fikri Başkan esmiş gürlemiş. Sözleşme Ereğli'de de imzalan-

mazsa olmazmış. Protokol gereği derler ya, bilmem. Bizimkiler, Adalet Partisi'nin ilçe merkeziyle birlikte el ele, Adalet Partisi Bakanlarını yirmi kadar taksiyle Ereğli girişinde karşılamak için ne yapacaklarını şaşırdılar. Biz işçiler de Elif Kulüp'te hazır bekledik. Zonguldak Valisini, Ereğli Kaymakamını ve en önemlisi de önünden bile geçemediğimiz Elif Kulübü böylece görmüş olduk. O zamanlar beş yıldız yok mu bilmiyorum, Bakan "Üç yıldızlı bir sözleşme" imzaladıklarını söyledi. Oturduğum yerden "Yaptığımız futbol maçı değil, emek mücadelesi" diye bağıran bendim. "Bize laf değil, para lazım, üşümemek için kömür lazım" diyen işçilerin de her biri arkadaşım. Bizi bin bir güçlükle susturmaya çalışanlar da sendikamız Metal-İş'ti.

8 Kasım'da Maden-İş'in Elif Kulüp'te duyduklarını yerin kulağı da duymuş. Genel Müdür, Sanayi Bakanı'na "Grevde komite üyesi olarak ve grev esnasında çok ciddi çalışmalar yapanları tasfiye edeceğini" söylemiş, Bakan da, "Siz istediğinizin hesabını kesersiniz, buna hem kanuni bakımdan hem de sözleşme bakımından yetkilisiniz" demiş. Sonra da bunları Halil Tunç'la Fikri Yıldız'a anlatmış. Onlar da, "Biz de hesaplarının kesilmesinin karşısında değiliz... Sözleşmeyi beğenmeyenler, hakları az bulanlar ve bu konuda işvereni ve sendikayı tenkit edenler çıkarsa biz bunların tasfiyesi için ihbarda bulunacağız."

İşçiye seslenirken de: "Bizim sadece emeğimiz var, bu emeği görevimiz icabı harcadık. Kabul edilir ya da edilmez. Başarı bizim değil sizlerindir" diyen Halil Tunç'un asıl "Biz bu grevi iki puşt yüzünden yaptık" dediğini anlatırlar. Hatırladıkça beni bir gülme tutar. Bingöl Abi de Necmettin Abi de eminim gurur duymuştur o puştlardan biri olduklarına.

Elif Kulüp'teki toplantının üstünden daha iki hafta ya geçti ya geçmedi, işten çıkartıldım. Aklıma Bingöl Abi geldi. O çoktan çıkartılmıştı. Daha grev başlar başlamaz. Hani lafın başında anlatmıştım ya, Fikri Yıldız, *Ereğli Metal-İş* dergisinde "Bunlar komünist, bunlar grev kışkırtıcısı" diye isimlerini yazmıştı Necmettin Abi'yle Bingöl Abi'nin. Ondan sonra işte. Fabrikadan çıkar çıkmaz Necmettin Abi'yi gidip buldum. Dedim böyle böyle. Kucaklaştık. "Koşullar ne olursa olsun, direnmeye devam edeceğiz" dedi. Utanarak dedim: "Bingöl Abi de işten çıkartılınca biz hiç sesimizi çıkartamadık. O bizim için az uğraşmadı." Gülümsedi. Bizim Gülüç Irmağı gibi, yeşil yeşil gülümsedi.

Omzuma vurdu. Sanki bir de Bingöl Abi içinmiş gibi bir daha kucakladı beni. Meğerse son kucaklaşmamızmış. Nasıl kıydılar sana Necmettin Abim?

Ne Dün Döndür Ne de Bugün Bugün:
Uğur Cankoçak

Sen tut Isparta'da beyin kanaması geçir. Seni Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne getirsinler. Gel de Morrison Süleyman'ı hatırlama, gel de cıva gibi olduğun zamanlar film şeridi gibi geçmesin gözünün önünden.

1960'lı yıllar... Ankara'da Rüzgârlı Sokak'ta dört yapı, yıkıp yakan rüzgâra karşı dimdik ayakta duruyor. Biri TİP, biri TİP'i destekleyen tek gazete *Öncü*, biri Yapı-İş Sendikası, biri Fukara Tahir'in kahvesi... Ben *Öncü*'nün işçi muhabiriyim ama, hepsinin Uğur'uyum. *Öncü* için ne kadar koşturuyorsam, TİP için de Yapı-İş için de koşturuyorum. Yapı-İş Sendikası'nın başkanı gönlü zengin Fukara Tahir için zaten canım feda. Anlayacağınız bir güzel sokak Rüzgârlı Sokak. "Malumu ilam gerekmez, malumu değiştirmek gerekir" diyerek kollarını sıvamış, yumruğunu sıkmış, işçinin omzuna elini atmış, işsize kapısını açmış, uykusuz, ama gözü açık, ayakta, ayaklanmış bir sokak. Çünkü hayalinde dünyada ne tek aç insan kalmış ne insan gibi yaşamayan tek insan ve dünyanın bütün işçileri birleşmiş... Hayali bu olunca nasıl uyur bir sokak?

Günlerden bir gün önce sendikaya, sendikadan gazeteye haber gelir; Ereğli'de Morrison, işçilerin ücretlerini düşürmüş. O zamanlar Türkiye'de Ereğli Demir Çelik Fabrikası şantiyelerinden daha fazla işçi çalıştıran fabrika yok desek yeri. En azından dört bin işçi çalışıyor. Ama nasıl? Morrison dediğin, fabrikayı kurmak üzere ülkemize gelmiş, işçiyi köle gibi çalıştıran Amerikalı bir efendi. Ne yapsa etse bir türlü bulamadığı işin Ereğli'de olduğunu duyan, açlıktan imanı gevremiş işsizlerin yorganını

sırtlayıp Türkiye'nin her bir yanından Ereğli'ye geldiğini, Ereğli sokaklarında pıtrak gibi çoğalan işsizlerin Morrison'un kapısına dayanıp en düşük ücreti bile havada kaptıklarını gördükçe ücretleri daha da düşürmekten kendini alamayan, ücretleri düşürdükçe işçinin sırtına binen, işçilerin sırtından koca bir dağın tepesine bayrağını çeken bir kötücül efendi. Rüzgârlı Sokak izin mi verecekti buna?

O görkemli Ereğli Mitingi'ne giden yolun başlangıcı Rüzgârlı Sokak'tır. Ereğli'ye kâh Fukara Tahir'le, kâh kendi başıma, kâh Foto Mustafa'yla defalarca gittim. İşçiyle, işsizle bir sürü röportaj yaptım, Müşerref Hekimoğlu'nun yönetimindeki gazetem *Öncü*'ye en kıyak başlıkları, en vurucu haberleri ben geçtim. Ereğli'de Fukara Tahir her bir işçinin yüreğine yüreğine dokunan seslenişiyle "Hakkımızı kendimiz almak zorundayız. Başka çaremiz kalmadı. Haydi arkadaşlar!" diyerek Şantiye'ye doğru koşmaya başlayınca gazeteci olduğumu unutup işçilerle, işsizlerle birlikte benim de Fukara Tahir'in ardından koşmaya başladığım doğrudur. İşçilerle birlikte işçi, işsizlerle birlikte işsizdim. Binlerce kişiydik. Önümüzde duvar olsa yıkılırdı, şantiyeyi çepeçevre saran dikenli teller, direkler mi duracak bizim karşımızda? Gücüne bütün gücüyle inanmış bir kalabalıktık. Baktık, teller, direkler yerle bir olmuş. Bizim bir zarar verdiğimiz düşünülmesin. İşçinin karşısında saygıyla eğilmişler. Şantiyenin bir yanı da deniz. O da nesi? Biz şantiyeye koşarken, bizim işçinin, işsiz bırakılmışın hakkını almak için görüşmeye gittiğimiz Amerikalı ve Türkiyeli yöneticiler uçarak denize koşuyor, kendini sandala atan, kürek çekip kaçıyor, nereye kaçıyorlarsa... Deniz bile gülüyor hallerine, şıp şıp dalga geçerek... O anda kendime geliyorum, "Yaa Uğur" diyorum, "insan bir fotoğraf çekmez mi?" O zaman gazeteci olduğumu hatırlıyorum. Bu gözler, şantiyenin nasıl işçilerin olduğunu, işçilerin işsizlerle nasıl kucaklaştığını görüyor. Kaymakamın, jandarmaların, askerlerin gelip bize derdimizi sorduğunda, "Hak almaya geldiğimizi, içtimai mukavele istediğimizi," söylüyor Fukara Tahir. Fabrika malına zarar vermememizi isteyip giderlerken onlar da biliyorlar, fabrikanın kılına zarar vermeyeceğimizi. Fukara Tahir "Haklarımızı almadan buradan gitmeyeceğiz" deyince yaktığımız ateşi, söylediğimiz türküleri, yıldızları yorgan yapıp çilek

kokulu Ereğli gecesinde şantiyenin bahçesinde evimizdeymiş gibi yatıp direnişimizi unutmak ne mümkün.

O gece Morrison'un efendileri, evlerindeymiş gibi uyuyacak değillerdi. Gözlerine uyku girmediğini, hop oturup hop kalktıklarını, hesap üstüne hesap yaptıklarını gözümüzle görmüş gibiydik. Haksız da değilmişiz. Sabah Jandarma Komutanı gelip de Morrison şirketi yöneticilerinin bizi İstanbul'daki merkezlerinde beklediğini söyleyince hemen ayaklandık. Sendikanın o efsane arabasına, ki ona araba demek pek haksızlık olur, o içine dünyalar sığdırabilecek, dünyalar yaratacak, yol aldıkça dünyayı aydınlatacak, o gezici sendikaya; Land-Rover'a doluştuk. Ama bir şartla. İşçiler, biz dönene kadar Şantiye'nin bahçesinde bizi bekleyecekti. Şimdi olsa kim izin verir buna? O zaman verdiler... İşçiler bizi yolculadı. Biz mi kimdik? Fukara Tahir, Sina Pamukçu, ben ve üç sendikacı arkadaş.

Tamam, bağlıyorum artık hikâyenin Süleyman Demirel bağını. Beyin kanaması geçirip kapısının tepesine büyük harflerle adı oturtulmuş üniversiteden içeri sedyeyle girmem beni nerelere götürdü? Rüzgârlı Sokak, Ereğli derken, şimdi de 4. Levent'e... Land-Rover'dan indik. O zamanlar 4. Levent'te ne bahçe içinde villalar ne center'lar, ne AVM'ler var. Morrison, beş katlı binasıyla 4. Levent boşluğunun ortasına dikilmiş. Başka bir yapı daha yok. Morrison, hepimizi ezerek bize tepeden bakıyor. Hayatımda gördüğüm en yüksek bina. Şimdi gökyüzünden aşağıya bakıyorum da 4. Levent'te toplu iğne başı kadar boşluk göremiyorum. Peki, o binaya girdiğimizde kimi gördük dersiniz? "Süleyman Demirel"i dediğinizi duyar gibiyim. E, o kadar ipucu verdim. Bağı bağlayacağım dedim. Nasıl ben Rüzgârlı Sokak'tan geldiysem, Süleyman Demirel'in de Morrison'dan geldiğini bilin istedim. Tarih 24 Ağustos 1962.

Toplantı salonunda masanın bir tarafında Morrison'un efendileri, bir tarafında Morrison'un İşçileri... Herkes kendini tanıttı. O tombulca, genç ama başında saç olmayan adamın adı Süleyman Demirel'miş. Morrison'un Türkiye Temsilcisi. Yanındakiler, işveren temsilcileri. Bizim tarafta Fukara Tahir, Süleyman Demirel'in tam karşısında. Yanında ben varım, Sina Pamukçu var, işçi temsilcileri var. Sina Pamukçu, Türk-İş'in Dış İlişkiler Müdürü. Başkalarını da bekliyoruz ki, toplantı başlamıyor bir türlü. Oh! Beklenen adam geldi. Kapı açılıp "Hello boys!" diyerek

içeri giren Amerikalı masa başına geçip sandalyesini geriye doğru itip ayaklarını masanın üstüne koymasın mı? Baktım; Fukara Tahir de ânında sandalyesini geriye itti, adama şöyle bir bakış attı, ayaklarını küt diye masanın üstüne uzattı. Fukara Tahir'in eprimiş ayakkabıları Süleyman Demirel'in burnunun dibine uzandılar. Biz geri kalacak değiliz ya. Büyük bir ciddiyetle bizler de ayaklarımızı bir bir masanın üstüne uzattık. Bizim başımız kel miydi? Kel olan tabii ki ayakları yerde, ceketi ilikli, kıpırdamadan oturacaktı oturduğu yerde. Amerikalı efendi hayatında böyle bir şey görmemiş zaar. Ömrü billah bir tek o ayaklarını masaya uzatmış, köleler ses çıkarmadan ona biat etmiş. Efendi, şaşkın şaşkın bakıyor. Süleyman Demirel, bakmıyor. Efendi ne yapacağını bilemiyor. Ama bakıyor, böyle de olmayacak. Morrison'un işçisi kim oluyor da Morrison'un efendisiyle aynı şeyi yapmaya cüret ediyor? Efendi, ayaklarını masadan indirip "eks kuis mi" diye mırıldanıyor. Sina bize eğilip diyor ki: "özür dilerim diyor." Özrünü kabul edip biz de indiriyoruz ayaklarımızı masadan. Böylece Süleyman Demirel de rahat bir nefes alıyor.

Sonrası görüşmeler... Hiçbirimiz İngilizce bilmiyoruz. Konuşulanları Sina çeviriyor. Morrison'un efendisi, akit yapma yetkisinin kendilerinde değil Ereğli Demir Çelik'te olduğunu söylüyor. Fukara Tahir, "Türk yasalarına göre akit yapabilirsiniz" dediğinde "Benim İş Kanunu'na aklım ermez. Biz Demir Çelik'le akit yaptık, ben onu bilirim" diyor. Bunu da Süleyman Demirel çeviriyor. Fukara Tahir ondan başka kimsenin söyleyemeyeceği kadar güzel bir vurguyla "Canım kardaşım" diye kulağıma eğilip: "Bu adam doğru mu tercüme etti?" diye bana soruyor. İngilizce bilmediğim halde, Fukara Tahir de bunu bildiği halde, ben çeviriyi Amerikalının ihtirasından, inceliksiz sesinden, küstah bakışından, ayaklarını masadan indirse de bizimle aynı hizada olmayan duruşundan, patladığı yerden taştıkça taşan özgüveninden, gözümüze sokmaya çalıştığı sınıf farkından yaptım. "Evet, doğru çeviriyor" dedim. Fukara Tahir masaya bir yumruk attı. "Benim ülkemin yasasını tanımayanı ben de tanımam" dedi. Morrison'un efendilerini arkamızda bırakarak çıktık dışarı.

İşte, ben 2015'in mayısın son günlerinde daha yapacağım o kadar çok şey varken Isparta'da beyin kanaması geçirdim. Morrison Süleyman koyacak değiller ya üniversitenin adını. Süleyman Demirel Üniversitesi koymuşlar... Eisenhower Exchange

Fellowship bursundan yararlanarak ABD'ye giden ilk Türk stajyerinin Süleyman Demirel olduğunu, 1962'de Amerika Başkan Yardımcısı Johnson'nın Türkiye'ye geldiğinde birlikte çekilen o meşhur fotoğrafını, Morrison şirketinin başından Türkiye'nin başına geçişini Can Şafak'ın *Morrison'un Yapı İşçileri* kitabı anlatsın size. Çünkü ne dün dündür ne bugün bugün. Dün de bugün de yarındır.

Şimdi bir çay demleyip, yok ama öyle sizin yalapşap yaptığınız çaylardan değil, bir gece önceden kaynatıp dinlendirdiğim suyla porselen demlikte Kafkas usulü demleyip, ince belli bardağa önce sıcak suyu sonra demi koyup, gençlerle baş başa verip "İşçi sınıfı olmadan öğrenci hareketi olmaz" diye diye anlatmak isterdim. İşçi sınıfına adadığım hayatımı, Ereğli'yi, Maden-İş, Kimya-İş, Lastik-İş yıllarımı, DİSK bölge temsilciliğimi, zamanın en sert sendikalarından İlerici Yapı-İş'i, Fransa'da 1966-67'de bir buçuk yıl süren Abidin Dino'lu, Avni Arbaş'lı öğrencilik günlerimi, 15-16 Haziran'ı, tam da DİSK'in gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yaptığım '70'leri, içerde kaldığım bir buçuk yılı, zifirî karanlığı yani '80'leri, '90'ları, "manevi oğlu" olarak bilindiğim; dostum, yoldaşım Mehmet Ali Aybar'ı, birlikte kurduğumuz Sosyalist Devrim Partisi'ni (SDP) ve 17 Temmuz 2001'de çıkan ilk sayısında "Dünyanın halinden, Türkiye'nin halinden, Sosyalist Solun halinden rahatsız olan, bu gidişe dur demek gerektiğine inanan birkaç arkadaşımla çıkardığımız internet gazetesini. Kısaca tüm toplumu özgürleştirmenin kişiyi de özgürleştirmekten geçtiğinin ve bunun Marksizmin vazgeçilmez nirengi noktası olduğunu, kısaca 'sosyalizm öldü' yutturmacasına karşı sosyalizmin 'ne olmadığını' tartışmak ve yaygınlaştırmak istiyoruz. İnternet gazetemizin adını İNADINA koyduk. Kimsenin kimseye bir şey söylemeye kalkmadığı ama düşüncesini özgürce ifade edebildiği bir gazete, çok mu romantik dersiniz?" diye anlattığım inadına.com'u, Land-Rover'ın arkasında daktiloda taka tuka bildiriler yazıp, yine Lan-Rover'ın teksir makinesinde bastığımız günlerden bilgisayarlı günlere geçişi anlatmak isterdim. Çilekeş eşim, güzelim Mukadder'i, bir yandan inadına.com'da güncellemeyi öğrenmeye çalışırken bir yandan benim bağırıp çağırmalarıma dayanan Mukadder'imi, sadece omzumda değil kalbimde taşıdığım altın saçlı çocuğumu; Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi CERN'in Türkiyeli bilim-

Uğur Cankoçak, omzunda oğlu Kerem, Yenimahalle TİP Yenimahalle binasının önündeler. Ankara, 1961. (Fotoğraf: Güleren Cankoçak Arşivi'nden)

insanı fizik profesörü oğlum Kerem Cankoçak'ı, hani Abidin Dino'yla Metin Altıok'un da destek için gelip duvara kocaman eller çizdiği TÜBİTAK grevinin gözü pek grev gözcüsü annesi

Güleren'i, yeğenim demek yetmez; dostum Ömer Ateş Kızıltuğ'u, Yaşar Abi'mi, "Ah, kimsenin vakti yok / Durup ince şeyleri anlamaya" diyen yengem Gülten Akın'ı anlatmak isterdim. Ama lafı yine işçi sınıfına getirip "İşçi sınıfı olmadan öğrenci hareketi olmaz" demeyi isterdim...

Beyin kanaması geçirip de Süleyman Demirel'in adında şifa aramaya koyulduğumda yirmi gün direnSem de olmadı. 15 Haziran'da; işçi sınıfının en önemli gününde, işçiler gürül gürül hayata akarken yollarını aydınlatacak ışığımı açık bırakıp gözlerimi kapattım. inadına.com o gün ölümümü "Sevgili inadına okurları, yazarları, tüm emekçi, işçi dostları, yıllardır faşizme, emperyalizme, kapitalizme karşı bağımsızlık mücadelesi veren devrim neferi Uğur Cankoçak, sosyalizm bayrağını mücadele arkadaşlarına teslim etmiştir. Cenazesi cuma günü saat 14.00'te DİSK Genel Merkezi'nin önünde sade bir törenden sonra Edirnekapı Mezarlığı'nda babasının yanına uğurlanacaktır" diye duyursalar da, ben işte böyle kitapların arasına, dostların kalplerine, işçilerin fikirlerine girip yaşamaktayım.

Madem burada yaşıyorum, Fukara Tahir'le ilgili yazdığım anımı okuyunca Atilla Aşut'un TÜSTAV'a gönderdiği, beni çok duygulandıran, beni ağlatan o şiiri size burdan okuyayım da dinleyin. Girin bakalım dizelerin arasına. Kitabın güzelim kokusuna karışın. Yaşayacaksak, üç fidanın ölüm kararında değil, işçi hakkı tanımazların yasalarında değil, insan kıymeti bilmeyenlerin gözünde değil, alınterinde, ağacın dalında, yaprağın yeşilinde, kitabın bereketinde, düşlerin balında, insanoğlu insanın alnının akında yaşayalım... Zincirleri kıra kıra... İnadına...

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

Sevgi Soysal'ın anısına

Çınarlar, akasyalar, kestane ağaçları
Dallarına serçeler konardı
Cemreler erken düşerdi
Boşanırdı kırkikindi yağmurları
Atatürk Bulvarı aşk kokardı.
Ne hoştu akşam çıkışları
Ağır bir ırmak gibi akardı insanlar Bulvar'da

Şimdi telaşlı koşuşturmalar almış
O canlı kalabalıkların yerini
Eski tadı yok
Kızılay'da yürümenin.
Ne sevgililerin buluştuğu pastaneler kaldı
Ne eski çay bahçeleri, kahveler, sinemalar
Ne "Yankee Go Home!" çığlıkları duyuluyor artık
Ne "Kahrolsun ABD Emperyalizmi!"
Günaşırı kırılmıyor Amerikan Haberler Merkezi'nin camları
Coniler hoşnut yaşamından!
Şerafettin Atalay'la bir öğle vakti
Turlamıştık Sıhhiye-Bakanlıklar arasında
Başımızda kavak yelleri
İçimizde olmadık hınzırlıklar
Koşturmuştuk peşimizden toplum polislerini
"Fruko"larla köşe kapmaca oynamanın keyfini çıkararak
O bizim mangal yürekli il başkanımızla.
Sonra evinin önünde öldürdüler onu
Amasya'da hain bir pusuda...
Nerde şimdi aşklarımın ve kavgalarımın başkenti
Sokaklarında kol kola yürüdüğüm güzel insanlar?
O gözü kara sosyalist militanlar
Kaloriferci Abbas, Çöpçü Cemal, Fukara Tahir
Ümran Baran, Şükran Deriş, Ayı Atilla...
Ne kaldı geriye "555 K" günlerinden
Islıkla söylenen türkülerden
68'lilerden?
Ne kaldı söyleyin ne kaldı
Havuzlar, fıskiyeler dışında
Zincire vurulmuş Ankara'da?
Başkent taşkent oluyor da
Kimsenin kılı kıpırdamıyor
Kuşatma altındayız sanki
Yayılıyor karanlığın gölgesi.
Görüyorum zaman zaman
O günlerden arta kalan
Ak saçlı delikanlıları
Yorgun bedenleriyle geçiyorlar Bulvar'dan

Yüreklerinde isyan ateşleri.
Diyorum ki iş başa düştü yine
Sevgi'yi de alıp yanımıza
"Yenişehir'de Bir Öğle Vakti"
Yeniden girelim kol kola
Kırmak için bu zincirleri!

Bir Parmak Bal:
Konserler, Sünnet Düğünleri...

Gece sofraya bir kap yemek koyup koyamayacağımızı bilemesek de dünyanın en ünlü şirketlerini bilir olmuştuk. O şirketlerin isimlerinin başka yazılıp başka okunduğunu da... İki r miydi, iki s miydi diye karıştırsak da Morrison diye yazdığımızı Morison diye okumayı öğrenmiştik ki Foster Wheeler çıktı ortaya. Fabrikanın montaj işlerini yapacakmış. Taa Amerika'dan gelmişler buraya. O da en az Morrison kadar büyükmüş. Büyüklüğü batsın diyeceğim ama, Ahmet duymasın. "Sus" diyor, "sus Kalbiye! Bi' duyan olacak!" "Seni küçük gördükten sonra büyük olmuş bize ne fayda" diyorum. "Ekmek kapısı" diyor. "Ev sahibi kirayı üç katına çıkardı, Ereğli Ereğli olmaktan çıktı, Paris oldu anlayacağın, aldığın para kiraya zar zor yetiyor, müşkülat içinde kaldık. Oğlan dokuzuna girdi, daha sünnet ettirmedik. Of ben nerelere gideyim" diyorum. Ahmet, "Büyütme" diyor. "Sen de onları gözünde büyütme" diyorum. "Sen olmasan ne yapacaklar onlar burada?" Ben, "Kuvvet ve kudret sende. Onlar seni başlarının üstünde taşısın" dedikçe Ahmet, bir kahkaha atıyor: "Karıcım" diyor, "dışarıdan gazel okumak kolay, patron dediğin işçiyi tepesine oturtmaz, çünkü işçi patronun tepesini attırır." Kıyamıyorum da. Birlikte gülmeye başlıyoruz.

Rahmetli babamın da doğum günü diye tarihi hiç unutmuyorum: Ahmet'in işe girdiği Foster Wheeler'da ilk parçanın montajı 22 Ocak'ta törenle yapılmış. Yıl 1963. Ahmet o gece öyle bir gururlu girdi ki eve, sanırsın ki Rıza Pehlevi. Olanı biteni anlata anlata bitiremedi. İş başladı diye de iki koç kesilmiş. Bizim oğlan Ömer ağlamaya başladı. Sustur susturabilirsen! "Sen işe başlıyorsun diye niye koç kesiyorlar?" Ahmet, "Yahu" diyor,

"ben başladım diye değil koca şirket başladı diye." Ömer bu sefer avaz avaz ağlıyor. "Ne günahı var o koçcukların? Hain şeyler!" Ahmet bana bakıyor ters ters "Yaa Kalbiye, neler öğretiyorsun sen bu çocuğa? Ne zamandır koçlar koçcuk oluyor?" Ahmet kocaman adam olmuş, baba olmuş ama daha bilmiyor vicdanın öğretilmediğini, doğuştan olduğunu. Törende Kaymakam, Belediye Başkanı, müdürler, mühendisler varmış. Bir yerde de bizim Ahmet. Asıl havalar bi' düzelsin, o zaman ne demekse istenilen kubajda beton dökülecekmiş.

Mahalleden neredeyse bütün millet fabrikaya servis aracıyla gidiyor. Bizimki patrondan patroncu ama şansı yaya kalmış. Ahmet'lere servis verilmemiş. İşe en az yarım saat yürüyerek gidiyor, e yarım saat de dönüşte yürüyor. Yazık değil mi benim kocama? Ama Ahmet diyor ki, onlar en doğrusunu bilir. Sonra, o kadar iyi bir şirketmiş ki bu, kim ne derse hemen cevap veriyorlarmış. *Şirin Ereğli* de günü gününe yazıyormuş. İşe alınmada Ereğlililere iltimas mı geçiliyormuş, hemen oturup yazıyorlarmış ki; hayır efendim, müracaat edenler hangi bölgeden olursa olsun; ister Kuzey, ister Batı, ister Doğu, ister Güney, hepsine birer sıra numarası verilir ve herhangi bir iş açıldığı anda görüşmeye çağrılırlarmış. Genel müdürleri demiş ki, "İşe almalarda haksızlığa ve adaletsizliğe yer verilmeyecektir." Evvelce yapılan hatalar tekerrür etmeyecekmiş. Morrison'dan böyle haktı, adaletti, bu kelimeleri duymayan bizimkilerde bir bahtiyarlık. El kadar bebemiz daha konuşamazken, bir bakışıyla, bir sızlanmasıyla, bir ağlamasıyla, bir hareketiyle ne dediğini, ne istediğini, ne derdi olduğunu anlamış, dillerini sökmüş, çözümünü bulmuş kadınlarız biz. Konuşmayanın dilini anlamışız, konuşanın dilini de anlayalım ama, değil mi? Aslını astarını, perdelisini perdesizini, altında gezeni üste çıkanı, dilin altındaki baklayı... Ahmet'e söylesen, yine diyecek: Dışarıdan gazel okuma. Şu erkekler, bi' kadınları dinlese, zaten öyle başka olacak ki her şey. Bazen kendi kendime diyorum ki: İşçilerin arasında kadın yok, sendikalarının içinde kadın yok, Kalbiye'yi mi dinlesin Ahmet? Sonra da dinlesin diyorum. Dinlemiyor. Belki de doğrusu diyorum; Kalbiye'nin evden çıkması. Niye Kalbiye de fabrikada çalışmasın ki?

Gece eve geldiğinde Ahmet *Şirin Ereğli* gazetesinden haberi yüksek sesle okuyor. "Yahu bugünleri de mi görecektik?" diyor.

"Böyle de olurmuş demek ki. Göbekten bağlıdır işverenle işçi. Sendika dediğin de bu bağı güçlendirir. Değil mi ama Kalbiye?" Bizim oğlan Ömer "Kimse kimseye göbekten bağlı değildir. Bir tek anne ile bebek göbekten bağlıdır. O da bebek doğunca kesilir" diyor. Ahmet, "Anasının oğlu" diye çıkışıyor Ömer'e. Ömer'le gülüşüyoruz. Oyy, anasının kuzusu! Babasına lafını da söylermiş. Yarın patronuna da söyleyecek! "Haydi oku!" diyorum, umudum Ömer'de ya, Ahmet'le tartışacak hiç halim yok!

Yapı-İş Federasyonu şubesinin teşekkürü

Foster Wheeler şirketinde haksızlığa ve adaletsizliğe kati yen izin verilmeyeceğine dair müessese Umum Müdürü Mr. R. J. Cole'nin gazetemize intişar etmiş olan sözleri ve işe almalarda takip edilecek hareket hattı hakkındaki tamiminin işçi arasında yarattığı memnuniyet devam etmektedir. Bu arada şehrimizdeki Yapı-İş Federasyonu şubesi de sendika olarak aşağıdaki mektupla Mr. R. J. Cole'e teşekkürlerini bildirmiştir.

Şantiyenizde uzun zamandan beri devam eden gayrı insani hareketler ve adam kayırma ile işçiler arasında yaratılan ikilik ve bölgecilik metoduna karşı zatialinizin zamanında ve yerinde bir hareketle müdahale etmeniz bizi sendika olarak ziyadesile memnun etmiştir.

Bu hareketi çok yakinen izleyen sendikamız yolda gerekli karar arifesinde iken çok yerinde bir kararla bütün huzursuzluğu bertaraf ettiğinizden dolayı sizi tebrik eder, istikbalde dahi bu gibi hareketlere meydan vermeyeceğinizin inancını verdiniz, size bu güzel hareketinizden dolayı sendika olarak teşekkür eder hayırlı işler dileriz.

Saygılarımla

Yusuf Sarı
Sendika Başkanı

Üç gün sonra pazarda bizim Karanfil'lerin Musa, Gebeş'lerin Arif anlatmasın mı? Buncağızlar aylarca sıra beklerken daha o gün müracaat edenler işe alınmış. Bunlar yüz elli kadar işsiz işçi iş istemek için personel servisine yürümüşler. Memurların bir kısmı "İş yok," bir kısmı "Acele etmeyin sizi de alacağız" derken bir kısmı da polise telefon etmesin mi? Üstüne üstlük, işsiz işçiler dağılmayınca polisin eline iddia middia ben bilmem, memurlardan biri cop gibi bir şey vermesin mi? Bizimkileri vura vura dağıtmışlar. Tam o sırada lacilerini çekmiş bir zat girmesin mi içeri? Sürmeneli Mustafa Yazı, Tuncelili Rami Sakın, Sinoplu Tahir Soyu gözleriyle görüyor bu zatı ve dediklerini kulaklarıyla

duyuyorlar: "Yüksek Mühendisi görmek istiyorum." Memur diyor ki: "Ne yapacaktınız? Bekliyorlar mı sizi?" Adam ne dese beğenirsiniz? "Kendisine kart getirdim." Hemen içeri alıyorlar adamı. Göz göre göre...

Bizim Ahmet, "Nasıl alsınlar her işe başvuranı?" diyor. Kendisi işe alındı ya Karanfil'lerin Musa, Gebeş'lerin Arif'e haksızlık yapılmış, umuru değil. Ahmet eve para getirdiği halde yokluk içindeyiz, yarı açız, onların işi yok, düşününce boğazımda bi' yumru düğümleniyor. "Hamili kart yakinimdir" diyerek işe girenler bir yana rüşvet de almış başını gitmiş. Zıkkım yiyesiceler para yiyip dururlarmış. Bizim Ahmet'in ağzı on karış açık, yine almış eline *Şirin Ereğli*'yi, okuyor:

> *İlçemizde uzun zamandan beri dedikodusu devam eden rüşvet hadisesi nihayet evvelki gün patlak vermiş ve Kurum Şefi Saim Elitaş ile suç ortağı tevkif edilmiştir. İşçilerden para almak suretiyle Foster Wheeler şirketine işçi gönderdiği ele geçirilen delillerle anlaşılmıştır. İşçilerden paraları Demir-İş Sendikası kurucularından ve Başkanı Aziz Seyrek ile Foster Wheeler şirketinde maliyet kayıtçısı olarak çalışan Jeff ismi ile maruf Yunus Mehmet Tarım'ın topladıkları ve kurum şefi Saim Elitaş ile birlikte paylaştıkları anlaşılmıştır.*

Ömer sordukça soruyor, "Bu insanlara fabrika para vermiyor mu zaten? Niye bi' de işe girmek isteyenlerin parasını almışlar? Daha para kazanmamış insanlar nasıl para bulmuş da bunlara vermiş?" Ahmet daha cevap veremeden Ömer öbür soruya geçiyor. Aferin oğluma. Yine "Anasının oğlu" diye çıkışıyor Ömer'e Ahmet. "Âlim mi olacaksın?" diyor. "Olacak tabii" diyorum. Önce bi' sünnet olsun da... Bu Amerikalılar sünnet olmuyormuş, doğru mu Ahmet? "Fesüpanallah" diyor. Ömer önündeki defteri kitabı bırakıp kulaklarını dikiyor. "Her şeyin doğrusunu onlar biliyor ya, bir bildikleri mi var acaba dedim de..." diyorum. Ömer, "Erkek değil mi yani Amerikalılar?" diyor.

Karanfil'lerin Musa, Gebeş'lerin Arif'e daha iş gelemeden bahar geliyor. Ahmet'e göre mevsim, işe girdiğinden beri bahar zaten. "Konsere gidiyoruz" diyor. "Biz de mi?" diyorum. "Yok" diyor, "bir tek işçiler." Konser, patronların işçilerine hediyesiymiş. Ahmet "İşçi davalarından biri de moreldir" diye lafı sürdürdüğünde Ömer, "Bir kere o morel değil moral" diyor.

Ahmet Ömer'e ters ters bakıp "Düzeltmeci onbaşı" diyor. "O da düzeltmeci değil uzatmalı onbaşıdır" diyeceğim ama vazgeçiyorum. O gece, Ahmet'i evden uğurlarken Necdet Yazar'ı, Nigar Uluerer'i sanki biz seyredecekmişiz gibi heyecan içinde kalıyoruz. "Bizim için de dinle" diyoruz, "ikisine de çok iyi bak, hiçbir şeyi kaçırma, bak eve geldiğinde tek tek anlatacaksın..." Ben, "Nigar Uluerer'in kıyafetini de anlatacaksın, sanatkârlar nasıl giyiniyor merak ediyorum" derken Ömer, "Baba, üçüncü şarkı üçümüzün olsun, olur mu?" diyor. Ahmet, arkasına bakmadan uçup gidiyor konsere.

Yapı-İş Federasyonu Ereğli Şubesince koordineli çalışmalar semeresini vermiştir. Bu meyvelerden bir tanesi de 15 Nisan Pazartesi günü Belediye sinemasında verilen konserden başkası değildir. İstenildiğinde insan kuvvetinden biri olan morel takviyesidir. Memleketimizin planlı bir devreye girmiş olduğu bu günlerde işbirliği ile meydana gelen bu anlayıştan dolayı ilgilileri tebrik etmek vazifemizdir. O gün davet edildiğimiz nezih konserde gördüklerimiz bizi ilerisi için tam manasıyla kuvvetlendirmiştir. İşçilerimizin olgunluğuna paralel olarak giden efendiliği bu hizmetin devamlı olmasının bir teminatıdır. Çok memnun kaldık morel takviyesi ve eğitimi denilen bu organizasyonun devamlı olmasını temenni ederken işçi kardeşlerimizin bu hareketlerinden biraz cık olsun moralmen yükselmiş olmaları da ayrıca bize gurur vermiştir. İlgilileri candan tebrik etmek ve bu başarıların devamlı olmasını temenni etmek vazifemizdir.

Üst üste iki gün yapılan konserleri dört bin işçi seyretmiş. O hafta sonu pazarda Ereğli'nin sanki şöyle bir rahatladığını, ağzının tadının yerine geldiğini görüyorum. Aslında ne kadar kolaymış insanları mutlu etmek. Herkes konseri konuşuyor. Ahmet, heyecandan şarkı tutmayı unutmuş. Üçüncü şarkı neymiş, bilemiyoruz. Ömer, babasına küsüyor.

Şirin Ereğli'de ise, bayram havası... Okur mektuplarının yüzü gülüyor: "Bu arada hemen şunu belirtmek isterim ki; dünya üzerinde Foster Wheeler kadar zengin ve büyük şirketler mevcuttur. Belki de Foster'den daha büyük şirketler de vardır. Fakat onlar hiçbir zaman bir Foster Wheeler olamazlar. Bunun da en güzel örneğini ilçemizde göstermiş oldular."

19
NİSAN
CUMA
1957

Şirin Ereğli

Günlük Siyasi Bağımsız Gazete

Barikat Hakikat Münafe-mei Efkârdan Doğar

İşçi Konserleri Büyük bir olgunlukla Devam Ediyor

Belediye Sinemasında 4 gündür devam eden işçi konserleri bu akşam nihayete eriyor

İŞÇİ KONSERİNİN SON GECESİNDE VALİMİZ SARGUTTA BULUNACAK

Sıkıntılı Bir Hayat

Şirin Ereğli

Valimiz Tevfik Sargut Bugün İlçemize Geliyor

FOSTER WHEELER ŞİRKETİNE GİRENLERİN HİMAYE GÖRDÜKLERİ SÖYLENİYOR

Daha bir tek işçi konserleri değil, neler neler yapılacakmış. Bir heyet kurulmuş. Yine Ahmet'in elinde *Şirin Ereğli*, sanki o isimler bize bir şey ifade edecekmiş gibi yine yüksek sesle okuyor haberi: "Sayın Orhan Göncüoğlu başkanlığında Erdemir Lokali'nde toplanan müteşebbis heyete: Erdemir, Türkiye Yapı-İş Federasyonu Kdz. Ereğli Şb., Morrison and Knudson of Turkey, Foster Wheeler, Antalya Umumi Nakliyat T.A.Ş., Tekfen, S. Demirel, Akkaya, Türkeş, Murtezaoğlu, Veziroğlu, Atman-Ecer, Profilo yetkilileri katılmışlardır."

Ömer daha sokakta komencilik oynarken Ahmet işten eve dönüyor. Bahçede hanımeli çiçekleri mis gibi. "Haydi gözün aydın" diyor. "Ömer sünnet oluyor!" "Ama bak" diyorum, "şu iki ağaç arasına renkli ampuller asacağız, tamam mı?" Bir şey demiyor. "Yatağı da sen dışarı çıkartacaksın" diyorum; "Yıldızların altında yatırırız Ömer'imizi. Rahmetli anacığımın işlediği çarşafları yayarım şöyle. Oh be! Şöyle gün yüzü görsün çeyizlik çarşaflarım. Sandıkta dursun diye mi işledi annem onları?" Kapı güm güm çalıyor. Ömer geliyor. Bütün gün komen komen oynamaktan bitkin düşmüş. "Öyle değil" diyor Ahmet, "Şirket yapacak sünnet düğününü. 20 Temmuz'da yani şunun şurasında bu pazar; saat üçte Alemdar Sineması'nda. Sünnet kıyafeti bile onlardan. Yardımseverler, bütün çocukların kıyafetini yapacakmış. Düşünsene Kalbiye, yüzlerce çocuğun sünneti yapılıp fevkalade bir eğlenceyle kutlanacak. Sonra istersen Karanfil'leri,

Gebeş'leri de çağırabilirsin, onların oğlanlar da eğlenir. Bütün fabrika büyük bir aileyiz biz."

Ömer yüzlerce çocukla birlikte sünnet olacağı için, üstelik arkadaşları da törene gelebileceği için babasına sarıldı. Ben, Ömer iyi ki hayallerimi duymadı diye sevindim. O gece Ahmet'le tartışmadım.

Rahmetli annemin el emeği, göz nuru hazırladığı çeyizlerim sandıkta kaldı. Ne zaman renkli renkli küçük ampuller görsem içim cız etti! Ömer evlenirken ona vermek istedim. Baktım; sandık lekesi olmuşlar. Ahmet'i üç ay sonra işten çıkarttılar. Karanfil'lerin Musa, Gebeş'lerin Arif ekmek için Ereğli'den İstanbul'a göçtüler. Biz de arkalarından gittik. Bize kapılarını açtılar. Bizimle yokluklarını paylaştılar. Sonra girdikleri fabrikada Ahmet'e de iş buldular. Ben de durmadım evde. Tekstil fabrikasına girdim. Birinin aracılığıyla değil. Kapılarını aşındıra aşındıra. "Sen de dışarıdan gazel okuma" demeyi bıraktı Ahmet. Ömer profesör oldu. Kendi de kızı da çocuk doktoru. Anasının oğlu Ömer! Oğlunun anası Kalbiye!

Ereğli, sana teşekkür ederim!

Benim Öfkem Çocuklar Gibi Şen: *Necmettin Giritlioğlu*[3]

Ne güzelmiş Ereğli! Necmettin, denizsiz Ankara'dan sonra Ereğli'de otobüsten iner inmez önce mavi desen mavi değil, yeşil desen yeşil değil denizin karşısında durur, sonra döner dağlara tepelere, yeşilin her tonuna. Hem deniz olmak ister, hem dağ. Bağlık'taki bekâr lojmanlarındaki odasına yerleşir. Çantasını kenara koyup içinden kitaplarını çıkartır. Jack London'un *Demir Ökçe*'si, John Steinbeck'in *Bitmeyen Kavga*'sı, Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri*... Üstünde üniforma gibi yeşil pantolonu, kahverengi ceketi. Kapının önüne çıkar. Mis gibi çilek kokar Ereğli. Aklı fikri ne girdiği işte, ne alacağı parada, sadece işçi sınıfında.

Dışarıda 1967... dünyanın en güzel yılına; 1968'e doğru akıp gitmekte. 1968'de dünya ayağa kalkacak, uyuyarak değil de uyanarak, gözlerini kocaman açarak, en güzel rüyasını görecek. Tarih, tarihe geçecek. Yıllardan başkaldırının yılı olacak. Paris'te üniversite öğrencilerinin ayaklanması yetmeyecek, dokuz milyon işçi de ayaklanacak, dünya bir kez daha genel grevi görecek... "Gerçekçi ol, imkânsızı iste!" Paris sokaklarına yazılan duvar yazılarından sadece biri. Bir diğeri, "Ne tanrıları isterim ne de efendileri!" Bunların hepsi Necmettin'in kulağına küpe, yüreğine umut olacak. Türkiye de açacak gözlerini... Üniversitelerde işgaller, boykotlar, Fikir Kulüpleri Federasyonu'nda örgütlenme... Üniversite gençliğinin salt üniversitelerin iyileştirilmesi için değil bütün dünya için ayağa kalktığı yıl olacak 1968... Sadece

3. Bu hikâye, 22 Ağustos 2017 tarihinde *T24*'ün internet sitesinde yayınlanmıştır. (y.h.n.)

bir yıl değil 1968. Bir kuşak. Bir devrimci yükseliş; buram buram gençlik kokan, cesaret yayan, düşlerin en güzelini yaşatan... İşçi sınıfı da ayakta. Saraçhane meydanını dolduracak, Kavel'de direnecek... Paşabahçe Cam Fabrikası'nın kapısına grev pankartını asacak. DİSK'i kuracak. Ülkenin başında kıratında Süleyman Demirel... Namıdiğer Morrison Süleyman Başbakan, "Biz solcuların nefesi dinliyoruz" diyen Faruk Sükan İçişleri Bakanı... TİP on beş sosyalist milletvekiliyle Meclis'te...

Ankara'da Mimar Sinan Lisesi'nde okuyadururken dayakçı öğretmenin arkadaşına küfür edip vurmasıyla ayağa kalkan Necmettin, artık kendine dayatılan değil, hak bellediği yoldadır. O gün, bütün öğrenciler seyirci ve sessiz kalakalırken, hemen araya giren, öğretmene karşı gelen, arkadaşını savunan Necmettin'tir. El kadar çocukken annesiyle sinemaya gittiklerinde kapı önünde dilenen çocuğu görünce, "O burada dilenirken ben sinemaya giremem" diye feryat figan ağlamaya başlayan, sinemaya girmeden eve dönen, adalet duygusu coşkun, vicdanı uçsuz bucaksız Necmettin daha 18'ine gelmeden bilir: Sessiz olmak yok olmak demektir. Ama bilmez; sessiz olmayanın yok edildiğini... Okuldan atılır... Bir daha okula dönmez. Okulların özgürüne gider; Halkevleri'ne; tiyatro ve diksiyon dersi almaya... Sonra, Sergi Kitabevi'nin arkasındaki kültür merkezine; Çetin Altan'ı dinlemeye... Çetin Altan TİP'i anlattıkça etkilendikçe etkilenmeye... Liseyi bitirmeden üniversiteye; Siyasal'ın kantinine gidip gelmeye başlar... Ankara Devlet Tiyatrosu'nun bir iki oyununda küçük rollerde sahneye çıkmasına, çok etkileyici bir sese ve görüntüye sahip olmasına, oyunculuğunun da gelişmesine karşın devamını getirmez... Kendisini o kadar iyi bilir ki; TİP'e girecektir ve işçi sınıfı içinde devam edecektir. Sanatçı ruhunda patlayan volkanla...

İzmir'in cezalı bölüğünde 22 ay yaptığı erken askerlik sonrası aslında Necmettin'in niyeti Almanya'ya işçi olarak gitmektir. Ayla Ablası, Alpay Abisi gibi... Onlar Almanya'dadır o sırada. Ayla Ablası çağırmaz Necmettin'i. Onlar da yapamaz, dönerler zaten. Tam da o sırada aile dostları, Ereğli Demir Çelik'in Personel Müdürü Yılmaz Bey, fabrikada uygun iş olduğu haberini verince Necmettin, Ereğli'ye başvurur. Üniversite okumamış, liseyi bile bitirmemiş biri için bulunmaz nimettir bu iş. Ereğli daha bilmez ya, bulunmaz nimet aslında Necmettin'tir.

Bekâr lojmanlarının önünden kalkan servis minibüsüne binerken göz göze geldiği, yanına oturduğu genç adam ne çok Necmettin'e benzer. Bıyıkları devrimci bıyıkları. Hal tavır devrimci hali tavrı. "Ben Bingöl Erdumlu."[4] "Ben Necmettin Giritlioğlu!" Aa! İkisi de Ankara'dan gelmiş. Aynı yerlerden, aynı yollardan... Sonra lojmanda yan odada kalan İbrahim Kalyoncu. Sabahlara kadar lojmanın önüne iki sandalye çekip dinledikleri şarkılar, önceden okudukları *Bitmeyen Kavga*'yı bir defa da birlikte okudukları geceler, Namık Aşcı'yla birlikte söktükleri, *Felsefenin Temel İlkeleri*... Hani o yazın ortasında nezle olduğu zaman, o cânım denize sadece bir defa girebildiği... Mektupkeş olduğu, Ankara'dan gelen, üstünde "Necmettin Giritlioğlu PK 41 Kdz. Ereğli" yazan zarflardan çıkan mektupları bir solukta okuduğu, edindiği dostların, kurduğu sağlam ilişkilerin, işçilerin arasında, işverenin karşısında Ereğli zamanları... Bi' tek kendisi değil, bütün emekçiler ilerlesin diye yolu deniz feneri gibi aydınlattığı üç yıl...

1968'de Ereğli TİP İlçe Sekreteri, Maden-İş Gençlik Kolları'nın Başkanı Necmettin'dir. Beyaz yakalı işçidir. Toplu sözleşme haklarından yararlanamayan A personeli olmasına rağmen, sendikaya üyedir. Aslında Necmettin'in kendisi başlıbaşına bir sendikadır. İşçilerin arasında bir başka adamdır ama yabancı değil... Adamdır demek lafın gelişi, gencecik çocuktur. Daha 20'lerinin ilk yarısında... Sanki işçilerin içlerinden biridir... Onu bir gören bir daha bakar, sesini bir defa duyan bir daha duymak ister, anlattıklarını dinleyen yine bir şeyler anlatsın der, bir ayağa kalktı mı peşinden birilerini değil binleri sürükler. Şöyle elini kaldırıp "İşçi kardeşlerim!" diye seslendiğinde o elin kendi eli olmaktan çıkıp ne kadar işçi varsa o kadar işçinin eli olduğunu, o elin dünyayı sırtlayacağını, dünyayı yerinden oynatacağını görürsünüz. Böyle büyülü bir delikanlı. Yoksa teorik bilgisi o kadar da yeterli değil. İşçileri eğitirken kendisini de eğitiyor. Fabrikada, Tuğla Müdürü'nün sekreterliğini yaparken yapayalnız, işçilerin arasındaysa kalabalık mı kalabalık. Tuğla

4. . Bingöl Erdumlu, 1969'da Maden-İş üyesi. 1970'te 15-16 Haziran eylemcilerinden. THKP-C kurucularından. 1971'de Yapı İşçileri Sendikası başkanı. 1976'da DİSK'in Örgütlenme Dairesi'nde. 1977 1 Mayıs'ında Taksim'de. '80'lerin ortasında Hollanda'da. '90'ların başında Nikaragua'da. Şimdi Hayır Adalar Meclisi'nde. Çok yakında emek tarihi yazarı Can Şafak'ın *Altıncı Süit* adlı kitabında...

Müdürlüğü'ne gelmeden önce üretimde kızgın akkor halindeki demire damga vuran Necmettin, aslında Ereğli'de kızgın kor haliyle işçi sınıfına damgasını vurmaktadır. Daktilosuna kâğıdı takıp "Öfkem" diye başlığı atıp "Benim öfkem kayalar gibi sert / Benim öfkem çocuklar gibi şen" diye yazan Necmettin'dir. Bir de yakışıklı ki sormayın.

Gün emperyalizme ve sömürüye karşı durma zamanıdır. Necmettin, 16 Şubat 1969'da İstanbul'a gelir; Ereğli'den fabrikadan arkadaşlarıyla birlikte. Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'a demirlemesini protesto için "emperyalizme ve sömürüye" karşı düzenlenen mitinge katılacaklardır. Beyazıt'ta toplanırlar... Yaklaşık 30 bin kişiden biri Necmettin'dir. Yürüyüşe geçilir. Sultanahmet, Sirkeci, Karaköy, Tophane... Taksim'de bir grubun toplandığı haberi gelir. Sakallı, bereli, tespihli... Günlerden pazardır. Henüz bir sıfatı yoksa da pazarın, çok geçmeden o pazar Taksim'de "Kanlı Pazar" olacaktır. Gericiler mitinge "Müslüman Türkiye" sloganlarıyla saldırır. Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan öldürülür, iki yüz can yaralanır. Necmettin, gericilerin elinden bir genç kızı kurtarırken hücuma uğrar. Alnındaki yara izi, Kanlı Pazar'ın izidir. Alınyazısı gibidir alındaki iz... Güneş kadar aydınlık Necmettin'in alınyazısı karadır.

Seçim zamanıdır: 12 Ekim 1969... Necmettin'e göre, "Ecevit, kara gözlerine ve 'halktan' gibi gözükmesine rağmen, hatta gerçekten öyle bile olsa, şu an Türkiye halkına en çok zararı olan kişidir. Olmayan bir demokrasiyi var gösterip, çok büyük bir devrimci birikimi (halktaki) bozuk para gibi harcayan, ayakları yere değmeyen, katiyen bilimsel konuşmayan bir demagog"tur, o kadar. Paşa'ysa, "eski bir burjuva devrimcisi"dir. "Şimdi, 86 yaşın rehavetiyle eskiye sımsıkı yapışan, 'Bize daha kötülerini gösteren bir politika tilkisi'"dir... Ve Necmettin, "onlara söylenecek tek lafın Lenin'in 'Zor, her eski toplumun yeniye ebesidir' lafı" olduğunu yazar mektuplarında. Seçim sonuçları ise "çok normal bir netice"dir. "Demokratik olmayan bir ülkede, emperyalizmin alabildiğine hüküm sürdüğü bir ülkede, feodalitenin ezici baskısı olan bir ülkede; seçim yoluyla değil yelpazenin solundaki TİP, CHP gibi bir parti bile iktidarı alamaz. Ancak AP gibi en sağdaki bir parti, daha doğrusu sırtını emperyalizm-işbirlikçi sermaye-feodal mütegallibe üçlüsüne dayayan bir parti kazanır

oyunu" diye de sürdürür. MDD'ci (Millî Demokratik Devrim) anlayışını vurgulamaktan geri durmaz: "Yerli işbirlikçilerine karşı MİLLÎ... Feodalizme karşı da DEMOKRATİK devrim diye çizmişiz. Ondan sonra SOSYALİST DEVRİM. Gerçek bir burjuva demokrasisinin bile olmadığı bir ülkede sosyalizmi kurmak ham hayaldir."

Türkiye'de Süleyman Demirel'in iktidarı, Türk-İş'te de Halil Tunç'un iktidarı sürer. Ereğli Demir Çelik, grevlerinin en acayibini yaşar. "Biz bu grevi iki puşt yüzünden yaptık!" diyen Türk-İş'in Genel Sekreteri Halil Tunç'un başlatmak zorunda kaldığı, Metal-İş'in Başkanı Fikri Yıldız'la, Sekreteri Yusuf Sarı'yla birlikte sağ gösterip sol vurduğu, işçiyle birlikmiş gibi durup işçinin karşısına dikildiği, haliyle işçilerin Türk-İş'le yüzleştiği, Türk-İş'in rengini belli ettiği, "Sendikadan Satılık" 1969 Grevi'nde "iki puşt"tan biri Necmettin, biri Bingöl'dür. Sendika sanırsın ki işçi sendikası değil, işveren sendikasıdır. Düşünün ki, sendikanın başkanı sizi "grev kışkırtıcısı" diye ihbar ediyor. Metal-İş'in Başkanı Fikri Yıldız, *Ereğli Metal-İş* dergisinde "Bunlar komünist, bunlar grev kışkırtıcısı" diye Necmettin'in, Bingöl'ün, daha nicesinin adını yazar. Fikri Yıldız'ın "Bunlar" dediği "Toplu Sözleşme Uyarma ve Dayanışma Komitesi"ndeki herkestir. İşçiyi sendikadan korumak için, sendikaya rağmen işçinin haklarını korumak için, grev sürecini çıkar sürecinden çıkarıp hak sürecine çevirmek için kurulan bu komitede Ahmet Geçenoğlu, Osman Arslanbay, Erdem Arkun, Nuri Yıldırım, Yalçın Gülbiz, Yakup Erdem, Necmettin Giritlioğlu, Bingöl Erdumlu vardır... Sessiz kalmayanlar... Sessiz kalıp yok olacaklarına seslerini çıkararak varolanlar... Karşılıksız kalmayacaktır böyle varoluşları... Necmettin'in deyişiyle morali, "sıfırın altında buz tutmuş vaziyette"dir. Ve yine dediği gibi "atide güneş falan yok"tur...

Sendikacılar, "Protokolü imza edeceğiz" diye on gündür oyalıyorlar... Bu, işçinin tansiyonunu düşürmek için bir taktik... Bakalım, devran ne gösterir... Yalnız, atide güneş falan yok... Herifler bizi bitpazarında yırtık ceket satar gibi sattılar. (...) Kabahat mi: İşçinin... Grev yaptı... İsteseydi biz ona hakkını vermez miydik, çok ayıp. Ama, tüm suç onda değil. Memleketteki anarşistlerin işi bu. Ezmek lazım onları. Ah şu anayasa... Değiştirmeden onu, bu memlekete huzur gelmez!

Grev, katakulli sözleşmeyle greve çıkılmadan önce verilen hakların daha azıyla bitirilir, kaybedilmişlik zafer diye ilan edilir, işverenle sendika el ele, varlık gösterenleri yok etmek için, ellerinden geleni artlarına koymazlar. Necmettin "Kimse her şey bitti diyemez. Bu büyük bir tecrübe idi. Bunun ışığında çok şey yapılır" diye bakar yarına. Bu defa, "moralim beton gibi" der. Çok şey yapacaktır yapmasına TİP'in ilçe sekreteridir ya, ters giden bir şeyler vardır... Değil çok şey, bir şey yapacak olsa, dur der Parti. Yapacağı her eylem için Parti'den buyur beklemek aklının alacağı şey değildir Necmettin'in. Parti, oy goygoyculuğu yapmalarını istemektedir. "Aman, fabrikada fazla faal olmayın, sizi işten atarlarsa orada örgüt dağılır, köylere gidip, köylülerle diyalog kurun..." diye duran Parti'dir. Necmettin'in gitmediği köy, girmediği maden, konuşmadığı insan kalmaz. Hele o haftada iki defa kurulan pazara ne çok gider. Pazaryeri Subaşı'ndadır. Necmettin köylülerle tanışıp arkadaş edinince onu köylerine davet ederler. Hele birinin köyünün adı Kızılca'dır ve o köyün adı Necmettin'in haliyle çok hoşuna gidince tabana kuvvet, Kızılca'ya gider. Köyün bütün evleri kerpiçtir, tek bir taş bina yoktur. Yol çamurdur. Lağım yola akar. Bütün iktidarlar söz verdikçe, Kızılca da bütün iktidarlara oy vermiştir vermesine de köye yirmi yıldır okul yaptırılmamıştır. Köyün girişinde gıcır gıcır tabelasıyla "Cami Yaptırma Derneği..." Köyde cami olsa da, Kızılca sivri minareli, kubbeli cami istemekte... Necmettin o zamanlar, çözümün daha diyalogla olabileceği inancında... O yüzden saatlerce konuşur köylülerle... 8-10 yaşlarında güzel bir kız çocuğu geçer önlerinden... Ayakkabısız ayağında koca bir yara... Lağımlı suya bata çıka... Necmettin boşalıncaya kadar küfretmek, kıyasıya dövüşmek ister. Sonra der ki: "Neye yarar? Suyu kaynağından keseceksin. Yoksa orta yerine kurduğun bendi bir gün gelir aşar su. Suyun kaynağı Amerika. Suyun kaynağı işbirlikçiler. Suyun kaynağı feodalite... Bütün bunlarda hepimizin suçu var. Bizim anladığımız politikayı herkes hep beraber saptar. Bunu yapmasına izin vermezlerse, insan hayatında yapacağı en güzel şeyi yapar; DİRENİR..."

Ve Necmettin işçi ve köylülerin diyalogdan ziyade ancak devrimci eylem içinde bilinçleneceklerini, kavgada öncü durumuna geçeceklerini görür. TİP'i düzeltemese de kendisini düzeltecektir. Hatalarını düzelte düzelte çoğalacaktır. Bingöl

işten çıkartılıp Ereğli'den ayrıldığında Necmettin Parti'de iyice yalnız kaldığını düşündüğü anda Parti dışından bağ kurduğu arkadaşlarıyla "tabelasız-tüzüksüz" bir örgüt kurar. Akıl varsa çare de vardır. 1969'un sonbaharıdır. İlk eylemleri işçilere *İşçi-Köylü* gazetesi dağıtmak olur. Artık her şeyi yapabilirim diye düşünür Necmettin: "Bir yayılabilirsek, Parti'de yapamadığım her şeyi yapabilirim."

Necmettin, 1970'in ilk ayında TİP'in önce Ereğli'deki İlçe, sonra Zonguldak'taki İl Kongreleri'ne katılır. Mahir, İstanbul'dan gelir. Sadun Aren'in konuşmasına Necmettin'le, Bingöl'le ve diğer Ereğlili arkadaşlarıyla birlikte müdahale eder. Salonda gürültüler koparan uzun bir konuşma yapar. Sadun Aren, "Bay Aren", TİP Senatörü Fatma Hikmet İşmen ise "Bayan Fatma Hikmet İşmen"dir, Mahir'in dilinde. Aren'in gerçekleri tahrif ettiğini, söylenmemiş sözleri söylenmiş gibi anlattığını, yarı sömürge, yarı feodal bir ülkede, bir ileri aşamanın devrimini, yani sosyalist devrimi savunmanın, sosyalizme ihanet ve millî cepheyi böldüğü için Amerikan emperyalizmine hizmetten başka bir şey olmadığını söyler. Herkes birbirine girer. Her iki taraf da birbirini oportünistlikle suçlar. Tabii ki oportünist olan onlar, diye düşünmektedir Necmettin. Zira emperyalizme karşı verilmesi gereken kavgayı pasifize etmeye çalışıyorlardır. TİP de çok geçmeden MDD anlayışıyla Parti için var gücüyle çalışan Necmettin'i ve her kim varsa onları pasifize etmenin yolunu hepsini Parti'den çıkartmakta bulur.

1970 Şubatının son günleridir. Zonguldak'ta Türk-Vietnam Dostluk Derneği kurulmuş. Bu dernek, Amerika Vietnamlıları bombalarken, Türk halkı Vietnam'da Amerika'ya uşaklık eden Güney Vietnamlıları sevsinler istiyor. Nasıl sevsinler? Açılan fotoğraf sergileriyle. Yalan dolanla. Necmettin, birkaç arkadaşıyla Ereğli'den çıkmış yola, hani o 12 Mart işkencelerinde tek kelime konuşmayacak olan İrfan Uçar da Ankara'dan gelmiş. Sergi, Zonguldak Halkevi'nde. Sergiyi protesto eden gençler camı çerçeveyi indirirler. Necmettin sergiyi basanların arasında olmasa da sabah polis herkesten önce onu yakalar. Maden işçilerine bildiri dağıtırken, maden ocağının ağzında gözaltına alınır, yaka paça götürülür, arkadaşlarıyla. Zonguldak'takiler yetmez, Ankara'dan gelen iki kişi de özel olarak sorgular Necmettin'i. Kimdir bu delikanlı? Görmeleri lazımdır. Bu kadar hızlı, bu

kadar büyülü, bu kadar çekici, bu kadar kendiliğinden lider, göz yumulamayacak kadar göze giren... İşkencelerden işkence beğensindir... "Seni öldüreceğiz!" derler Necmettin'e. "Seni öldüreceğiz!" Necmettin, bunun gözdağı olmadığını o anda anlar. Sonra İncivez Cezaevi'ne konulur arkadaşlarıyla birlikte. İncivez Cezaevi Zonguldak'a tepeden bakar. Çok aşağıda deli bir deniz. Dalgalar neredeyse hapishanenin duvarlarını yalar. Necmettin bilir mi bilinmez Sabahattin Ali'nin "Aldırma Gönül" şiirini... Bir sabah İncivez'den alınıp Zonguldak'ın merkezine; Adliye'ye götürülürler. Ekrem Yılmaz, Hakan Yeğen, Şükrü Ayhan, Reşit Ersoy, Coşkun Aday, Necmettin... Tarih, 5 Mart 1970'dir. İlk dava olur. Komünizm propagandası yapmaktan yargılanırlar. Tahliye edildikleri o gün, önce İncivez'e götürüleceklerdir. Adliye'den elleri kelepçeli çıkarken bir kız çocuğuyla göz göze gelir. Annesinin elinden tutmuş, uzun çırpı bacaklarıyla, iki yandan örülmüş uzun saçlarıyla bir kız çocuğu... Belki de ilk defa kelepçeli birini görür. Annesi "Can! Haydi!" diye seslenir. Adı Can'mış. Can kız adı da olurmuş demek. Muzaffer nasıl kız adı oluyorsa... Necmettin'in burnunun direği sızlar...

Necmettin Giritlioğlu soldan üçüncü. İşçi arkadaşlarıyla. Solunda Sadık Gökçen, sağında Ersin Dinmez. Ankara, 1970.
(Fotoğraf: Muzaffer İlgen Kurşuncu Arşivi'nden)

Nasıl liseden atıldığında okuluna geri dönmez, cezaevi sonrası da atıldığı işine dönmez. Üstünde "Necmettin Giritlioğlu PK 41 Kdz. Ereğli" yazan zarflardan mektup almayacaktır artık.

Ankara'ya gider. Yusuf Küpeli, Mahir Çayan, Münir Aktolga, Cengiz Zapçı, Taylan Özgür'le arkadaş... İşçilerle yaren... İsmet Demir'in meşhur Yapı İşçileri Sendikası'nda önce Ankara örgütlenmesinde çalışır, Aliağa'ya gittiğinde ise genel başkan olur. Daha 26'sında. Yüreğinin yarısı Ereğli'dedir. Ara ara gider, dostlarını görür, işçilerle sohbet eder. "Faşist dikta geliyor" diye uyarır Namık Aşcı'yı son gördüğünde, "DİSK'e, Maden-İş'e destek verin!" der.

Sonrası Aliağa... Necmettin, sendika başkanı. İşçilerin gözbebeği. 22 Ağustos 1970... Direniş sonrası Kozanoğlu-Çavuşoğlu Şirketinde grev başlatırlar. İşçiler haklarını söke söke alacaklar. Daha grevin ilk günüdür. Daha sabahın erken saati... Rus teknisyenleri taşıyan üç kamyon, peş peşe gelip fabrikaya girmek isteyince

Necmettin Giritlioğlu'nun cenazesinin Ankara'ya gönderildiği gün. "Necmettin'i vurduranlar kahrolsun", "Necmettin öldü, 1.000.000 daha var"... Aliağa, 23 Ağustos 1970. Sırtı dönük ekose gömlekli Bingöl Erdumlu. (Fotoğraf: *Kurtuluş* gazetesinin 5. Sayısı'ndan)

Necmettin, üstünde pembe-eflatun gömleği, atılır hemen en öndeki otobüsün önüne, uzanır yukarıya, camdan içeriye sokup

kolunu, şoförün kolunu tutmak ister. Şoför, Kazım Soyuncu'dur, işçiye de pek benzemeyen, lümpen, iriyarı... Minibüsçüler Derneği Başkanı'dır ve azılı antikomünist olarak bilinen biri. Onu bu ilk arabaya kim getirdi?... nasıl koydu? Bilinmez. Beze sardığı silahı çıkarıp tak diye vurur Necmettin'i, güzel kalbinin tam ortasından. İşçiler koşturur, Bingöl koşturur. Ortada bir tane bile polis yoktur. Necmettin'in bereketli bir ağaç gibi gövdesi, kartalın kanatları gibi kolları düşeyazar... Can dostu Bingöl onu kucaklarken, Necmettin gömleğinin cebini gösterir: "Yetki belgesi cebimde, onu al!" der. Necmettin'in bu dünyada gördüğü en son yüz, bu dünyanın en temiz yüzlerinden biri, Bingöl'ün yüzüdür. Yaşamasına izin vermeyenlerin yüzü yoktur zaten. *Demir Ökçe*'nin eze eze döndürmeye kalktığı dünyayı Necmettin ağır ağır değil, aheste aheste değil, işçilerle el ele, "Geliyor... geliyor... İşçi sınıfı geliyor" diye diye, *Demir Ökçe*'nin bile tahmin edemeyeceği hızla değiştirmeye kalkınca, tam da derin bir nefes alacakken derin bir ah'a dönüşür dünya.

Yaban Balı:
Can Şafak

yeryüzüne başka bir yıldızdan inmiş gibi yabancılar
meşin ceketleriyle çarşıda
konuşmaları başka türlü
cigara içmeleri değişik
gülüşleri ve bakışları da
iki yatak peylemişler bir otelde şimdilik
yeryüzüne başka bir yıldızdan inmiş gibi yabancılar
meşin ceketleriyle çarşıda
sendikacılar[5]

Can Şafak sendikacı değil. Sendikada toplu sözleşme uzmanı. Ama bu şiirdeki neredeyse Can Şafak'tır. İşçilerin arasında yabandır. Yadırgarsınız önce. Yeşilçam filmlerinden çıkmış gibi girer fabrikaya. Ama öyle küçük dünyaları ben yarattım gibi değil. Alçakgönüllü, utangaç, hüzünlü, saygılı, ciddi, tamamen kendisi... Kendinden başkasına benzemeyen... Bunca çekingenliğe, üstündeki en cesur renk neyse o; kâh kırmızı, kâh turuncu... Saçları uzun... Artık beyazları çok... İşçi desen işçi değil, sendikacı desen sendikacı değil... Bir yaban adam... Ta ki, konuşmaya başlayana dek. Arkasında Kemal Türkler'in fotoğrafı, kürsüye gelip, bağırıp çağırmadan konuşmaya başladığında, hakikati samimiyetle, tane tane, sakin sakin, emek emek anlatıp da işçilerin kalbine dokunduğunda artık bir yaban değil, bir yaman adam... İşçilerin Can Hocası... Bir deniz feneri... Işıl ışıl... Direniş ruhunu dirilten... Özgür sendikacılığı anlatan... İşçinin

5. Attila İlhan'ın "*Sendikacılar*" adlı şiirinden.

can kulağıyla dinlediği: "Sendika özgürlüğüne sendikacının muhayyilesi yetmiyor." Sendikacılar buna ne kadar bozulursa, işçiler de bununla o kadar sorgulamayı öğrenir, karşılaştırmayı, hakikati, hakikatin tarihini, düş kurmayı, kul olmamayı, kendi gücünü, değişimi, değişmeyi, yeniyi aramayı, yarını inşa etmeyi, hakkını söke söke almayı... Her türde ve her düzeyde örgütlenebileceklerini, hukuk vicdan ve aklın bir kenara atılamayacağını... Hiçbir yasağa yer olmayan, hayatın içinden çıkan, haliyle hayata en uygun modellerin yaşama ve gelişme şansı bulduğu bir özgürlükten söz eder Can Şafak. Tek tip olan her şeye karşı, balını en modern sınıf olan işçi sınıfının ilerlemesi için akıtır. Anna Ahmatova'nın[6] "Yaban balı özgürlük kokar" dizelerindeki gibi onun balı da özgürlük kokar. İşçiye der ki: "Özgürlük insanın içinde, bilincindedir. Gelecek bizim ellerimizdedir." Dünya için dileğini "böyle devam etmesin, değişsin" diye dile getirir. Kolları onun için hep sıvalıdır. Ruhu onun için hep ayaktadır. Barış, sevgi, saygı, demokrasi için... Hürriyetin en şanlı elbisesiyle, işçi tulumuyla elini kolunu sallaya sallaya dolaştığı bir dünya için... 1 Mayıslarda hangi sendikadaysa işçilerle birlikte alanlarda "Biz bu karanlık yolun sonunda / Doğacak güneşi görüyoruz" diye marşlar okuyan odur. İşçiler ne zaman "Geliyor, geliyor! Cam işçisi geliyor!" diye slogan atsa Can Şafak'ın yüreği hop eder, utanmasa ağlayacak gibi olur. Onun aklı yüreğiyle çalışır.

Tam da zifirî karanlık çöktüğünde; 12 Eylül öncesinde, 1979'da Ankara'da üniversiteyi bitirir. Faşist işgal altındaki okulunda devrimci mücadelenin önde gelen liderlerindendir. 1979 sonbaharında sınavları kazanarak Çalışma Bakanlığı'na iş müfettişi olur ve İstanbul'da göreve başlar. Gelir gelmez Barış Derneği'ne katılır. 1980'de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı emriyle Erzurum'a sürülür. Sürgünde iki yıl kalır ve gene İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı emriyle 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile işine son verilir. 1983'te bir arkadaşıyla bir işçi bürosu kurar. 1982-1983 yıllarında iki kitap yazar: *İş Yasası Uygulaması ve Yeni Toplu Sözleşme Düzeni*. 1983 sonunda Kristal-İş'te toplu sözleşme uzmanı olur. Sendikanın sendika olduğu, adı gibi olduğu zamanlarda. *Gün* dergisinde yazılar yazdığında

6. Anna Ahmatova'nın 1933'te yazdığı "*Yaban Balı Özgürlük Kokar*" adlı şiirinden.

Can Şafak Topkapı cam işçilerinin direnişinde. Çoban ateşinin arkasında. Ocak 2013. (Fotoğraf: Kristal-İş Arşivi'nden)

yıl 1985'tir. 1987'deyse *Alınteri* dergisinin çıkmasına güç verir. Ömer İnce mahlasıyla yazılar yazar. 2004-2008 yılları arasında Kristal-İş'te, cam işçilerinin arasındayken bir yandan da Birleşik Metal-İş'te toplu sözleşme uzmanıdır. Otuz yılı aşkın süre çalıştığı Kristal-İş'ten yine emek tarihinin değerleri olan arkadaşları Zafer Aydın ve Aziz Çelik'le birlikte ortak bir mektup yazarak ayrılır. Bu mektup gecikmiş bir mektuptur:

> *Hoşça kalın kardeşler! Cam işçilerinin, her biri işçi sınıfı tarihinde yerini alan nice direnişinin, grevinin ve mücadelesinin tanığı ve bir parçası olmak bizler için her zaman bir övünç kaynağı olmaya devam edecek. Kristal-İş'te ve cam işçileriyle geçirdiğimiz uzun yılları her zaman gururla ve heyecanla hatırlayacağız. Bundan sonra da tüm emekçilerin, cam işçilerinin ve Kristal-İş Sendikasının hak ve özgürlük mücadelesinin yanında ve içinde olmaya devam edeceğiz.*

Ederler de... Bu veda mektubunu okuyan işçiler, "işçi sınıfının değerli hocalarına selam" ederler, onları "aydınlanmanın öncüleri olarak" gördüklerini söyleyip kutlarlar, "Can Bey senin gibi değeri kaybettiğimiz için üzgünüz" diye yazarlar, "sınıfı okullarda yalnızca dikdörtgen bir oda, kurumu soba borusunun

içindeki siyah bir madde olarak bilen işçi arkadaşları eğitmek, bilgilendirmek, hak ve hukuklarını öğrenmelerini sağlamak için harcadığınız bütün emeklere sonsuz teşekkürler" diye şükranla anarlar, "O günleri mumla arıyoruz. Nerde o birlik beraberlik ve sevgi dolu gerçek anlamda sınıf sendikacılığı? Maalesef mirası bitirdiler. Sadece tatlı bir anı olarak hatırlayacağız. Sizleri seviyor ve saygı duyuyoruz güzel insanlar" derler, "Üç koca çınar. Sevgi ve saygılarımı sunuyorum güzel insanlar", "Sizleri tanımak şanstı benim için", "Yılların yüküne, âlemin puştuna rağmen birlikte olabilmek harikaydı" diyerek duygularını aktarırlar... Can Şafak'ın emek tarihine yoğunlaştığı dönem, 2000'li yılların ortasındaki dönemdir. Oylumlu kitaplar yazar. O kadar derindir ki kitapları, aradığınız inci taneleri oradadır. Bulursunuz, cesaretiniz artar. Dipnotları bile şaşırtır sizi. Can'ın dipnotları bile o kadar dolu, o kadar uzundur ki, bir bakarsınız; dibi aşıp tepeye kadar çıkmışlar, sayfayı ele geçirmişlerdir... Daha üç beş aylıkken çekilmiş fotoğrafında, boyundan büyük kocaman mı kocaman, kalın mı kalın bir kitabın sayfalarını çeviren Can'ın aynı o kitap gibi kitaplar okuyup yazması Can'ın bebek halini bilenlerce ve o şahane fotoğrafı görenlerce yadırganacak değil ya! Can Şafak, yazdığı kadar da okur, okur, okur. Şimdi, 2015'te tekrar girdiği Birleşik Metal-İş'te değilse, Heybeliada'daki el kadar evinde, bilgisayarının başında, kitaplarının içinde, iki kedisi ayaklarının dibinde, karşıda İstanbul, iskeleye yanaşan vapurun düdüğü kulağında, bir puro arası verdiğinde dilinde bir türkü; belki "Mürselekli kadınlar tütün sarar" türküsü, belki de Neveser Kökteş'ten "Canandan uzak kaldı gönül" şarkısı, zamanı çoktan unutmuş, çalışmaktan gündüzler geceyle karışmış, sadece bilgiye iştahlı, karnı peynir ekmekle doymuş, münzevi sayılır bir hayatta, çoğul yalnızlıktadır...

2014 Eylülünde İstanbul'dan Ereğli'ye sözlü tarih kayıtları yapmaya giderken, Ereğli'den akıp geçmiş yıldızlar tek tek aklındadır. Artık sistem sendikaları ortadan kaldırmanın, sendikasızlaşmanın yollarını arar, bulurken... Sol, sendikalardan elini ayağını çeker, işçi sınıfını yalnız bırakırken... Sendikalar itibar ve itimat kaybı yaşar, hızla kirlenir, sararıp solarken... Daha '60'ların başında Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'na ilk çivinin çakılmasıyla birlikte Türkiye'nin dört bir yanından akın akın gelen insanlar ilk işçi eylemlerini, direnişlerini örgütlemiş-

lerse, Can Şafak'a da bu tarihi yazmak düşer. Ereğli'den Fukara Tahir'in geçtiğini, İsmet Demir'in namıdiğer Yalınayak İsmet'in Ereğli şantiyelerinde işçi olduğunu, THKP-C içinde yer alacak olan kadroların Erdemir'in bekâr lojmanlarında karşılaştığını, Bingöl Erdumlu'yu, Necmettin Giritlioğlu'nu, mücadelelerini o anlatacaktır. İşçi sınıfıyla bütünleşmek için Ereğli'ye gidip gelen Mahir Çayan'ı, Yusuf Küpeli'yi, Ulaş Bardakçı'yı, Ziya Yılmaz'ı... Ereğli'de teşkilat kuran TİP'i, o dönemde Ereğli'de kabuk değiştiren CHP'yi... Solun sendikalara yönelişini, sendikalara yol gösterişini... Sendikaların Ereğli'de kıyasıya yaşadığı kavgasını... Türkiye'nin en görgülü işçisinin Ereğli'de doğuşunu... Can Şafak, işçiyi doğuran Erdemir'i, yeni işçileri de doğursun diye, dünyanın ve Türkiye'nin aydınlık geleceğine kalsın diye iki kez kitaplaştırır. Biri *Ereğli Çelik İşçileri*, biri *Morrison'un Yapı İşçileri*.

... Benim yapmaya çalıştığım, zihinlerdeki bu birbirine düğümlenmiş "gerçek"leri, önce belgelerden yararlanarak doğru bir kronolojik sıraya koymak ve sonra da ortak noktaları bir zincirin halkaları gibi birleştirmek, nihayet farklılıkları tartışarak ve yorumlayarak Erdemir'in emek tarihinin bir dönemine yeni bir pencere açmaktı. Yazılı belgeleri bütün bir araştırma boyunca üzerinde yürüdüğümüz taşlara benzetirsek, "sözlü tarih" yoluyla bu taşların altına bakmaya çalıştım. Böylece yaşanmış, genellikle dar bir grup içinde bilinen ama yazılmamış hatta çokça da konuşulmamış bir diğer tarih eksikleriyle de olsa yazıya, kayıtlara geçmiş oldu.

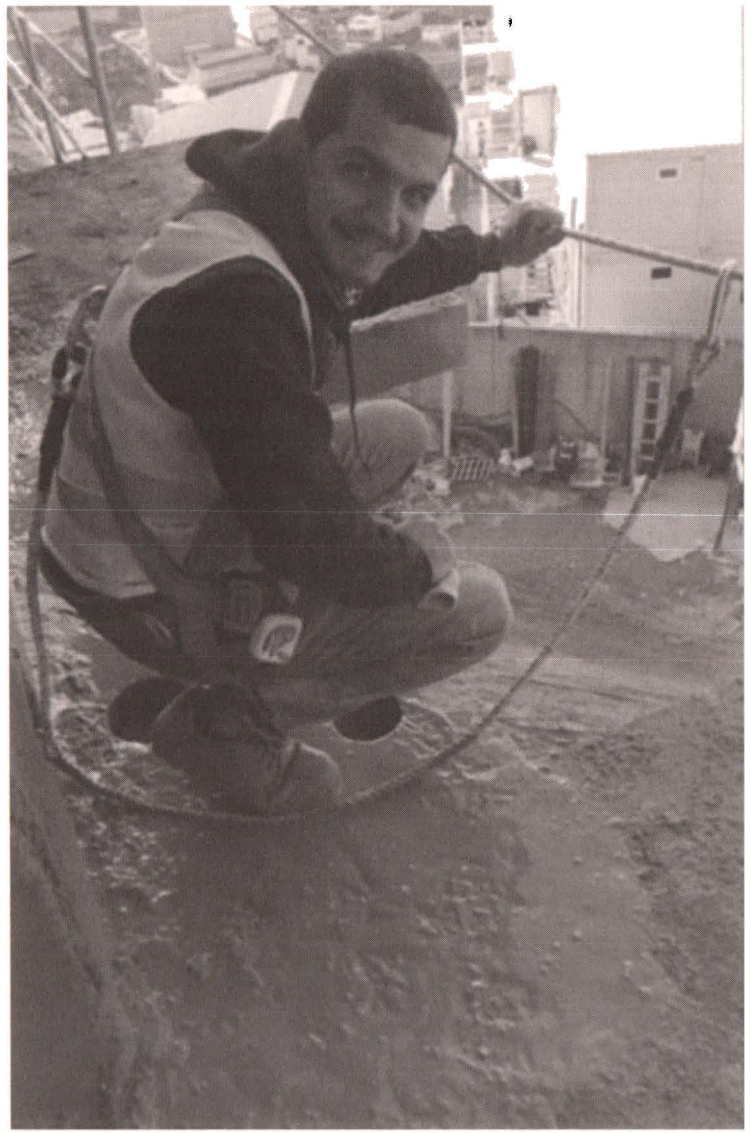
Can Şafak, emek tarihi yazarıdır. Resmî tarihe kalsak sınıfta kalacağımızı öngördüğünden olsa, sözlü tarihi keşfeder. Konuşmadığı, soru sormadığı insan kalmaz, taramadığı dergi, gazete, arşiv. Çok sevdiği Âşık Veysel'den örnek verir. "Âşık Veysel 'koyun kurt ile gezerdi fikir başka başka olmasa' diyor ya, çok fikir olması iyidir" der. Hepsinden öğreneceğimiz bir şeyler vardır. Salt bize benzeyenden değil, bize hiç benzemeyenden de... Bıkmadan, usanmadan, yorulmadan emek-sermaye ilişkisindeki insanlara ulaşır, kayıt alır. Kolektif hafızamızı, yanı başımızda oldukları halde göremediklerimizi görerek ve göstererek yeniler. Söylenmemişi söyletir, anlatılmayanı anlattırır. Saatler, bazen günler boyu süren ses kayıtlarını deliye pösteki saydırır gibi çözümler, kaydı bi' lokma dinler, durdurur, yazar, tekrar başa alır, tekrar dinler, tekrar durdurur, tekrar yazar, bi' daha, bi'

daha... Sesleri harf harf, kelime kelime elektronik ortama kaydeder. Üstelik tertemiz bir Türkçe ile. Tahmin bile edemezsiniz, bir ses kaydının bir söz kaydına dönüştürülmesinin ne kadar meşakkatli olduğunu... Sonra onları harmanlar, birbirine ekler, birbirinden çıkartır, sapasağlam bağlar, emek yoğun çalışır, kılı kırk yarar, ince eler sık dokur, bir türlü iktifa etmez. Ve sonunda Can Şafak yazmışsa okunur... Can Şafak, yangından kurtulmuş bir hazine gibidir.

Can Şafak'taki bilgi bir yana, ondaki arşiv de kimsede yoktur. Aslına bakarsanız, neredeyse sendikaların arşivi bile yoktur... 12 Eylül'de devlet, Türkiye'nin en önemli sendikalarından Kemal Türkler'in Türkiye Maden-İş Sendikası'nın arşivine el koyar. Devlet, arşivleri geri verdiğinde de sendika bu belgeleri atar. Bir kısmını da değerbilir bir arkadaş yakalar, sahip çıkar, korur. Can'ın da kitaplarını basan TÜSTAV'daki Maden-İş Arşivi işte o arşivdir. Can'ın dediği gibi, "Kendi tarihine atık kâğıt muamelesi yaparsan sendika özgürlüğünü, sendika demokrasisini zaten anlayamazsın. Tarihine sahip çıkmayan, kendi geleceğine ne kadar sahip çıkabilir?"

Ve Can Şafak bir gün bana; Canların kadın olanına "Ereğli Demir Çelik'in kuruluş yıllarındaki yıldızlar geçidinde yer alan kim varsa onların hikâyelerini yazsana. Sen öyle güzel yazar ve biz öyle güzel okuruz ki" der. "Bunları sen yazıyorsun ya" diyecek olduğumda, önce arşivini çıkarır verir, sonra ikna için seve seve, uzun uzun, bir bir anlatmaya başlar. Anladığım odur ki, Can Şafak'ınkiler araştırmadır. Benimkiler hikâye! Benimkiler Can Şafak'ın emeğinin çerçevesi, deniz fenerinin ışığı, hafıza bahçesinin çiçekleri, yaban balının damlalarıdır.

Meğerse Can Şafak'taki alçakgönüllük değil yüce gönüllülükmüş.

Yazarın kitabını adadığı, devrimci yapı işçisi Hasan Oğuz. Sanki birazdan "İnşaat işçileri olarak can güvenliğimiz için birliğimizi sağlamalıyız, birlikte mücadele etmeliyiz." diyecek. (İstanbul, 2020)

" '60'lar ve '70'lerin Ereğli'sindeki, Can Kartoğlu'nun hikâyelerine de konu olan yaşanmışlıklar, Türkiye'de işçinin ve sendikanın dünyasına bir pencere aralar adeta. Kitapta, bütün bu yıllar boyunca yolları Ereğli'den geçen çok tanıdık insanlarla karşılaşıyoruz. Bu yıllar boyunca, Amerikan Morrison'u "müstesna" bir şirket olarak ilan eden halkçı Ecevit kâh Çalışma Bakanı kâh Başbakan'dır. Ereğli'den, "Morrison Süleyman" unvanını da kuşanarak siyaset sahnesindeki yerini alan Süleyman Demirel, Başbakan olmadan önce Morrison'un Türkiye Temsilcisi olarak, işçilerin ve sendikanın karşısındadır."

Ereğli İşçi Hikâyeleri, Ereğli işçilerinin portreleri üzerinden ülkenin tablosunu resmediyor. Her tekil hikâyeyi bir işçinin gözünden anlatan yazar, işçilerin gözünden bakmanın hakikatin gözüyle bakmak olduğunu kanıtlıyor. Yakın tarihimize ayna tutan bu belge-hikâyeler, dünümüze ne denli uzak olduğumuzu fark etmemizi sağlıyor ve bize bilinmeyen bir tarihi edebiyatla keşfetme imkânı sunuyor. Can Kartoğlu'nun hakikat gibi yalın, doğal, katışıksız, dokunaklı dilinin insancıllığı, dile getirdiği kahramanlarının insancıllığını ustalıkla yansıtırken insanın varoluş mücadelesinin özünde "işçi mücadelesi"nin saklı olduğunu kendiliğinden açıklıyor.

AYRINTI • YAKIN TARİH
ISBN: 978-605-314-493-9

KDV'den muaftır. 16 ₺